

كتاب

قصص النبيين للأطفال

بقلم: أبو الحسن علي الحسيني الندوي

الجزء الثالث

مترجم إلى اللغة الأوزبكية

أنور أحمد

طشقند:

2013 م

Абул Ҳасан Али Ҳасан ан-Надавий

ПАЙҒАМБАРЛАР ҚИССАСИ

(Болалар учун)

Учинчи қисм

Араб тилидан:
Анвар Аҳмад
таржимаси

Тошкент
2013-йил

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1

من كنعان إلى مصر

انْتَقَلَ يَعْقُوبُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) إِلَى مِصْرَ وَانْتَقَلَ مَعَهُ أَوْلَادُهُ. انْتَقَلُوا إِلَى مِصْرَ لِأَنَّ يُوسُفَ بْنَ يَعْقُوبَ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) هُوَ سَيِّدُ مِصْرَ، يَأْمُرُ وَيَنْهَى فِيهَا. وَكَانُوا فِي كَنْعَانَ يَرْعَوْنَ الْعَنَمَ وَيَحْلِبُونَ الشَّاةَ وَيَبِيعُونَ الصُّوفَ. وَعَبِيدُ يُوسُفَ وَخَدَمُهُ يَأْكُلُونَ وَيَنْعَمُونَ فِي مِصْرَ! فَمَا يَصْنَعُونَ فِي كَنْعَانَ؟ وَلِمَاذَا لَا يَذْهَبُونَ إِلَى مِصْرَ؟ أَرْسَلَ يُوسُفُ إِلَى يَعْقُوبَ وَأَهْلِهِ وَطَلَبَهُمْ مِنْ كَنْعَانَ. وَكَانَ يُوسُفُ لَا يَطِيبُ لَهُ طَعَامٌ وَلَا شَرَابٌ حَتَّى يَرَى أَبَاهُ وَإِخْوَتَهُ. وَكَيْفَ يَطِيبُ لَهُ طَعَامٌ وَشَرَابٌ، وَكَيْفَ يَطِيبُ لَهُ عَيْشٌ وَهُوَ وَحِيدٌ فِي مِصْرَ؟ وَمَاذَا يَصْنَعُ بِالْقُصُورِ وَأَبُوهُ وَإِخْوَتُهُ فِي بَيْتِ صَغِيرٍ فِي كَنْعَانَ؟!

وَجَاءَ يَعْقُوبُ وَأَوْلَادُهُ إِلَى مِصْرَ فَاسْتَقْبَلَهُمْ يُوسُفُ وَفَرِحَ بِهِمْ فَرَحًا عَظِيمًا. وَاسْتَقْبَلَتْ مِصْرُ أُسْرَةَ سَيِّدِهَا وَأُسْرَةَ مَلِكِهَا الْكَرِيمِ وَفَرِحَتْ بِهَا فَرَحًا عَظِيمًا. وَأَحَبَّ أَهْلُ مِصْرَ هَذَا الْبَيْتَ الْكَرِيمَ، لِأَنَّهُمْ يُحِبُّونَ يُوسُفَ لِكَرَمِهِ وَإِحْسَانِهِ إِلَى النَّاسِ. وَلِأَنَّهُمْ رَأَوْا فِي يُوسُفَ أَخًا نَاصِحًا شَفِيقًا، فَرَأَوْا فِي يَعْقُوبَ وَالِدًا مَاجِدًا كَرِيمًا.

وَكَانَ يَعْقُوبُ كَبِيرَ الْبِلَادِ، وَشَيْخَ مِصْرَ، وَكَانَ أَهْلُ مِصْرَ لَهُ كَالْأَبْنَاءِ. وَطَابَتْ لِيَعْقُوبَ وَأَبْنَائِهِ الْإِقَامَةُ فِي مِصْرَ وَصَارَتْ لَهُمْ وَطْنَا.

1

Канъондан Мисрга

Яъқуб алайҳиссалом ўз ўғиллари билан Канъондан Мисрга кўчдилар.

Чунки, унинг ўғли Юсуф алайҳиссалом Мисрда ҳокимлик қилиб, буйруқ ва қайтариқлар унинг измида эди.

Улар Канъонда кўй боқиб, эчки соғиб, жун сотиб тирикчилик қилишарди. Мисрда эса Юсуфнинг хизматкорлари ҳам турфа неъматлар ичида эди.

Яъқуб алайҳиссалом ва унинг ўғиллари энди Канъонда қолиб нима қилишади?!

Юсуф алайҳиссалом отаси ҳамда оғаларини Мисрга чорлаб киши юборди. Чунки, унга отаси ва оғаларисиз таом татимасди.

Қандоқ ҳам татисинки, ахир (шунча йил бегона юртда ҳамма қариндошларидан ажралиб) ёлғиз юриш осонми?!

Отаси, акалари ўзларининг Канъондаги тор ҳовлиларини тўлдириб ўтирган бир пайтда Юсуф алайҳиссалом мухташам саройларга сиғармиди?!

Ниҳоят Яъқуб алайҳиссалом ўғилларини бошлаб Мисрга кириб келди. Отаси ва оғаларининг ташрифидан беҳад шод бўлган Юсуф уларни иззат-икром билан кутиб олди.

Миср ўз хожасининг, эъзозли подшоҳининг оиласини қувонч билан қаршилади.

Шаҳар аҳли бу муборак оилага қаттиқ меҳр кўйдилар. Чунки улар инсонларга карамли, саховатли бўлган Юсуфни жуда севар эдилар.

Кишилар Юсуфни ўзларига меҳрибон, ғамхўр оға сифатида кўрсалар, Яъқуб алайҳиссаломни мухтарам ота ўрнида қабул қилган эдилар.

Кекса ёшли нуроний Яъқуб алайҳиссаломга шаҳар аҳли худди ўз ўғилларидек бўлди.

Яъқуб ва болалари учун Мисрда яшаш маъқул келди ва Миср улар учун ватан бўлиб қолди.

2

بَعْدَ يُوسُفَ

وَبَعْدَ مُدَّةٍ مَاتَ يَعْقُوبُ، فَحَزَنَ عَلَيْهِ يُوسُفُ، وَحَزَنَ عَلَيْهِ أَهْلُ مِصْرَ. وَدَفَنُوا الشَّيْخَ فِي مِصْرَ وَكَانَتْهُمْ فَقَدُوا آبَاهُمْ. وَبَعْدَ مُدَّةٍ مَاتَ يُوسُفُ أَيْضًا فَكَانَ يَوْمًا عَلَى أَهْلِ مِصْرَ شَدِيدًا. وَحَزَنَ عَلَيْهِ أَهْلُ مِصْرَ حُزْنًا شَدِيدًا، وَبَكَوْا عَلَيْهِ بُكَاءً طَوِيلًا.

وَنَسِيَ النَّاسُ أَحْزَانَهُمْ وَكَانَتْهُمْ لَمْ تُصِبْهُمْ مُصِيبَةٌ قَبْلَ هَذَا الْيَوْمِ. وَدَفَنُوا يُوسُفَ أَيْضًا وَعَزَّى بَعْضُهُمْ بَعْضًا، فَكَانُوا فِي يُوسُفَ سَوَاءً. كُلُّ صَغِيرٍ فَقَدَ أَبَاهُ وَكُلُّ كَبِيرٍ فَقَدَ أَخَاهُ. وَمَشَى النَّاسُ إِلَى إِخْوَةِ يُوسُفَ وَأَبْنَائِهِمْ يُعْزُونَهُمْ. وَيَقُولُونَ لَهُمْ: أَيُّهَا السَّادَةُ! لَيْسَتْ خَسَارَتُكُمْ الْيَوْمَ أَكْبَرُ مِنْ خَسَارَتِنَا نَحْنُ. فَقَدْنَا فِي دَفِينِ الْيَوْمِ أَخًا شَقِيقًا، وَسَيِّدًا رَحِيمًا، وَمَلِكًا عَادِلًا.

وَهُوَ الَّذِي أَرَّاحَ الْعِبَادَ، وَأَزَالَ الظُّلْمَ مِنَ الْبِلَادِ. هُوَ الَّذِي مَنَعَ الْكَبِيرَ يَظْلِمُ الصَّغِيرَ، وَمَنَعَ الْقَوِيَّ يَأْكُلُ الضَّعِيفَ. هُوَ الَّذِي أَغَاثَ الْمَظْلُومَ، وَأَجَارَ الْخَائِفَ، وَأَطْعَمَ الْجَائِعَ. هُوَ الَّذِي هَدَانَا إِلَى الْحَقِّ وَدَعَانَا إِلَى اللَّهِ، وَكُنَّا قَبْلَ قُدُومِهِ بِهِائِمَ لَا نَعْرِفُ اللَّهَ وَلَا نَعْرِفُ الْآخِرَةَ.

هُوَ الَّذِي أَغَاثَنَا أَيَّامَ الْمَجَاعَةِ فَكُنَّا نَأْكُلُ وَنَشْبَعُ، وَالنَّاسُ يَمُوتُونَ فِي الْبِلَادِ الْأُخْرَى. إِنَّا لَا نَنْسَى مَلِكَنَا الْكَرِيمَ أَبَدًا، وَلَا نَنْسَى أَيُّهَا السَّادَةُ أَنَّكُمْ إِخْوَتُهُ وَأَهْلُ بَيْتِهِ.

وَكَمَ فَرِحَ بِكُمْ سَيِّدُنَا يَوْمَ قُدُومِكُمْ إِلَى مِصْرَ، وَكَمَ فَرِحْنَا بِفَرَحِ سَيِّدِنَا. فَالْبِلَادُ بِلَادُكُمْ، وَإِنَّا لَكُمْ أَيُّهَا السَّادَةُ كَمَا كُنَّا فِي حَيَاةِ سَيِّدِنَا.

2

Юсуф алайҳиссаломдан сўнг

Орадан бир мунча вақт ўтиб Яъқуб алайҳиссалом ҳаёт билан видолашди. Юсуф алайҳиссалом, умуман бутун Миср қаттиқ маҳзун бўлдилар....

Яъқуб алайҳиссаломни дафн этган Миср аҳли худди оталаридан ажрагандек бўлиб қолдилар...

Яна бир қанча вақт ўтиб Юсуф алайҳиссалом ҳам вафот қилдилар.

Ҳа, бу кун мисрликлар учун ҳақиқатан оғир бўлди.

Юсуфга бутун мамлакат мотам тутди. Миср кўз ёшларга чўмилди...

Одамлар барча қайғу мусибатларни унутиб, гўё мусибатнинг аччиқ таъмини шу кунгача сира тотмагандек эдилар...

Юсуфни ҳам дафн қилдилар. Ҳамма бир-бирига таъзия билдирар эди. Чунки, Юсуф хусусида мусибат барчага баробар таъсир қилганди.

Ҳар-бир кичик отасини ва ҳар-бир катта иничини йўқотган эди. (Яъни Юсуф катталарга ака, кичикларга ота бўлиб қолган эди).

Одамлар Юсуф алайҳиссалом инилари ва фарзандлари ҳузурига бориб, таъзия билдирардилар:

Эй Улуғлар! Бугун сизларнинг қайғу ва хасратларингиз бизниқидан улкан эмас! Бугун биз меҳрибон оғамизни, ғамхўр хоҷамизни, одил подшоҳимизни тупроққа топшириб келдик.

У бандаларни роҳатлантирар ва юртдан зулмни бартараф қилар эди.

У кичикларимизни катталар тазйиқидан, ожизларимизни кучлилар зулмидан ҳимоя қиларди.

Мазлумларга ёрдам берар, қўрқанларни қаноти остига олар ва оч-наҳорларни тўйдирар эди.

У бизни ҳаққа бошлади. Аллоҳни танишга бизни даъват қилди. У биз томон келишидан аввал биз Аллоҳни ҳам, охиратни ҳам билмас эдик.

Очарчилик йилларида у бизга кўмак берган эди. Бошқа юртларда одамлар очликдан тиришиб жон бераётган бир пайтда бизлар еб тўяр эдик.

Биз ўзимизнинг саховатли подшоҳимизни асло унутмаймиз. Сиз азизларнинг унинг инилари ва хонадон аҳли эканингизни ҳам ҳамиша ёдимизда туради.

Сизлар Мисрга келган кун подшоҳимиз Юсуф қанчалар қувонган эди-я!

Подшоҳимиз қувонганини кўриб бизлар ҳам беҳад шод бўлган эдик.

Мана шу шаҳар сизларнинг ҳам шаҳрингиз! Ўртадаги муомала-муносабатларимиз худди подшоҳимиз ҳаётлик пайтидагидек давом этаверади!

3

بُنُو إِسْرَائِيلَ فِي مِصْرَ

وَهَكَذَا كَانَ مَدَّةَ طَوِيلَةٍ! فَقَدْ حَفِظَ أَهْلُ مِصْرَ مَا قَالُوا وَعَرَفُوا لِلْكَنْعَانِيِّينَ الْفَضْلَ. وَكَانَ هَؤُلَاءِ الْكَنْعَانِيُّونَ الَّذِينَ كَانُوا يُدْعَوْنَ (بَنِي إِسْرَائِيلَ) أَصْحَابَ شَرَفٍ وَأَمْوَالٍ. وَلَكِنْ تَغَيَّرَتِ الْأَحْوَالُ بَعْدَ ذَلِكَ، فَقَدْ فَسَدَتْ أَخْلَاقُهُمْ، وَتَرَكَوْا الدَّعْوَةَ إِلَى اللَّهِ، وَدَعَاءَ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ، وَسَقَطُوا عَلَى الدُّنْيَا. وَتَغَيَّرَ لَهُمُ النَّاسُ أَيْضًا، وَصَارُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِمْ بِغَيْرِ مَا كَانُوا يَنْظُرُونَ إِلَى آبَائِهِمْ. وَصَارُوا كَسَائِرِ النَّاسِ، لَا يَمْتَازُونَ عَنِ النَّاسِ إِلَّا بِالنَّسَبِ. وَصَارَ النَّاسُ يَحْسُدُونَ الْعِنِيَّ مِنْهُمْ وَيَحْتَقِرُونَ الْفَقِيرَ مِنْهُمْ. وَصَارَ أَهْلُ مِصْرَ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِمْ كَعَرِيبٍ جَاءَ مِنْ بَلَدٍ آخَرَ. وَلَيْسَ لَهُ حَقٌّ فِي مِصْرَ. وَكَانَ أَهْلُ مِصْرَ يَعْتَقِدُونَ أَنَّ هُمْ أَهْلُ الْبِلَادِ، وَأَنَّ مِصْرَ لِلْمِصْرِيِّينَ. وَيَرَى بَعْضُ أَهْلِ مِصْرَ أَنَّ يُوسُفَ كَانَ غَرِيبًا جَاءَ مِنْ كَنْعَانَ. وَاشْتَرَاهُ عَزِيزُ مِصْرَ. وَلَيْسَ لِلْكَنْعَانِيِّينَ أَنْ يَحْكُمَ مِصْرَ. وَنَسِيَ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَضْلَ يُوسُفَ وَكَرَمَهُ وَإِحْسَانَهُ.

3

Бани Исроил Мисрда

Узоқ йиллар мисрликлар (ўз ахдларида туриб), Канъондан келганларнинг фазлини ҳамиша ёдда сақлар эдилар. Канъонликлар «Бани Исроил» – мол-мулк ва шараф эгалари дейилар эди.

Лекин, вақт ўтиши билан (одамлар ҳам аста-секин) ўзгарди. Хулқлар ёмонлашди, кишилар Аллоҳга даъват ва халойиқни Аллоҳга чақиришни унутиб, мол-дунёга берилиб кетдилар.

Энди одамлар, Бани Исроилга, уларнинг ота-боболарига қараган кўздан бошқача кўз билан қарай бошлашди.

Чунки, Бани Исроил фақат насл-насаби эътибори билангина фарқланиб турарди. Бошқа ҳеч нарсада ўзгалардан фарқи қолмаганди.

Энди кишилар уларнинг бойларига ҳасад билан, фақирларига нафрат билан қарай бошлашди. Мисрликлар Яъқуб авлодига четдан келиб қолган бегоналардек қарайдиган бўлишди.

Мисрликлар: «Яъқуб авлодининг Мисрга нисбатан ҳеч қандай ҳаққи йўқ. Миср мисрликларники» деган эътиқодда эдилар.

Ҳатто баъзи мисрликлар Юсуфни ҳам назар-писанд қилмай қўйишганди:

«Юсуф Канъондан келган бир бегона. Уни Миср ҳокими сотиб олган. Аслида Канъонликнинг Миср устидан ҳукм юритишга сира ҳаққи йўқ...».

Жуда кўпчилик одамлар Юсуфнинг фазилати, саховати ва яхшиликларини унутдилар.

4

فِرْعَوْنُ مِصْرَ

وَجَاءَ عَلَى عَرْشِ مِصْرَ فِرَاعِنَةُ (مَلُوكُ مِصْرَ) يُبَغِضُونَ بَنِي إِسْرَائِيلَ بُغْضًا شَدِيدًا. وَجَاءَ عَلَى عَرْشِ مِصْرَ مَلِكٌ جَبَّارٌ جَدًّا. فَكَانَ لَا يَرَى أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ أَوْلَادِ الْأَنْبِيَاءِ، وَأَنَّهُمْ مِنْ بَيْتِ يُوسُفَ مَلِكِ مِصْرَ الْكَرِيمِ. بَلْ لَا يَرَى أَنَّهُمْ بَشَرٌ يَسْتَحِقُّونَ الرَّحْمَةَ وَالْإِنصَافَ.

وَجَاءَ عَلَى عَرْشِ مِصْرَ مَلِكٌ جَبَّارٌ جَدًّا. وَكَانَ يَرَى أَنَّ قَوْمَهُ (الْقَبِطُ) مِنْ نَوْعٍ، وَأَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ نَوْعٍ آخَرَ. الْقَبِطُ مِنْ نَوْعِ الْمُلُوكِ، خُلِقُوا لِيَحْكُمُوا. وَبَنُو إِسْرَائِيلَ مِنْ نَوْعِ الْعَبِيدِ خُلِقُوا لِيَخْدُمُوا. وَكَانَ فِرْعَوْنُ يُعَامِلُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُعَامَلَةَ الْحَمِيرِ وَالذَّوَابِّ يَسْتَعْدِمُهَا الْإِنْسَانَ وَلَا يُعْطِيهَا إِلَّا قُوْتَ يَوْمِهَا.

وَكَانَ فِرْعَوْنُ مَلِكًا جَبَّارًا مُتَكَبِّرًا، لَا يَرَى فَوْقَهُ أَحَدًا. وَكَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ، بَلْ كَانَ يَقُولُ: (أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى) {النازعات - 24}. وَكَانَ مَعْرُورًا بِمُلْكِهِ وَقُصُورِهِ وَقُوَّتِهِ، وَيَقُولُ: (أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ) {الزخرف - 51}. وَكَأَنَّهُ كَانَ خَلِيفَةً لِنَمْرُودَ مَلِكِ بَابِلَ. وَكَانَ يَعْزَبُ إِذَا عَلِمَ أَحَدًا يَرَى فَوْقَهُ أَحَدًا. وَدَعَا النَّاسَ إِلَى عِبَادَتِهِ وَالسُّجُودِ لَهُ، وَأَطَاعَهُ النَّاسُ. وَامْتَنَعَ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِأَنَّهُمْ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ، وَيُؤْمِنُونَ بِرُسُلِهِ، وَاشْتَدَّ غَضَبُ فِرْعَوْنِ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ.

4

Миср фиръавни

Миср тахтига Бани Исроилни ҳаддан зиёд ёмон кўрувчи Миср фиръавнлари яъни, подшоҳлари келишди. Миср тахтига ўта золим бир киши бўлиб, бани Исроилнинг пайғамбарлар авлодидан эканини ҳамда уларнинг улуғ Миср шоҳи Юсуф алайҳиссаломга қондошлигини тан олмасди.

Ҳатто уларга раҳмат ва инсофга ҳақли башар сифатида қарамас эди.

Мисрнинг тахтига жуда ҳам золим бўлган бир подшоҳ келди.

Фиръавн ўз қавми қибтийлар билан Бани Исроил орасида катта фарқ кўрарди.

Унингча, қибтийлар – шоҳлар авлоди ва ҳукмронлик қилиш учун яратилганлар. Бани Исроил эса қуллар бўлиб, улар фақат хизматкор бўлмоқлари керак. Фиръавн Бани Исроилга эшак ва ҳайвонлар сифатида қаради. Инсон у ҳайвонларни фақат ишлатади (йиқилиб қолмасликлари учун) озгина нарса берганидек.

Фиръавн ўзини ҳаммадан юқори кўядиган мутакаббир шоҳ эди.

Аллоҳ таолога иймон келтирмаган бу золим: «Мен сизларнинг энг Олий Парвардигорингизман» дерди. Ўзининг мол-давлати, қасрлари ва куч-қудрати билан мағрурланиб:

«Миср мулки ва (оёқларим) тагидан оқувчи мана бу дарёлар меники эмасми?! Кўрмайсизларми?!», дер эди.

У Бобил шоҳи Намрудга ўринбосар бўла оларди.

Агар кимдир ундан ўзгани олий санайдиган бўлса, дарғазаб бўларди. Фиръавн одамларни ўзига ибодат қилдирди. Халқ Фиръавн қаршисига тиз чўкиб, саждалар этарди.

Лекин Бани Исроил Аллоҳга ва Унинг расулларига мўмин бўлганликлари боис, Фиръавнга сажда қилишдан бош тортишди. Фиръавннинг ғазаби Якуб авлоди яъни, Бани Исро устидан кучайди.

5 ذَبْحُ الْأَطْفَالِ

وَدَهَبَ كَاهِنٌ قِبْطِيٌّ إِلَى فِرْعَوْنَ وَقَالَ لَهُ: يُوَلَّدُ مَوْلُودٌ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ يَذْهَبُ مُلْكُكَ عَلَى يَدِهِ. وَجُنُّ حُنُونُ فِرْعَوْنَ، وَأَمَرَ الشَّرْطَةَ أَنْ يَذْبَحُوا كُلَّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ. وَكَانَ فِرْعَوْنُ يَرَى أَنَّهُ رَبُّ النَّاسِ يَذْبَحُ مَنْ يَشَاءُ وَيَتْرُكُ مَنْ يَشَاءُ. كَصَاحِبِ الْغَنَمِ يَذْبَحُ مِنْ غَنَمِهِ مَا يَشَاءُ وَيَتْرُكُ مَا يَشَاءُ. وَانْتَشَرَتِ الشَّرْطَةُ فِي مِصْرَ يُفْتَشُونَ وَيَبْحَثُونَ، فَإِذَا عَلِمُوا مَوْلُودًا وُلِدَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ أَخَذُوهُ وَذَبَحُوهُ كَمَا تُذْبَحُ النَّعْجَةُ. وَعَاشَتِ الذَّبَابُ فِي الْعَابَةِ وَعَاشَتِ الْحَيَّاتُ وَالْعَقَارِبُ فِي الْبَلَدِ، وَلَمْ يَتَعَرَّضْ لَهَا أَحَدٌ.

وَلَكِنْ مَا كَانَ لِمَوْلُودٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ يَعِيشَ فِي مَمْلَكَةِ فِرْعَوْنَ. وَذَبِحَ الْوُفُ مِنْ الْأَطْفَالِ أَمَامَ آبَائِهِمْ وَأُمَّهَاتِهِمْ. وَكَانَ الْيَوْمَ الَّذِي يُوَلَّدُ فِيهِ مَوْلُودٌ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ يَوْمًا عَسِيرًا. وَكَانَ يَوْمَ حُزْنٍ وَبُكَاءٍ. وَكَانَ الْيَوْمَ الَّذِي يُوَلَّدُ فِيهِ مَوْلُودٌ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ يَوْمَ تَعْزِيَةٍ وَرِثَاءٍ. وَكَانَ يُذْبَحُ مِئَاتٌ مِنَ الْأَطْفَالِ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ كَعِيدِ الْأَضْحَى. يُذْبَحُ فِيهِ مِئَاتٌ مِنَ الْغَنَمِ وَالنَّعَاجِ وَالْبَقَرِ.

(إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شَيْعًا يَسْتَضَعِفُ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يُذْبَحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ) {القصص-4}.

5

Гўдакларнинг сўйилиши

Бир қибтий фолбин Фиръавн ҳузурига келиб шундай деди:

- «Бани Исроилда бир бола туғилади. Сенинг мулкинг уни қўлига ўтади».

Фиръавннинг жиннилиги қўзиди. Жаллодларига буюрдики, Бани Исроилда туғилган ҳар бир гўдак қиличдан ўтказилсин! Фиръавн ўзини мутлоқ шоҳ деб ҳисоблагани сабабли, хоҳлаган

кишисини ўлдириш ёки ўлдирмасликка ўзини ҳақли деб биларди. Худди бир чўпон кабики, сурувидан хоҳлаган қўйини ушлаб сўйиши ёки сўймаслиги мумкин эди.

Фиръавн жаллодлари бутун Миср бўйлаб туғилган ўғил бола қидириб тарқалдилар. Улар қаерда, Бани Исроил қабиласида бир чақалоқ дунёга келганидан хабар топсалар, гўдакни қўйдек бўғизлардилар.

Ўрмонда бўрилар эркин юрарди. Ўлкада илон-чаёнларга ҳеч ким ҳеч нарса демасди. Лекин Фиръавн мамлакатаида туғилган Бани Яъқуб гўдакларига яшаш имкони йўқ эди. Минглаб чақалоқлар ота-оналарининг кўз олдида бўғизланди.

Бани Исроилда фарзанд туғилган кун қийинчилик ва машаққатли бўлар эди. Бу кун мана шу оила учун (шод-хуррамлик эмас), маҳзунлик ва кўзёшлар куни бўларди.

Бани Исроилда фарзанд туғилган кун таъзия ва марсияга айланар эди.

Бир куннинг ўзида юзлаб болалар қурбон қилинар эди. Бу худди қурбонлик кунига ўхшар эдики, унда юзлаб қўй-эчкилар ва моллар қурбонлик қилинар эди.

«Дархақиқат Фиръавн (Мусо) ерида туғёнга тушиб унинг аҳолисини бўлак-бўлак қилди. У улардан бир тоифани (яни Бани Исроилни) хорлаб, ўғилларини сўяр, аёлларини қолдирар эди. Албатта у бузғунчи кимсалардан бўлди» (Қасос сураси, 4-оят).

6

ولادة موسى

وَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَقَعَ مَا كَانَ فِرْعَوْنُ يَخَافُهُ وَيَحْذَرُهُ. وُلِدَ ذَلِكَ الْمَوْلُودُ الَّذِي قَدَّرَ اللَّهُ أَنْ يَذْهَبَ مَلِكًا فِرْعَوْنَ عَلَى يَدِهِ. وُلِدَ ذَلِكَ الْمَوْلُودُ الَّذِي قَدَّرَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ خَلَاصًا بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى يَدِهِ. وُلِدَ ذَلِكَ الْمَوْلُودُ الَّذِي قَدَّرَ اللَّهُ أَنْ يُخْرِجَ النَّاسَ مِنْ عِبَادَةِ النَّاسِ إِلَى عِبَادَةِ اللَّهِ. وُلِدَ ذَلِكَ الْمَوْلُودُ الَّذِي قَدَّرَ اللَّهُ أَنْ يُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ. وُلِدَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عَلَى رَغْمِ فِرْعَوْنَ وَجُنُودِهِ. وَعَاشَ مُوسَى ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ عَلَى رَغْمِ الشُّرْطَةِ وَرَقَابَتِهِمْ.

6

Мусонинг туғилиши

Аллоҳ таоло айнан Фиръавн кўрқиб огоҳлантираётган ҳодисанинг амалга ошишини ирода қилди. Келажақда Фиръавн мулкини йўқ қиладиган ана ўша гўдак дунёга келди.

Бани Исроилнинг Фиръавн кўлидан озод бўлишига, тақдир қилган ана ўша гўдак дунёга келди.

Инсонларни инсонларга қиладиган ибодатидан Аллоҳ ибодатига қайтишига тақдир қилган ана ўша гўдак дунёга келди.

Инсонларни зулматлардан нур томон одимлашига сабабчи бўладиган гўдак дунёга келишини Аллоҳ тақдир қилди.

Мусо ибн Имрон Фиръавн ва унинг аскарлари бўлишига қарамасдан дунёга келди.

Мусо миршаб ва кузатувчилар бўлишига қарамасдан соғ-омон уч ой яшади.

7

في التَّيْلِ

وَلَكِنْ خَافَتْ أُمُّ مُوسَى عَلَى مَوْلُودِهَا الْحَمِيلِ، وَكَيْفَ لَا تَخَافُ وَعَدُوُّ الْأَطْفَالِ بِمِرْصَادٍ؟. وَكَيْفَ لَا تَخَافُ وَقَدْ اخْتَطَفَتِ الشَّرْطَةُ عَشْرَاتٍ مِنَ الْأَطْفَالِ مِنْ حِجْرِ الْأُمَّهَاتِ فِي أُسْرَتِهَا. مَاذَا تَصْنَعُ الْأُمُّ الْمِسْكِينَةَ، وَأَيْنَ تُخْفِي هَذَا الْمَوْلُودَ الْحَمِيلَ وَالشَّرْطَةَ لَهُمْ عِيُونَ الْعُرَابِ وَشَامَةَ النَّمْلِ.

هُنَالِكَ أَغَاثَ اللَّهُ الْأُمَّ الْمِسْكِينَةَ وَالْهَمَهَا أَنْ تَضَعَهُ فِي صُنْدُوقٍ وَتُلْقِيَهُ فِي النَّيْلِ. اللَّهُ أَكْبَرُ! كَيْفَ تَضَعُ الْأُمُّ الْحُنُونَ طِفْلَهَا فِي صُنْدُوقٍ وَتُلْقِيَهُ فِي النَّيْلِ؟! مَنْ يُرْضِعُ الطِّفْلَ فِي الصُّنْدُوقِ؟ وَكَيْفَ يَتَنَفَّسُ الطِّفْلُ فِي الصُّنْدُوقِ؟! كُلُّ ذَلِكَ فَكَّرَتِ الْأُمُّ الْحُنُونَ وَلَكِنَّهَا تَوَكَّلَتْ عَلَى اللَّهِ وَاعْتَمَدَتْ عَلَى وَحْيِ اللَّهِ. وَلَيْسَ الْبَيْتُ أَحْفَظَ لِلطِّفْلِ مِنَ الصُّنْدُوقِ! هُنَا الشَّرْطَةُ فِي كُلِّ مَكَانٍ، وَعَدُوُّ الْأَطْفَالِ بِمِرْصَادٍ. وَالشَّرْطَةُ لَهُمْ عِيُونَ الْعُرَابِ وَشَامَةَ النَّمْلِ. وَفَعَلَتِ الْأُمُّ الْمِسْكِينَةَ مَا أَمَرَهَا اللَّهُ وَوَضَعَتْ طِفْلَهَا الْحَمِيلَ فِي صُنْدُوقٍ وَأَلْقَتْهُ فِي النَّيْلِ. وَجَزَعَتِ الْأُمُّ الْحُنُونَ ثُمَّ صَبَرَتْ وَتَوَكَّلَتْ عَلَى اللَّهِ. (وَإِذَا رَأَوْهَا إِلَى أُمِّ مُوسَى أَنْ أَرْضَعِيهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَالْقِيَهُ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ) {القصص - 7}.

7

Нилда

Мусонинг онаси жажжи гўдагидан қаттиқ хавотирда эди. Қандоқ ҳам қўркмасинки, янги туғилган чақалоқлар душмани қаттиқ кузатувда бўлса!

Қандай ҳам қўркмасинки, миршаб ўнлаб гўдакларни оиласидаги оналари бағридан юлқиб олган бўлса!

Чумолидек сезгир, қарғадек ўткиркўз жаллодлардан бечора она боласини қандай қилиб сақлаб қола олади?

Шу ҳолатда Аллоҳ таоло Мусонинг бечора онасига ёрдам берди ва фарзандини сандиққа солиб, Нил дарёсига оқизиш илҳомини берди.

Аллоҳу акбар!

Меҳрибон, мушфиқ онаизор қайси юрак билан тукқан боласини сандиққа солиб дарёга оқизиб юборади?!

Болани сандиқда ким эмизади?!

Сандиқ ичида гўдак қандай нафас олади?!

Буларнинг барчаси муниса она кўнглидан кечса-да, Аллоҳга таваккул қилиб, У берган илҳомга мувофиқ иш тутди.

Аслида уй сандиқдан хафсизроқ эмасди. Чунки гўдак овчилари ҳамма жойда изғиб юришарди. Гўдаклар душмани қаттиқ кузатувда эди. Жаллодлар чумолидек сезгир, қарғадек ўткиркўз эди.

Бечора она Аллоҳ амрига бўйсуниб, эмизикли чиройли боласини сандиққа солди ва уни Нилга улоқтирди. Албатта она бесабрлик қилди. Лекин у парвардигорга таваккал қилиб, сабрли бўлди.

«Биз Мусонинг онасига (Мусони тугиб, уни ҳам Фиръавн одамлари келиб ўлдиришларидан қўрқиб турган пайтда) ваҳий қилдикки: «Уни эмизавергин! Бас, қачон (Фиръавн одамлари ўғил кўрганинингни билишиб қолиб, уни ўлдириб кетишларидан) қўрқсанг, уни дарёга ташлагин ва кўрқмагин ҳам, қайғурмагин ҳам. Зеро биз уни сенга (яъни тирик ҳолда) қайтаргувчидирмиз ва уни пайғамбарлардан қилгувчидирмиз».

8

في قصر فرعون

كَانَ فِرْعَوْنُ لَهُ قُصُورٌ كَثِيرَةٌ عَلَى شَاطِئِ النَّيْلِ. وَكَانَ يَتَنَقَّلُ مِنْ قَصْرِ إِلَى قَصْرِ وَيَتَنَزَّهُ عَلَى شَاطِئِ النَّيْلِ. وَكَانَ يَوْمًا جَالِسًا عَلَى شَاطِئِ النَّيْلِ يَتَنَزَّهُ وَيَرَى إِلَى النَّهْرِ يَجْرِي تَحْتَ رِجْلَيْهِ. وَكَانَتْ مَعَهُ مَلَكَ مِصْرَ تَتَنَزَّهُ مَعَ الْمَلِكِ وَتَرَى إِلَى النَّيْلِ يَجْرِي وَيَبِينُ مَا يَتَنَزَّهُانِ إِذْ وَقَعَ بَصَرُهُمَا عَلَى صُنْدُوقٍ تَلْعَبُ بِهِ أَمْوَاجُ النَّيْلِ كَأَنَّمَا تُقْبَلُهُ. هَلْ تَرَى يَا سَيِّدِي ذَلِكَ الصُّنْدُوقِ؟ أَيْنَ الصُّنْدُوقُ فِي النَّيْلِ؟ إِنَّهَا هِيَ خَشْبَةٌ سَقَطَتْ فِي النَّيْلِ. لَا يَا سَيِّدِي إِنَّمَا هُوَ صُنْدُوقٌ! وَقَرَّبَ الصُّنْدُوقُ، فَقَالَ النَّاسُ: نَعَمْ هَذَا صُنْدُوقٌ! وَأَمَرَ الْمَلِكُ أَحَدَ الْخَدَمِ، وَقَالَ: إِلَيْكَ هَذَا الصُّنْدُوقُ!

وَذَهَبَ الْخَادِمُ وَأَخْرَجَ الصُّنْدُوقَ! وَفَتِحَ الصُّنْدُوقُ فَإِذَا فِيهِ غُلَامٌ جَمِيلٌ يَبْتَسِمُ. وَتَحَيَّرَ النَّاسُ، كُلُّ يَأْخُذُهُ وَيَرَاهُ. وَتَحَيَّرَ فِرْعَوْنُ وَرَأَاهُ. قَالَ بَعْضُ الْخَدَمِ، إِنَّ هَذَا الْغُلَامَ إِسْرَائِيلِيُّ وَلَا بُدَّ لِلْمَلِكِ أَنْ يَذْبَحَهُ. وَرَأَتْهُ الْمَلِكَةُ، وَدَخَلَ حُبُّهُ فِي قَلْبِهَا فَضَمَّتْهُ إِلَى صَدْرِهَا وَقَبَّلَتْهُ. وَشَفَعَتْ لَهُ عِنْدَ الْمَلِكِ وَقَالَتْ: (قُرَّةُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا) {القصص - 9}.

وَهَكَذَا دَخَلَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ قَصْرَ فِرْعَوْنَ، وَعَاشَ عَلَى رَعْمِ فِرْعَوْنَ وَشُرْطَتِهِ. وَلَمْ يَهْتِدِ الشُّرْطَةُ إِلَى هَذَا الْمَوْلُودِ الْإِسْرَائِيلِيِّ، وَلَهُمْ عَيُونُ الْعُرَابِ وَشَامَةُ النَّمْلِ. وَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُرَبِّيَ فِرْعَوْنَ (عَدُوَّ الْأَطْفَالِ) طِفْلًا يَذْهَبُ مُلْكُهُ عَلَى يَدِهِ.

مَسْكِينُ فِرْعَوْنَ! لَقَدْ أَخْطَأَ فِي شَأْنِ مُوسَى وَقَدْ أَخْطَأَ مَعَهُ وَزَيْرُهُ هَامَانُ وَجُنُودُهُ. (فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ) {القصص - 8}.

8

Фиръавн қасрида

Нил дарёси соҳилларида Фиръавннинг кўп қасрлари бор эди.

Фиръавн қасрдан қасрга кўчиб, нил соҳилидаги қасрларида сайр қилар эди. Бир кун у оёқлари тагида шовиллаётган дарёга тикилиб ўтирарди. У билан бирга Миср маликаси ҳам бор эди. У подшоҳ билан бирга сайр қилиб юрса, баногоҳ тўлқинлар қучоғида аллаланиб келаётган сандиққа кўзлари тушди.

- Эй ҳожам, анави сандиқни кўраяпсизми?- деди Миср маликаси.

Фиръавн эътиборсиз жавоб берди:

- Нилда сандиқ нима қилади? У нилга тушиб қолган бир ёғочдир.

- Йўқ ҳожам, аниқ сандиқ оқиб келаяпти, - эътироз билдирди малика.

Бу орада сандиқ улар олдига анча яқин келиб қолганди. Атрофдагилар ҳам – «Ҳа, ҳа сандиқ экан», - дейишди.

Шоҳ хизматкорларидан бирига сандиқни тутиб келишни буюрди. Хизматкорлардан бири бориб, сандиқни чиқарди. Сандиқ очилган эди, унинг ичида дўндик бир гўдак жилмайиб ётарди. Уни очган кишилар ҳайратдан ёқа ушлаб қолишди. Ҳамма уни қўлига олиб томоша қилиб чиқди. Фиръавн ҳам ҳайрон эди. Хизматкорлардан баъзиси: «Бу бола бани Исроилдан, шоҳ уни албатта қатл қилади» деди.

Лекин Миср маликаси болани ёқтириб қолганди. У қўлидаги жажжи вужудни бағрига босиб, ўпиб эркалар экан, подшоҳ ҳузуридан шафоат қилишини сўраб шундай деди:

- «(Бу бола) Мен учун ҳам, сиз учун ҳам, кўз қувончидир. Уни ўлдирманглар. Шоядки, унинг бизларга нафи тегса ёки уни бола қилиб олсак».

Шундай қилиб Мусо ибн Имрон Фиръавн қасрига кириб олган эди. Фиръавн жаллодлари шунча тиришсалар ҳам, у яшаб қолди. Ваҳоланки, улар қаргадек ўткир кўзлари билан,

чумолидек сезгир бурунлари билан ҳам унга йўл топа олишмаган эди.

Аллоҳ таоло иродасига мувофиқ гўдаклар жаллоди Фиръавн келажакда унинг мол-мулкани тортиб оладиган гўдакни ўз уйида тарбия қила бошлади. Бечора Фиръавн...

Шундай қилиб, шоҳ ҳам, унинг вазири Ҳомон ҳам, бутун қўшинлари ҳам қаттиқ янглишдилар.

«Бас, уни Фиръавн хонадони (ўсиб-улгайгач) ўзларига душман ва ғам-ташвиш бўлиши учун тутиб олдилар. Албатта Фиръавн, Ҳомон ва уларнинг лашкарлари ҳато қилувчи бўлдилар».

9

من يرضع الطفل؟؟

وَكَانَ الطُّفْلُ الْحَدِيدُ وَكَانَ الطُّفْلُ الْحَمِيلُ لُعْبَةَ الْقَصْرِ وَلَهُوَ الدَّارِ. كُلُّ يَأْخُذُهُ وَيُقْبَلُهُ، وَكُلُّ يُحِبُّهُ وَيَمْدَحُهُ، لَأَنَّ الْمَلِكَةَ تُحِبُّهُ حُبًّا عَظِيمًا. فَكَيْفَ لَا تُحِبُّهُ حُبًّا عَظِيمًا. فَكَيْفَ لَا تُحِبُّهُ سَيِّدَاتُ الْقَصْرِ وَكَيْفَ لَا يُحِبُّهُ خَدَمُ الْقَصْرِ.

وَكُلُّ يَأْخُذُهُ وَيُقْبَلُهُ، لَأَنَّ الطُّفْلَ حَمِيلٌ. وَطَلَبَتِ الْمَلِكَةُ مُرْضِعًا تُرْضِعُ الطُّفْلَ، وَجَاءَتْ وَأَخَذَتْ الطُّفْلَ وَلَكِنَّ الطُّفْلَ يَبْكِي وَيَأْبَى. وَطَلَبَتِ الْمَلِكَةُ مُرْضِعًا أُخْرَى، وَحَضَرَتْ وَأَخَذَتْ الطُّفْلَ، وَلَكِنَّ الطُّفْلَ يَبْكِي وَيَأْبَى.

وَتَالِثَةٌ وَرَابِعَةٌ وَخَامِسَةٌ وَلَكِنَّ الطُّفْلَ يَبْكِي وَيَأْبَى.

عَجَبًا! لِمَاذَا لَا يَرْضَعُ الطُّفْلُ، لِأَيِّ شَيْءٍ يَبْكِي؟

اجْتَهَدَتِ الْمَرَاضِعُ أَنْ تُرْضِعَ الطُّفْلَ لِتُسَرَّ الْمَلِكَةَ وَتَنَالَ مِنْهَا جَائِزَةً، وَلَكِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ. وَأَصْبَحَ الطُّفْلُ حَدِيثَ الْقَصْرِ وَشُعْلَ الدَّارِ. هَلْ رَأَيْتِ يَا أُخْتِي الطُّفْلَ الْجَدِيدَ؟ نَعَمْ قَدْ رَأَيْتُهُ؛ طِفْلٌ غَرِيبٌ لَيْسَ كَالْأَطْفَالِ! إِنَّهُ لَا يَرْضَعُ. وَإِذَا أَخَذْتَهُ مُرْضِعٌ يَبْكِي وَيَأْبَى أَنْ يَرْضَعُ؛ مَسْكِينٌ كَيْفَ يَعِيشُ؟ إِنَّهُ يَمُوتُ. نَعَمْ قَدْ مَضَى عَلَيْهِ أَيَّامٌ وَلَمْ يَرْضَعُ.

9

Болани ким эмизади?

Янги топилган ва чиройли бола қасрнинг қувончи ва хонадоннинг овунчоғига айланди. Қасрдаги ҳар бир киши болани суюб эркалатар ҳамда яхши кўриб, мактар эди. Чунки малика бу болани қаттиқ яхши кўрарди. Шундан кейин Бани Исроиллик жажжи гўдакни сарой бекалари ва хизматкорлари қандай қилиб суймасинлар.

У ердаги барча болакайни кўлига олиб, ўпар эди. Чунки болакай гўзал эди. Малика гўдак эмиши учун эмизувчи чақиртирди. Болани эмизиш учун унга кўкрак тутганларида гўдак йиғлаб эммади.

Малика бошқа эмизувчи олиб келтирди. Гўдак ҳануз йиғлаб эммас эди.

Учинчи, тўртинчи, бешинчи маротаба янги, янги эмизувчилар олиб келишди. Лекин бола йиғлаб, бирортасининг кўкрагини оғзига олмади.

Ажабо, гўдак нега эммаяпти?

Нима учун йиғлаяпти?

Мусони эмизгани келган аёллар маликани хурсанд қилиб, ундан ҳадялар, сарполар олиш ниятида гўдакни эмизишга роса уриндилар. Лекин Аллоҳ таоло Мусога уларнинг сутини ҳаром қилганди.

Гўдакнинг эммаётгани бутун қасрга овоза бўлди ва хонадоннинг машғулотиغا айланди:

- Ҳой эгачи, (дарёдан топилган) янги болани кўрдингизми?

- Ҳа кўрдим, жуда ҳам дўндик бола экан. Лекин у бошқа болаларга ўхшамайди. Ҳеч қайси эмизувчини эммаётган эмиш.

- Уни эмизамиз деб олсалар, чирқираб йиғлар ва эммас эмиш. Бечора бола энди қандай яшайди. У ўлиб қоладику?

Дарҳаққиқат, бир неча кун ўтса ҳам ҳеч бир аёлни эммади.

10

في حجر أمه

وَقَالَتِ الْأُمُّ الْحَنُونُ لِأُخْتِ مُوسَى: إِذْهَبِي يَا بِنْتِي وَأَنْظِرِي أَحَاكَ لَعَلَّهُ حَيٌّ. إِنَّ اللَّهَ قَدْ وَعَدَنِي أَنَّهُ يَرُدُّ الطِّفْلَ إِلَيَّ وَأَنَّهُ يَحْفَظُهُ. وَذَهَبَتْ أُخْتُ مُوسَى تَبْحَثُ عَنْ أَحِيهَا. وَسَمِعَتِ النَّاسَ يَتَحَدَّثُونَ عَنْ طِفْلِ جَمِيلٍ فِي قَصْرِ الْمَلِكِ. ذَهَبَتِ السَّيِّدَةُ وَوَقَفَتْ تَسْمَعُ حَدِيثَ النِّسَاءِ فِي الْقَصْرِ. هَلْ جَاءَتِ الْمُرْضِعُ الَّتِي طَلَبْتَهَا الْمَلِكَةُ مِنْ أَسْوَانَ؟

نَعَمْ يَا سَيِّدَتِي، وَلَكِنَّ الطِّفْلَ أَبِي أَيْضًا وَلَمْ يَرْتَضِعْ. يَا سَلَامًا! مَا شَأْنُ هَذَا الطِّفْلِ؟ لَعَلَّ هَذِهِ هِيَ السَّادِسَةُ الَّتِي حَرَبْتَهَا الْمَلِكَةُ. نَعَمْ وَيَقُولُونَ إِنَّهَا مُرْضِعٌ نَظِيفَةٌ جَدًّا وَكُلُّ يَرْتَضِعُ مِنْهَا. سَمِعْتُ أُخْتُ مُوسَى هَذَا الْكَلَامَ وَقَالَتْ بِأَدَبٍ وَلُطْفٍ: أَنَا أَعْرِفُ امْرَأَةً فِي الْبَلَدِ، لَا بُدَّ أَنْ يَرْتَضِعَ مِنْهَا الطِّفْلُ. قَالَتْ امْرَأَةٌ: أَنَا لَا أَصَدِّقُ قَدْ حَرَبْنَا سِتَّ مَرَضِعَ وَلَكِنَّ الطِّفْلَ لَمْ يَرْتَضِعْ. قَالَتْ أُخْرَى: وَلِمَاذَا لَا نُجَرِّبُ السَّابِعَةَ، مَاذَا عَلَيْنَا؟ وَوَصَلَ الْخَبْرُ إِلَى الْمَلِكَةِ فَطَلَبَتِ الْجَارِيَةَ وَقَالَتْ: (إِذْهَبِي وَخُذِي مَعَكَ هَذِهِ الْمَرْأَةَ).

وَجَاءَتْ أُمُّ مُوسَى، وَجَاءَتْ خَادِمَةٌ وَقَدَّمَتْ إِلَيْهَا مُوسَى. فَاعْتَنَقَ الطِّفْلُ الْمَرْأَةَ وَأَقْبَلَ يَرْتَضِعُ، كَأَنَّهُ كَانَ مِنْهَا عَلَى مِيعَادٍ. وَلِمَاذَا لَا يَرْتَضِعُ وَهِيَ أُمُّ الْحَنُونِ؟! وَلِمَاذَا لَا يَرْتَضِعُ وَهُوَ جَائِعٌ مُنْذُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ؟! وَعَجِبَتِ الْمَلِكَةُ وَعَجِبَ أَهْلُ الْقَصْرِ وَارْتَابَ فِرْعَوْنُ وَقَالَ: لِمَاذَا قَبِلَ هَذَا الطِّفْلُ هَذِهِ الْمَرْأَةَ فَهَلْ هِيَ أُمُّهُ؟ قَالَتْ أُمُّ مُوسَى: يَا سَيِّدِي، أَنَا امْرَأَةٌ طَيِّبَةُ الرِّيحِ طَيِّبَةُ اللَّبَنِ، كُلُّ طِفْلٍ يَقْبَلُنِي. وَسَكَتَ فِرْعَوْنُ وَأَجْرَى عَلَيْهَا رِزْقًا. وَرَجَعَتْ أُمُّ مُوسَى إِلَى بَيْتِهَا وَفِي حِجْرِهَا مُوسَى. (فَرَدَدْنَاهُ إِلَى أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ) {القصص - 12}.

10

Она бағрида

Мусонинг меҳрибон онаси Мусонинг синглисига деди:

- Қизим, бор, укангни қидир, шояд у тирик бўлса. Аллоҳ таоло уни сақлашни ва соғ-омон қайтаришни менга ваъда қилганди.

Мусонинг опаси укасини дараклаб кетди.

Атрофдагилар шоҳ қасридаги чиройли гўдак ҳақида гаплашишарди.

Қиз сарой аёлларини суҳбатларига қулоқ тутди:

- Малика сўратган болага эмизувчи Асвон шаҳридан келдими?

- Ҳа бекачим, лекин бола уни ҳам эммаётган эмиш.

- Ё Аллоҳ! Бу бола нега ҳеч бир аёлни эммайди-я? Энди адашмасам шу малика чақиртирган олтинчи аёл эди-я?

- Ҳа, айтишларича у жудаям покиза аёл экан. Ҳамма гўдагига уни энага қиларди.

Шунда Мусонинг опаси ушбу сўзларга қулоқ тутиб, одоб билан суҳбатга қўшилди.

- Мен шаҳардаги бир аёлни биламан. Гўдак албатта уни эмиши керак.

- Йўқ, мен бунга ишонмайман,- деди сарой бекачи, - биз олтига аёлни олиб келдик, лекин бола биронтасини ҳам эммади.

Саройда ҳизмат қиладиган аёллардан бири айтди:

- Келинглари, еттинчисини ҳам синаб кўрайлик, биздан нима кетди?

Бу гап маликанинг қулоғига етди. У жорияни чақириб деди:

- «Бор ва ўзинг билан ўша аёлни олиб кел»!

Мусонинг онаси қасрга келди. Канизаклар Мусони келтиришди.

Бола аёлнинг қучоғига талпиниб уни эма бошлади. Гўёки булар ваъдашиб олгандек.

Ахир нима учун ҳам уни эммасин?! Бу аёл унинг меҳрибон онаси-ку! Нима учун ҳам уни эммасин?! Мусо уч кундан буён оч эди-ку.

Малик ажабланди. Бутун сарой аҳли ҳам ажабланди.

Фиръавн ичига шубҳа кирди:

- Нега бола бу аёлни эмишга талпинди. Нима, у онасими?!

Мусонинг онаси жавоб берди:

- Подшоҳим, мен ҳушбўй ҳидлик, ширин сутлик аёлман. Ҳеч қайси гўдак мендан ётсирамаган.

Фиръавн жим бўлди. Мусонинг онасига подшоликдан нафақа тайин қилинди. Мусонинг онаси фарзандини бағрига босиб уйига қайтди.

«Шундай қилиб, биз (Мусонинг онаси) кўзлари шодланиши ва ғам чекмаслиги учун ҳамда Аллоҳнинг ваъдаси ҳақ эканини билиши учун уни онасига қайтардик. Лекин кўп (одамлар Аллоҳнинг ваъдаси ҳақ эканини) билмайдилар».

11

إلى قصر فرعون

وَلَمَّا أَتَمَّتْ أُمُّ مُوسَى رَضَاعَتَهُ رَدَّتْهُ إِلَى الْقَصْرِ. وَنَشَأَ مُوسَى فِي قَصْرِ الْمَلِكِ كَمَا يَنْشَأُ أَبْنَاءُ الْمُلُوكِ. وَهَكَذَا زَالَتْ مِنْ قَلْبِ مُوسَى مَهَابَةُ الْمُلُوكِ وَالْأَغْنِيَاءِ. وَرَأَى مُوسَى بِعَيْنَيْهِ كَيْفَ يَنْعَمُ فِرْعَوْنُ وَأَهْلُهُ. وَكَيْفَ يَشْتَقِي بَنُو إِسْرَائِيلَ لِيَنْعَمَ فِرْعَوْنُ وَأَهْلُهُ. وَكَيْفَ يَجُوعُ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِتَشْبَعَ دَوَابُّ فِرْعَوْنِ. وَكَيْفَ يُعَامِلُونَ

بَنِي إِسْرَائِيلَ مُعَامَلَةَ الْحَمِيرِ وَالذَّوَابِّ. وَكَيْفَ يَسْتَخْدِمُونَهُمْ وَيَسُومُونَهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ. وَكَانَ مُوسَى يَرَى ذَلِكَ صَبَاحَ مَسَاءٍ وَيَسْكُتُ. وَلَكِنْ كَانَ مُوسَى يَغِيظُهُ ذَلِكَ. وَكَيْفَ لَا يَغِيظُهُ إِهَانَةُ قَوْمِهِ وَأُسْرَتِهِ. وَهُمْ أَبْنَاءُ الْأَنْبِيَاءِ، وَهُمْ أَبْنَاءُ الْكِرَامِ. وَمَا ذَنْبُ بَنِي إِسْرَائِيلَ، أَنَّهُمْ لَيْسُوا أَقْبَاطًا؟! أَنَّهُمْ مِنْ كَنْعَانَ؟! هَذَا لَيْسَ بِذَنْبٍ! هَذَا لَيْسَ بِذَنْبٍ!

11

Яна Фиръавн қасрига

Мусонинг онаси эмизишни тугатгач, болани қасрга қайтарди. У саройда ҳудди шахзодалардек улғайди.

Шу боис шоҳлар ва бой-бадавлат кимсалар қаршисида эсанкираш, ўзини йўқотиб қўйиш унга бегона эди.

Мусо Фиръавн ва унинг аҳли қандай нематлар ичида яшаётганига шахсан гувоҳ бўлди.

Сарой аҳлининг мана шу тўкин ҳаёти учун Бани Исроил бахтсиз ҳаёт кечирар эди.

Фиръавн отлари, моллари тўқ юриши учун Бани Исроилнинг қорни нонга тўймасди, уларга эшак ва ҳайвондек қарар эдилар.

Доим қаттиқ меҳнат остида эзиладиган Мусонинг қавми ўта оғир кун кечирарди.

Қавмининг қандай азоблар ичида яшаётганини Мусо эртаю кеч кўриб турса-да лом-мим дея олмасди.

Лекин бу нарсалар Мусо қалбида ғазаб-нафрат уйғотар эди.

Ахир улар улуғ пайғамбарлар фарзандлари-ку?! Бани Исроилнинг айби қибтий (маҳаллий миллат) бўлмаганими!?

Уларнинг гуноҳи Канъондан келганлигимми!?

Йўқ! Бу гуноҳ эмас!

Йўқ! Бу гуноҳ эмас!

12

الضربة القاضية

وَلَمَّا كَانَ مُوسَى شَابًّا قَوِيًّا آتَاهُ اللَّهُ حُكْمًا وَعِلْمًا. وَكَانَ مُوسَى يُبْغِضُ الظَّالِمِينَ وَيَكْرَهُهُمْ، وَيُحِبُّ الضُّعَفَاءَ وَالْمَظْلُومِينَ وَيَنْصُرُهُمْ وَكَذَلِكَ كُلُّ نَبِيٍّ. وَدَخَلَ مُوسَى مَدِينَةَ فِرْعَوْنَ مَرَّةً وَالنَّاسُ فِي لَهْوٍ وَشُغْلٍ. وَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَهَذَا مِنَ الْأَقْبَاطِ. أَعْدَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ. فَصَرَخَ الْإِسْرَائِيلِيُّ وَنَادَى مُوسَى لِنَصْرِهِ وَشَكَى الْقِبْطِيَّ. وَغَضِبَ مُوسَى فَضْرَبَ الْقِبْطِيَّ، فَكَانَتِ الْقَاضِيَةَ. وَمَاتَ الْقِبْطِيُّ وَنَدِمَ مُوسَى جَدًّا وَعَرَفَ أَنَّ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ. فَتَابَ مُوسَى إِلَى اللَّهِ وَأَنَابَ وَكَذَلِكَ كُلُّ نَبِيٍّ.

{ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ } { القصص - 15 }.

وَتَابَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى، لِأَنَّ مُوسَى لَمْ يَقْصِدْ أَنْ يَقْتُلَ الْقِبْطِيَّ، بَلْ ضَرَبَهُ وَلَكِنَّهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ. وَحَمِدَ اللَّهُ مُوسَى وَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَنْعَمَ عَلَيَّ وَغَفَرَ لِي (فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ) { القصص - 17 }. وَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ وَيَحْذَرُ مَتَى تَجِيئُهُ شُرْطَةُ فِرْعَوْنَ وَلَهُمْ عِيُونَ الْغُرَابِ وَشَامَّةُ النَّمْلِ. وَأَصْبَحَ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ مَتَى تَجِيئُهُ الشُّرْطَةُ وَيَأْخُذُونَهُ إِلَى الْجَبَّارِ. وَرَأَى الشُّرْطَةُ قَتِيلًا قِبْطِيًّا مِنْ خَدَمِ فِرْعَوْنَ فَفَتَّشُوا عَنِ الْقَاتِلِ وَلَكِنَّهُمْ لَمْ يَهْتَدُوا إِلَيْهِ. وَمَنْ يَدُلُّهُمْ عَلَى الْقَاتِلِ وَلَا يَعْلَمُهُ إِلَّا مُوسَى وَالْإِسْرَائِيلِيُّ؟! وَأَصْبَحَ الْقَتِيلُ حَدِيثَ الْبَلَدِ وَشُغْلَ الْمَدِينَةِ، كُلُّ يَتَحَدَّثُ عَنْهُ وَلَا يَعْلَمُ قَاتِلَهُ. وَغَضِبَ فِرْعَوْنُ وَقَالَ لِلشُّرْطَةِ: لَا بُدَّ أَنْ تُفَتِّشُوا عَنِ الْقَاتِلِ.

12

Ўлим зарбаси

Мусо улғайиб кучли йигит бўлгач, Аллоҳ таоло унга илм ва ҳикмат ато этди.

Мусо золимлардан нафратланар, уларни хуш кўрмас эди.

Барча пайғамбарлар каби мазлум, бечораларни севиб, ҳамиша уларнинг ёнини олиб юради.

Ҳамма ўйин-кулгу билан машғул бўлган бир пайтда Мусо фиръавн шахрига кириб келди.

Йўлда у икки кишининг урушаётгани устидан чиқди. Рақибларнинг бири Бани исроиллик, иккинчиси эса Бани Исроилнинг душмани қибтийлардан эди.

Бани Исроиллик киши Қибтийдан шикоят қилиб, Мусони ёрдамга чақирди.

Ғазабланган Мусо қибтийни бир мушт уриб ўлдириб қўйди.

Мусо алайҳиссалом қибтийни ўлдириб қўйганига қаттиқ афсусланди. Бунинг шайтон амалидан эканини билиб, Мусо Аллоҳга тавба қилди.

Албатта, барча пайғамбарлар мана шундай кўп тавба-тазаррулар қилганлар.

«(Мусо) деди: Бу шайтон амалидандир. Албатта у очиқ адаштиргувчи душмандир».

Аллоҳ таоло Мусонинг тавбасини қабул қилди. Чунки у қибтийни қасддан ўлдиргани йўқ эди.

Қибтий тўсатдан биринчи муштанок жон берди. Мусо алайҳиссалом Аллоҳга ҳамду-санолар айтди:

- Дарҳақиқат, Парвардигорим менга кўп неъматлар берган ва У мени мағфират қилди. **«Бас, (энди) ҳаргиз мужрим-жинояткор кимсаларга ёрдамчи бўлмасман».**

Мусо Фиръавннинг миршаблари келиб қачон олиб кетар экан, дея шаҳарда кўрқиб юрди. Чунки улар қарға кўзли ва чумоли ҳолли кимсалар эди.

Мусо миршаблар келиб, қачон золим олдига олиб кетар экан, дея кўрқиб юрди.

Миршаблар Фиръавн хизматкорларидан бўлган қибтийнинг жасадини топиб олдилар. Лекин қанча уринмасинлар, ким ўлдирганини барибир била олмадилар.

Ахир қотилнинг кимлигини Мусо ва Бани Исроиллик бир кишидан бошқа ҳеч ким билмасди. Рўй берган қотиллик ҳақида ҳамма ёқда дув-дув гап юрарди. ғазабланган Фиръавн қотилни қидириб топиш шарт экани ҳақида буйруқ берди.

13

يظهر السر

وَفِي الْيَوْمِ الثَّانِي يَرَى مُوسَى ذَلِكَ الْإِسْرَائِيلِيَّ فِي قِتَالٍ وَخِصَامٍ مَعَ قِبْطِيٍّ آخَرَ. وَمَا اسْتَحَى الْإِسْرَائِيلِيُّ بَلْ صَرَخَ وَنَادَى مُوسَى لِنُصْرَتِهِ. قَالَ مُوسَى إِنَّكَ رَجُلٌ وَقِحٌ، أَلَا تَزَالُ فِي قِتَالٍ وَجِدَالٍ مَعَ النَّاسِ، وَلَا تَزَالُ تَصْرُخُ وَتُنَادِي. أَلَا أَرَأَى أَنْصُرُكَ وَأُسَاعِدُكَ (إِنَّكَ لَعَوِيٌّ مُبِينٌ) {القصص - 18}.

وَلَكِنْ أَرَادَ مُوسَى أَنْ يُؤَدِّبَ الْقِبْطِيَّ قَلِيلًا وَتَقَدَّمَ إِلَيْهِمَا. وَرَأَى الْإِسْرَائِيلِيُّ غَضَبَ مُوسَى وَسَمِعَ مَلَامَهُ. وَخَافَ أَنْ يَضْرِبَهُ مُوسَى فَتَكُونَ الْقَاضِيَةَ، كَمَا ضَرَبَ الْقِبْطِيَّ فَكَانَتْ الْقَاضِيَةَ.

(قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ) {القصص - 19}.

هُنَالِكَ عَرَفَ الْقِبْطِيُّ أَنَّ مُوسَى هُوَ قَاتِلُ أَمْسٍ. وَذَهَبَ الْقِبْطِيُّ وَأَخْبَرَ الشَّرْطَةَ بِأَنَّ مُوسَى هُوَ الْقَاتِلُ. وَوَصَلَ الْخَبِيرُ إِلَى فِرْعَوْنَ فَغَضِبَ وَقَالَ: أَذَلِكَ الْفَتَى رَيْبُ الْقَصْرِ وَرَضِيْعُ الْمُلْكِ؟

وَلَكِنَّ اللَّهَ أَرَادَ أَنْ يَنْجُو مُوسَى مِنْ شَرِّ فِرْعَوْنَ وَشَرْطَتِهِ. إِنْ مُوسَى لَمْ يَقْصِدْ أَنْ يَقْتُلَ الْقِبْطِيَّ بَلْ ضَرَبَهُ ضَرْبَةً كَانَتْ الْقَاضِيَةَ. وَلَكِنَّ فِرْعَوْنَ وَشَرْطَتَهُ لَا يُسَلِّمُونَ ذَلِكَ وَلَا يَقْبَلُونَ لِمُوسَى عُذْرًا. إِنْ اللَّهَ قَدَّرَ أَنْ يَذْهَبَ مُلْكُ فِرْعَوْنَ عَلَى يَدِ مُوسَى، إِنْ اللَّهَ قَدَّرَ أَنْ يَكُونَ خَلَاصُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى يَدِ مُوسَى. إِنْ اللَّهَ قَدَّرَ أَنْ يُخْرِجَ مُوسَى النَّاسَ مِنْ عِبَادَةِ الْعِبَادِ إِلَى عِبَادَةِ اللَّهِ تَعَالَى. وَكَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ إِذَا وَصَلَتْ إِلَيْهِ يَدُ الشَّرْطَةِ الظَّالِمِينَ. وَكَانَ رِجَالُ فِرْعَوْنَ وَوُزَرَؤُهُ يَتَشَاوَرُونَ وَيَعَزِّمُونَ عَلَى قَتْلِ مُوسَى. وَكَانَ رَجُلٌ يَسْمَعُ كُلَّ ذَلِكَ وَيَعْرِفُهُ فَجَاءَ إِلَى مُوسَى وَأَخْبَرَهُ بِالْخَبِيرِ وَقَالَ:

(أُخْرِجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ) {القصص - 20}.
 (فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) {القصص - 21}.

13

Сир фош бўлади

Иккинчи куни Мусо ўша Бани Исроилликни яна бошқа қибтий билан урушиб, жанжаллашиб турганини кўрди.

Бани Исроиллик уялмасдан яна уни ёрдамга чақирди.

Мусо унга деди:

- Сен ярамас одам экансан. Ҳадеб ҳамма билан ёқа бўғишаверасанми? Яна тагин бақириб, мени ёрдамга чақирасан?! Нима, хамиша ёнингни олиб, ёрдам беришим керакми? **«Албатта сен очик адашган (кимса)дирсан».**

Мусо қибтийга бироз одоб бериб қўйиш ниятида улар томон юрди. Лекин Мусонинг маломатини эшитган, ғазабланганини кўрган қибтий «Мусо мени ургани келаяпти» деб ўйлади. У ўзининг кечаги қибтий ҳолига тушиб, ҳал қилувчи зарба ейишидан кўрқди.

«Бас (Бани исроиллик киши) деди: - Эй Мусо ! Кеча бир жонни ўлдирганинг каби мени ҳам ўлдиришни хоҳлаяпсани? Аниқки, сен ер (юзи)да зўравон бўлмоқни истайсан. Ва ислоҳ қилгувчилардан бўлишни хоҳламайсан».

Бу сўзларни эшитган қибтий қотилнинг Мусо эканлигини билиб қолди ва Фиръавн миршабларига Мусо қотил эканини хабар етказиш учун югурди.

Хабар Фиръавнга етиб келгач у қаттиқ дарғазаб бўлди.

- У саройда сут эмиб, катта бўлган ҳалиги боқиманда болами?!

Мусо Аллоҳ иродаси билан Фиръавн ва унинг жаллодлари қўлидан омон қолди. Чунки у Қибтийни қасдан ўлдирмаган эди. У фақат бир зарба урганида ҳал қилувчи зарба бўлган эди. Лекин Фиръавн жаллодлари омон қўймас ва бу узрни қабул қилмас эди.

Аллоҳ таоло Фиръавн мулкини Мусо қўли билан йўқотишни, Бани Исроилни унинг воситасида жабр-зулмдан халос қилишни ирода этган эди.

Аллоҳ битган тақдирга кўра Мусо инсонларни ўзлари каби ожиз қулларга сиғинишдан ёлғиз, қудратли Аллоҳга ибодат этишга олиб чиқиши лозим эди.

Агар золим жаллодлар қўли етиб келса унда аҳвол қандай бўлади!

Фиръавн аъёнлари ўзаро кенгашиб, Мусони қатл қилишга қарор қилдилар.

Бас сен бу (шаҳардан) чиқиб кетгин. Албатта мен сенга холис бўлган кишилардандирман», деди. Бас кўрқувга тушиб (ортидан етиб келиб қолишларига) кўз тутган ҳолда у ердан чиқиб, деди: «Парвардигорим, Ўзинг менга бу золим қавмидан нажот бергин».

14

من مصر إلى مدين

وَلَكِنَّ إِلَىٰ أَيْنَ يَذْهَبُ مُوسَىٰ، وَمِصْرُ كُلُّهُ مَمْلَكَةٌ لِفِرْعَوْنَ؟! وَشُرْطَةُ فِرْعَوْنَ بِالْمِرْصَادِ، وَلَهُمْ عِيُونَ
الْغُرَابِ وَشَامَةُ النَّمْلِ! أَلْهَمَ اللَّهُ مُوسَىٰ أَنْ يَذْهَبَ إِلَىٰ مَدِينِ الْبَلَدِ الْعَرَبِيِّ، حَيْثُ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ يَدُ فِرْعَوْنَ. إِنَّ
مَدِينَ بَادِيَّةٍ وَقُرَىٰ لَيْسَ فِيهَا مَدَنِيَّةٌ مِصْرَ. وَلَيْسَ فِيهَا قُصُورٌ مِصْرَ وَأَسْوَاقٌ مِصْرَ. وَلَكِنَّهَا بِلَادٌ سَعِيدَةٌ لِأَنَّهَا
بَعِيدَةٌ مِنْ فِرْعَوْنَ. وَإِنَّهَا سَعِيدَةٌ لِأَنَّهَا بِلَادٌ حُرَّةٌ لَيْسَتْ تَحْتَ حُكْمِ فِرْعَوْنَ. يَا حَبَّذَا الْبَدَاوَةَ مَعَ الْحُرِّيَّةِ

وَالْعَدْلُ. وَيَا شَقَاوَةَ الْمَدِينَةِ مَعَ الْعُبُودِيَّةِ وَالذُّلِّ. هُنَالِكَ يُصْبِحُ كُلُّ أَحَدٍ لَا يَخَافُ سَطْوَةَ فِرْعَوْنَ وَقَهْرَهُ.
 وَهُنَالِكَ يَبِيتُ كُلُّ أَحَدٍ لَا يَخَافُ شُرْطَةَ فِرْعَوْنَ وَشَرَّهُ، هُنَالِكَ لَا تُذْبِحُ الْأَبْنَاءُ.
 قَصَدَ مُوسَى مَدِينَ. وَخَرَجَ مِنْ مِصْرَ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ أَيَّتَبَعُهُ أَحَدٌ وَلَكِنْ نَامَ عَنْهُ الشُّرْطَةُ. خَرَجَ مُوسَى
 عَلَى اسْمِ اللَّهِ يَدْعُو اللَّهَ وَيَطْلُبُ مِنْهُ النَّصْرَ.
 (وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدِينٍ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ) {القصص - 22}.

14

Мисрдан Мадянга сафар

Лекин Мусо қаерга борсин! Ахир Мисрнинг барча ери Фиръавн мамлакати-ку? Фиръавн жаллодлари ҳамма жойларда қарға кўз ва чумоли белги бўлиб, уни излаб изғиб юришибди!

Аллоҳ Мусога араб шаҳри Мадянга кетишни илҳом қилди. Чунки у ерга Фиръавннинг қўли етмасди.

Саҳрода жойлашган бир қанча қишлоқлардан иборат бу араб диёрида Миср маданиятидек ҳашаматли саройлар, катта-катта боғлар йўқ эди.

Шундай бўлса-да, Фиръавн зулмидан озод Мадян бахтли ҳаёт кечирарди.

Бахтли эди, чунки ҳур ўлка эди. У ер Фиръавн ҳукми остида эмас эди.

Адолат ва эркинлик ҳукм сурган қолоқлик нақадар яхши!

Хорлик ва кулик билан бўлган маданият кимга ҳам керак?

У ерда ҳар-бир кимса Фиръавннинг босқини ва қаҳридан қўрқмайди.

Мадянда болалар сўйилмасди!

Мусо «Орқамдан ҳеч ким қувиб келмаяптимикиан» деган хавотир билан кўрқа-писа Мисрдан чиқиб, Мадянни қасд қилган ҳолда йўлга тушди. Лекин жаллодлар уйқуга кетган эди.

«Бисмиллаҳ» деб Аллоҳдан мададлар сўраб Мисрдан чиқиб кетди. Ва қачонки Мадян (шаҳри) томонга юзлангач, деди: «Шояд Парвардигорим мени тўғри йўлга ҳидоят қилса...».

15

في مدين

وَصَلَ مُوسَى إِلَى مَدْيَنَ، لَا يَعْرِفُ أَحَدًا وَلَا يَعْرِفُهُ أَحَدٌ. فَمَنْ يَأْوِي إِلَيْهِ فِي اللَّيْلِ؟ وَأَيْنَ بَيْتٌ؟ تَحِيرَ مُوسَى وَلَكِنَّهُ أَتَقَنَّ أَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُهُ! وَكَانَ هُنَالِكَ بَثْرٌ يَسْقِي عَلَيْهَا النَّاسُ غَنَمَهُمْ وَمَاشِيَتَهُمْ.

وَوَجَدَ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ غَنَمَهُمَا وَتَنْتَظِرَانِ أَنْ يَسْقِيَ النَّاسُ فَتَسْقِيَا. رَأَى مُوسَى ذَلِكَ وَفِي قَلْبِهِ حَنَانٌ الْكَرِيمِ وَشَفَقَةٌ الْأَبِ الرَّحِيمِ. فَقَالَ: لِمَاذَا لَا تَسْقِيَانِ؟ قَالَتَا: لَا يُمَكِّنُ لَنَا أَنْ نَسْقِيَ غَنَمَنَا حَتَّى يَسْقِيَ النَّاسُ، لِأَنَّهُمْ أَقْوِيَاءُ، وَنَحْنُ ضِعْفَاءُ، وَلِأَنَّهُمْ رِجَالٌ وَنَحْنُ إِنَاثٌ. وَكَأَنَّمَا عَرَفْنَا أَنَّ مُوسَى سَيَسْأَلُهُمَا: فَلِمَاذَا لَا يَسْقِي أَحَدٌ مِنْ رِجَالٍ بَيْنَكُنَّ؟

فَسَبَقَتَا وَقَالَتَا: (وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ) {القصص - 23}. وَهَاجَ فِي مُوسَى حَنَانٌ الْكَرِيمِ وَسَقَى لَهُمَا وَذَهَبَتَا. وَأَيْنَ يَذْهَبُ مُوسَى الْآنَ؟! وَإِلَى أَيْنَ يَأْوِي فِي اللَّيْلِ وَأَيْنَ بَيْتٌ؟! إِنَّهُ لَا يَعْرِفُ أَحَدًا وَلَا يَعْرِفُهُ أَحَدٌ!

(ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ) {القصص - 24}.

15

Мадянда

Мусо Мадян ерларига етиб келди. У бирор кишини танимас, бирор киши ҳам уни танимас эди.

Тунда Мусога ким бошпана беради? У қаерда ухлайди?

Мана шу каби саволлар Мусонинг бошидан кечса-да Аллоҳнинг Ўзи мададкор эканига заррача шубҳа қилмасди.

Мусо бир кудукдан мол-ҳолларини суғораётган одамлар ёнида тўхтади.

У ерда одамларнинг молларини суғориб бўлишини кутиб иккита қиз ўз қўйларига қараб турарди.

Раҳмдил ота каби бўлган меҳрибон қалбли Мусо улардан сўради:

- Нега сизлар қўйларингизни суғормаяпсизлар?

- Биз то одамлар суғориб бўлмагунича қўйларимизни суғориш имкони йўқ. Чунки улар кучли, биз эса ожизмиз. Улар эр кишилар. Бизлар заифалармиз, деди улар. Мусо улардан гўёки: Нима учун хонадонингиздан эр кишилар суғоришмайдами, деб сўрашларини билгандек: **«Отамиз кекса чол»**, деб ундан аввал айтишди.

Мусонинг меҳрибонлиги жунбушга келиб, уларни сув билан таъминлаган эди, улар жўнаб кетишди.

Хўш, энди Мусо тунда қаерда ётади? Қаерда тунайди? Бу бегона шаҳарда у бирор кишини, бирор киши уни танимайди-ку?

«Сўнгра (бир четдаги дарахт) соясига бориб (ўтириб) деди: «Парвардигорим! Ўзинг мен учун нима яхшилик (яъни ризқ) туширсанг ўшанга мухтождирман».

16

الطلب

وَوَصَلَتِ الْجَارِيَتَانِ إِلَى الْبَيْتِ قَبْلَ الْمِيعَادِ فَتَعَجَّبَ أَبُوهُمَا وَسَأَلَهُمَا عَنِ السَّبَبِ، وَقَالَ لَهُمَا: مَا أَعْجَلَكُمَا يَا بَنَتَيَّ، وَكَيْفَ وَصَلْتُمَا الْيَوْمَ قَبْلَ الْمِيعَادِ؟ قَالَتِ السَّيِّدَتَانِ: قَدْ قَدَّرَ اللَّهُ لَنَا رَجُلًا كَرِيمًا سَقَى لَنَا. تَعَجَّبَ الشَّيْخُ وَعَرَفَ أَنَّهُ رَجُلٌ غَرِيبٌ لِأَنَّ أَحَدًا لَمْ يَرَحْمَنَنَّ يَوْمًا.

قَالَ الشَّيْخُ: وَأَيْنَ تَرَكْتُمَا الرَّجُلَ؟ قَالَتَا: تَرَكْنَاهُ فِي مَكَانِهِ، رَجُلٌ غَرِيبٌ لَيْسَ لَهُ مَأْوَى!
قَالَ الشَّيْخُ: مَا أَحْسَنْتُمَا يَا بَنَتَيَّ، رَجُلٌ غَرِيبٌ قَدْ أَحْسَنَ إِلَيْنَا وَلَيْسَ لَهُ مَأْوَى فِي الْبَلَدِ. إِلَى مَنْ يَاوَى فِي اللَّيْلِ، وَأَيْنَ بَيْتٌ؟! إِنَّ لَهُ عَلَيْنَا حَقَّ الضِّيَافَةِ، وَإِنَّ لَهُ عَلَيْنَا حَقَّ الْإِحْسَانِ! لِتَذْهَبَ إِحْدَاكُمَا وَتَأْخُذَهُ مَعَهَا. (فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ، قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا)
{القصص - 25}.

وَعَرَفَ مُوسَى أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَجَابَ دُعَاءَهُ وَبَوَّأَ لَهُ، فَمَا أَبِي. وَخَرَجَ مُوسَى أَمَامَهَا لِنَلَّا يَقَعَ نَظْرُهُ عَلَيْهَا، وَمَشَى مُوسَى مَشْيَ الْكِرَامِ:

وَلَمَّا وَصَلَ إِلَى الشَّيْخِ سَأَلَهُ عَنِ اسْمِهِ وَوَطْنِهِ وَخَبْرِهِ. وَأَخْبَرَ مُوسَى خَبْرَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ قِصَّتَهُ. سَمِعَ الشَّيْخُ كُلَّ ذَلِكَ بِصَبْرٍ وَهُدُوءٍ، وَلَمَّا انْتَهَى مُوسَى مِنْ قِصَّتِهِ.
{القصص - 25} (قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ)

16

Чорлаш

Қизларининг барвақт қайтганини кўриб отаси ажабланиб, улардан сабабини сўради.

- Икковига: «Эй қизларим! Нима нарса сизларни шошилтирди. Бугун эртароқ келибсизларми?» деди.

- Аллоҳнинг Ўзи бизга бир солиҳ кишини етказди. У қўйларимизни суғориб берди.

Қизларининг жавобини эшитган чол таажжубга тушди ва билдики, қўйларни суғориб берган киши бу ерлик эмас. Чунки шу кунгача ҳали ҳеч ким қизларга ёрдам бермаганди.

- У йигитни қаерда қолдирдинглар?

- Ўша жойда. У бошпанасиз бир мусофир одам экан.

- Қизларим, сизлар яхши иш қилмабсизлар. Бир бечора мусофир бизларга ёрдам берибди. Унинг бу ерларда ҳеч кими йўқ экан. Бу кеч у қаерда бошпана олиб, тунайди? Биз уни меҳмон қилмоғимиз лозим. Сизлардан бирингиз бориб уни чақириб олиб келинг.

«Бас, улардан бири ҳаё билан юриб келиб: «Отам сени бизларга (қўйларимизни) суғориб берганинг ҳақини бериш учун чақирмоқда», деди».

Дуосини Аллоҳ ижобат қилганини, унга бошпана берганини Мусо тушунди-да, индамай қизнинг олдига тушди.

Қизга кўзи тушиб қолмаслиги учун олдинда кетаётган Мусо улуғвор қадам ташларди.

Улар чолнинг ҳузурига келганларида, чол Мусонинг исми, ватани ва нималар қилиб юргани ҳақида суриштирди.

Мусо бошидан ўтганларини бирма-бир ҳикоя қилиб берди.

Мусони жим туриб сабр ва сукунат билан охиригача тинглаб, Мусо ҳикоя қилишдан тўхтагач қария деди:

- «Қўрқмагин. Сен золим қавмдан нажот топдинг».

17

الزواج

وَأَقَامَ مُوسَىٰ عِنْدَهُمْ مَقَامَ ضَيْفٍ كَرِيمٍ، بَلْ حَلَّ مِنْهُمْ مَحَلَّ الْوَالِدِ الْعَزِيزِ. وَقَالَتْ سَيِّدَةٌ لِّوَالِدِهَا يَوْمًا فِي بَسَاطَةٍ وَطَهَارَةٍ.

{ يَا أَبْتَ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ } {القصص - 26}.

قَالَ الشَّيْخُ: وَمَا عَلَّمَكِ بِقُوَّتِهِ وَأَمَانَتِهِ يَا بِنْتِي؟ قَالَتْ: أَمَّا قُوَّتُهُ فَلَأَنَّهُ رَفَعَ الْغِطَاءَ عَنِ الْبِئْرِ وَحَدَّهُ، وَلَا يَرْفَعُهُ إِلَّا جَمَاعَةٌ. وَأَمَّا أَمَانَتُهُ يَا أَبْتَ فَلَأَنَّهُ مَشَىٰ أُمَامِي لَا يَنْظُرُ إِلَىٰ طُولِ الطَّرِيقِ. وَلَا بُدَّ لِلْأَجِيرِ وَلَا بُدَّ لِلْخَادِمِ أَنْ يَكُونَ قَوِيًّا أَمِينًا. فَإِذَا لَمْ يَكُنْ قَوِيًّا ضَعَفَ عَنِ الْعَمَلِ. وَإِذَا لَمْ يَكُنْ أَمِينًا لَمْ تَنْفَعْنَا قُوَّتُهُ مَعَ حَيَاتِهِ. وَوَافَقَ كَلَامُ السَّيِّدَةِ هُوَىٰ فِي قَلْبِ الشَّيْخِ وَلَكِنَّهُ فَكَّرَ فِي الْمَسْأَلَةِ كَوَالِدٍ. وَفَكَّرَ فِي الْمَسْأَلَةِ كَشَيْخٍ عَاقِلٍ. قَالَ الشَّيْخُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا يَكُونُ أَحَقَّ مِنْ هَذَا الْفَتَىٰ بِأَنْ يَكُونَ صِهْرًا لِي. وَأَيْنَ أَجْدُ فِي الدُّنْيَا أَفْضَلُ مِنْ هَذَا الشَّابِّ!؟

أَمَّا فِي مَدِينٍ فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا أَهْلًا لِذَلِكَ! وَلَعَلَّ اللَّهَ قَدْ سَاقَ إِلَيَّ الْفَتَىٰ لِيَكُونَ لِي صِهْرًا وَوَزِيرًا. فَقَالَ فِي وَقَارٍ وَشَفَقَةٍ وَحِكْمَةٍ: (إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكَحَكَ إِحْدَىٰ ابْنَتِي هَاتَيْنِ عَلَيَّ أَنْ تَأْجُرْنِي ثَمَانِي حِجَجٍ) {القصص - 27}. وَهَذَا هُوَ صِدَاقُكَ، أَمَّا هَذِهِ السَّنَوَاتُ الثَّمَانِيَّةُ فَلَا بُدَّ مِنْهَا. (فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ) {القصص - 27}.

خَافَ الشَّيْخُ أَنْ يَذْهَبَ الشَّابُّ بِنْتِهِ وَيَبْقَىٰ وَحِيدًا. وَرَأَىٰ الشَّيْخُ أَنْ يُجَرِّبَ الشَّابَّ أَيْضًا حَتَّىٰ إِذَا أَطْمَأَنَّ إِلَيْهِ وَدَعَّاهُ. وَوَافَقَ مُوسَىٰ عَلَىٰ ذَلِكَ وَرَأَىٰ أَنَّ هَذَا مِنَ اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ سَيِّبَارِكُ فِي ذَلِكَ. إِنَّ اللَّهَ قَدْ سَاقَهُ إِلَىٰ مَدِينٍ وَأَرْسَلَهُ إِلَىٰ الشَّيْخِ وَأَلْقَىٰ فِي قَلْبِهِ حَنَانًا وَحُبًّا.

فَقَالَ: (ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ) {القصص - 28}. وَلَكِنْ أَرَادَ مُوسَىٰ - بِحِكْمَتِهِ وَعَقْلِهِ - أَنْ يَحْفَظَ لَهُ حَقَّ الْخِيَارِ لَعَلَّهُ يَسْأَلُ فَقَالَ: (أَيُّمَا الْأَجْلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُذْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ) {القصص - 28}.

17

Уйланиш

Мусо қизларникида катта ҳурмат-иззат кўрди. Улар бу ғариб йигитни худди ўз фарзандларидек кўриб иззат-икром қилишди.

Кунларнинг бирида қиз отаси ҳузурига келиб маъсумалик билан шундай деди:

- «Эй ота, уни (*ишга*) ёллагин. Зеро сен ёллаган энг яхши киши кучли, ишончли кишидир».

Чол деди:

- Эй қизим! Унинг кучли ҳамда ишончли эканлигини сен қаердан биласан?

- У одамлар бир неча кишилашиб кўтарадиган кудук қопқоғини бир ўзи кўтариб қўйди. Шундан билдимки, у жуда кучли йигит. Энди ишончлигига келсак, уни чақириб келаётганимда олдинда юрди ва йўл бўйи бирон марта менга қарагани йўқ.

Ёлланган ишчи ва хизматкор кучли ва омонатдор бўлмоғи шарт. Чунки заиф хизматкор яхши ишлай олмайди. Садоқатсиз хизматкор эса кучли бўлса ҳам хиёрати сабабли хожасига зарар етказди.

Қизининг таклифи отасининг ҳам кўнглидан ўтганди. Лекин у масалага ота сифатида, кўпни кўрган оқил кекса киши сифатида ёндошарди.

Чол ўз-ўзига деди:

«Мана шу йигитни ўзимга куёв қилиб олсам-чи?! Ахир ундан муносиброқ йигитни яна қаердан топаман. Мадянда унга аҳл бўладиган бирор кишини билмайман!

Шояд Аллоҳ менга уни куёв ва кўмакчи бўлсин, деб юборган бўлса!»

Чол виқор, меҳрибонлик ва ҳикмат ила сўз бошлади.

«(Эй Мусо, агар рози бўлсанг) менга саккиз йил ишлаб беришинг бадалига мен сенга мана шу икки қизимдан бирини никоҳлаб бермоқчиман».

Мана шу сенинг маҳринг бўлади. Аммо саккиз йил ишлаб беришинг шартдир.

Энди, агар ўн йилни тўлатсанг (яъни тўлиқ ўн йил ишлаб берсанг) сен томонингдан (бизга марҳамат бўлур). Мен сени қийнашни истамайман. Иншааллоҳ, сен менинг солиҳ кишилардан эканлигимни кўурсан».

Йигит қизини олиб кетгач, чол ўзининг ёлғиз қолиб кетишидан чўчиди. У Мусони яхшилаб билиб олмоқ ниятида эди. Қачон хотиржам бўлса шундагина топширар эди.

Мусо бунга рози бўлди ва буни Аллоҳ томонидан деб билди. Албатта Аллоҳ бунда унинг учун барака беради.

Аллоҳ таоло Мусони Мадянга, бу нуроний кексага ўзи етказди.

Унинг қалбида бу ғариб йигитга нисбатан муҳаббат ва меҳрибонлик уйғотди.

«(Мусо) деди: «Мана шу сен билан менинг ўртамиздаги (битимдир)».

Мусо чолнинг таклифига рози бўлди. У ўз ҳаққини муҳофаза қилиш ниятида ақл ва ҳикмат билан шундай деди.

«Икки муддатдан қай бирини адо қилсам бас, менга зўрлик қилинмас. Аллоҳ айтаётган сўзимизга гувоҳдир».

18

إلى مصر

(وَلَمَّا قَضَى مُوسَى الْأَجَلَ سَارَ بِأَهْلِهِ) وَوَدَّعَ الشَّيْخَ وَوَدَّعَهُ الشَّيْخُ وَدَعَا لَهُ:
 عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ يَا وَلَدِي! فِي أَمَانِ اللَّهِ يَا بِنْتِي! وَسَافَرَ مُوسَى بِأَهْلِهِ، وَاللَّيْلُ كُلُّهُ بَرْدٌ وَظَلَامٌ. وَلَكِنْ
 أَيْنَ النَّارُ فِي الصَّحْرَاءِ؟ وَمَاذَا يَصْنَعَانِ إِذَا لَمْ يَجِدَا نَارًا يَصْطَلِيَانِ بِهَا، وَلَمْ يَجِدَا نُورًا يَهْتَدِيَانِ بِهِ؟! وَبَيْنَمَا هُمَا
 يَسِيرَانِ وَمُوسَى يَبْحَثُ عَنْ نَارٍ (إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ
 أَوْ أَجِدَ عَلَى النَّارِ هُدًى) {طه - 10}.

وَسَارَ مُوسَى قِبَلَ النَّارِ عَلَى جَنَاحِ الشَّوْقِ. (فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى، إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ
 إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى) {طه - 11-12}. هُنَالِكَ كَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى وَأَوْحَى إِلَيْهِ.
 (وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى) {طه - 13}. (إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ
 لِذِكْرِي إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ) {طه - 14-15}. وَكَانَ فِي يَدِ مُوسَى عَصَاً كَانَ يَحْمِلُهَا وَيَسْتَعِينُ بِهَا.
 فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: (وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى) {طه - 17}. وَأَجَابَ مُوسَى فِي بَسَاطَةٍ وَسَدَاجَةٍ.
 (هِيَ عَصَايَ) {طه - 18}. وَأَخَذَ مُوسَى يَعُدُّ فَوَائِدَ هَذِهِ الْعَصَا فِي تَفْصِيلٍ لِأَنَّهُ أَرَادَ أَنْ يُكَلِّمَ اللَّهَ وَيَكُونَ
 حَدِيثُهُ طَوِيلًا. (هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي وَلِي فِيهَا مَأْرَبٌ أُخْرَى) {طه - 18}
 (قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَى) {طه - 19}. (فَأَلْقَاهَا فِإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى) {طه - 20}. (قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ
 سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى) {طه - 21}.

وَمَنَحَ مُوسَى آيَةً ثَانِيَةً، هِيَ الْيَدُ الْبَيْضَاءُ فَقَالَ: (وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجَ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ
 سُوءِ آيَةٍ أُخْرَى) {طه - 22}.

18

Миср сари

Мусо келишилган муддатни ўтаб бўлгач, аҳли оиласи билан
 (Миср томон) йўлга тушди.

Қизнинг отаси билан хайр-хўшлашдилар. Чол уларни кузатиб:
- Аллоҳнинг баракоти эй болам! Сафарингиз беҳатар бўлсин эй қизим!

Қоп-қоронғу, совуқ бир кечада Мусо аҳли оиласи билан йўлга чиқди.

Саҳрода милт этган олов кўринмасди. Улар йўлни ёритишга, исинишга олов топа олмасалар нима қиладилар?.

Икковлари йўлда кетатуриб, Мусо олов қидира бошлади. Баногоҳ:

«У аҳли оиласига: «Сизлар кутиб туринглар. Аниқки мен бир оловни кўриб қолдим. Шояд сизларга бирон хабар ёки исиниб олишларингиз учун у оловдан чўғ олиб келсам», деди».

Мусо узоқда кўринаётган олов томон кетди.

«Энди қачонки унинг олдига етиб келгач у муборак жойдаги водийнинг ўнг тарафидан - дарахтдан унга нидо қилинди: «Эй Мусо, албатта, Мен барча оламларнинг Парвардигори Аллоҳдирман». «Мен сени (Пайғамбарликка) танладим.

Бас, (ўзингга) юбориладиган ваҳийга қулоқ тут: Дарҳақиқат Мен Аллоҳдирман.(Ҳеч қандай) илоҳ йўқ, фақат Мен бордирман. Бас, сен Менгагина ибодат қил ва Мени зикр қилиш учун намозни тўқис адо қил! Токи ҳар бир жон қиладиган саъй-ҳаракати сабабли жазоланиши учун (қиёмат) соати албатта келгувчидир».

Мусо алайҳиссаломнинг кўлида асо бор эди, у уни фойдаланиш мақсадида кўтариб юрар эди. Аллоҳ таоло деди:

- «Ана у - кўлингдаги нарса нимадур. Эй Мусо?».

Мусо алайҳиссалом соддадиллик билан **«У асойим (ҳассам)»** деди.

Сўнг у Аллоҳ таоло билан иложи борича узоқроқ суҳбатлашмоқ ниятида асонинг фойдалари хақида батафсил гапириб кетди:

«У асойим. Унга таянурман ва у билан қўйларимга барг қокиб берурман. Яна унда бошқа ишларим ҳам бор».

«(Аллоҳ) айтди: «Уни ерга ташлагин, Эй Мусо. Бас, (Мусо) уни ташлаган эди, баногоҳ у юрадиган-жонли илон бўлиб қолди. (Аллоҳ) деди: «Уни ушла! қўркмагин, Биз уни аввалги ҳолига қайтарурмиз». Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломга яна бир оят-аломат берди: «Қўлингни қанотинг-қўлтиғингга тикқин, у ҳеч қандай зиён-заҳматсиз оппоқ-нурли бўлиб чиқур. Бу иккинчи мўъжиза (бўлур)».

19

اذهب إلى فرعون إنه طغى

وَأَمَرَ اللَّهُ مُوسَى بَعْدَ ذَلِكَ كُلِّهِ أَنْ يَشْرَعَ عَمَلَهُ الَّذِي خَلَقَهُ لِأَجَلِهِ. إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ، إِنَّ فِرْعَوْنَ أَفْسَدَ فِي الْأَرْضِ. إِنَّ قَوْمَ فِرْعَوْنَ كَفَرُوا بِاللَّهِ، إِنَّ قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَفْسَدُوا فِي أَرْضِ اللَّهِ. إِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ.

فَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَذْهَبَ مُوسَى إِلَى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ (إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَسِقِينَ).

لَكِنْ كَيْفَ يَذْهَبُ مُوسَى إِلَى فِرْعَوْنَ وَكَيْفَ يُوَاجِهُهُ الْجَبَّارَ. وَهُوَ الَّذِي قَتَلَ الْقِبْطِيَّ بِالْأَمْسِ وَمَا أَمْسٍ بِيَعِيدٍ! وَهُوَ الَّذِي خَرَجَ مِنْ مِصْرَ حَائِفًا يَتَرَقَّبُ، وَيَعْرِفُهُ الشَّرْطَةُ وَيَعْرِفُهُ أَهْلُ الْقَصْرِ.

{ الْقِصَص - 33 }. وَذَكَرَ مُوسَى أَنَّ فِي

لِسَانِهِ حُبْسَةً. وَلَكِنَّ اللَّهَ كَانَ يَعْرِفُ ذَلِكَ كُلَّهُ وَيُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ مُوسَى رَغْمَ ذَلِكَ كُلِّهِ.

{ الشُّعْرَاء - 10-11 }. (وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَى أَنْ أَنْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ، قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَلَا يَتَّقُونَ)

{ الشُّعْرَاء - } (قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَى هَارُونَ) -

12-13}. (وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ) {الشعراء - 14}. (قَالَ كَلَّا فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ) {الشعراء - 15}.

(فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ) {الشعراء - 16}. (أَنْ أَرْسِلَ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ) {الشعراء - 17}. وَأَوْصَى اللَّهُ مُوسَى وَهَارُونَ بِاللَّيْنِ وَالرَّفْقِ مَعَ فِرْعَوْنَ. إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرَّفْقَ مَعَ أَعْدَائِهِ إِلَى حَدِّ فَقَالَ: (فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى) {طه - 44}.

19

Сен Фиръавн олдига боргин! Дарҳақиқат у хаддидан ошди

Шундан сўнг Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломга фаолиятга киришишни амр қилди. Аслида, Мусо мана шу иш учун яратилган эди.

Фиръавн ер юзида хаддидан ошиб, туғёнга тушди, бузғунчилик қилди.

Унинг қавми Аллоҳга куфр келтирди. Улар ҳам Аллоҳнинг ерида бузғунчилик қилдилар.

Аллоҳ таоло эса бандаларига куфрни хоҳламайди. Пок Парвардигор ер юзида бузғунчиликнинг ёйилишига рози бўлмайди.

Аллоҳ таоло Мусони Фиръавн ва унинг қавми олдига боришни буюрди.

«Албатта улар фосиқ қавм бўлган эдилар».

Лекин Мусо қандай қилиб улар олдига бора олади?!

Қандай қилиб у золимга рўбарў бўлади?! Ахир Мусо кечагина бир қибтийни ўлдириб қўймаганмиди?! Кечаги кун узоқ эмаску?!

Мисрдан кўрқа-писа яширинча чиқиб кетмаганмиди?!.

Фиръавн жаллодлари ҳам, қаср аҳли ҳам уни яхши танийди-ку?!.

«(Мусо) деди: Парвардигорим! албатта мен улардан бир жонни ўлдириб қўйганман. Бас (энди) мени ўлдиришларидан қўрқаман».

Мусо тилининг дудуқлиги ҳақида зикр қилди. Лекин Аллоҳ буларни барчасини билади. Мана шуларнинг барчаси бўлишига қарамасдан Мусони боришини хоҳлар эди.

Роббинг Мусога: «У золим қавмга боргин.

Фиръавн қавмига. (Биздан) кўрқмайдиларми?!» деб нидо қилганини эсла.

У: «Эй Роббим, улар мени ёлғончи қилишларидан қўрқаман.

Ва дилим сиқилишидан ҳамда тилим бурро бўлмай қолишидан. Бас, Ҳорунни элчи қил.

Менинг зиммамда улар наздида гуноҳ бор. Бас, мени ўлдиришларидан хавфдаман», деди.

У зот: «Йўқ! Бас, иккинги Бизнинг оят-мўъжизаларимиз ила боринглар. Албатта, Биз иккинги билан эшитгувчилармиз.

Бас, Фиръавнга боринглар ва унга: «Биз Роббул Оламийннинг Пайғамбарларимиз.

Бани Исроилни биз билан қўйиб юбор», деб айтинглар, деди.

Аллоҳ таоло Мусо ва Ҳорунга Фиръавн билан юмшоқ муомалада бўлишни тавсия қилди.

Аллоҳ таоло ҳатто Фиръавндек душманлари билан ҳам маълум чегарада туриб мулойим муомалада бўлишни хуш кўради.

«Бас унга юмшоқ сўз сўзланглар! Шояд панд-насихат олса ёки (Менинг қаҳримдан қўрқса)».

20

أمام فرعون

وَجَاءَ مُوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَامَا فِي مَجْلِسِهِ يَدْعُوَانِهِ إِلَى اللَّهِ. وَغَضِبَ الْجَبَّارُ مِنْ جَرَاءَةِ مُوسَىٰ وَقَالَ فِي عُلُوٍّ وَكِبَرٍ: مَنْ تَكُونُ أَيُّهَا الشَّابُّ حَتَّى تَقُومَ فِي مَجْلِسِي وَتَعْظِنِي. أَلَسْتَ ذَلِكَ الْعُلَامَ الَّذِي التَّقَطَّنَاهُ مِنَ الْبَحْرِ؟! (أَلَمْ تُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ) {الشعراء - 18}. (وَفَعَلْتَ فَعَلْتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ) {الشعراء - 19}.

وَلَمْ يَعْضَبْ مُوسَىٰ وَلَمْ يَكْذِبْ وَلَمْ يَجْحَدْ وَلَمْ يَعْتَذِرْ بَلْ أَجَابَ فِي صِرَاحَةٍ وَوَقَارٍ. (قَالَ فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ، فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُمْكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ) {الشعراء - 20-21}.

وَقَالَ مُوسَىٰ: إِنَّكَ يَا فِرْعَوْنُ تَمُنُّ عَلَيَّ بِالتَّرَبُّيَّةِ وَلَكِنَّ لَا تَنْظُرُ لِمَاذَا وَقَعْتُ بِيَدِكَ وَكَيْفَ أَمَكَّنَكَ أَنْ تُرَبِّينِي؟. إِنَّكَ لَوْ لَمْ تَأْمُرْ بِقَتْلِ الْأَطْفَالِ لَمَا أَلْقَيْتَنِي أُمِّي فِي النَّيْلِ وَمَا وَقَعْتُ بِيَدِكَ. وَهَلْ هَذِهِ نِعْمَةٌ تُعَدُّ وَتُذَكَّرُ فِي جَنْبِ ظُلْمِكَ وَقَسَاوَتِكَ؟

إِنَّكَ عَامَلْتَ قَوْمِي كُلَّهُمْ مُعَامَلَةَ الْحَمِيرِ وَالِدَّوَابِّ. وَكُنْتَ تَزْجُرُهُمْ زَجْرَ الْكِلَابِ. وَكُنْتَ تَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ. فَأَيُّ فَضْلٍ لَكَ إِذَا كَفَلْتَ طِفْلاً مِنْهُمْ؟! وَذَلِكَ أَيْضًا عَنْ جَهْلِ وَخَطَا! (وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ) {الشعراء - 22}.

20

Фиръавн хузурида

Мусо ва Ҳорун Фиръавн олдига келдилар. Сарой аёнлари даврасида туриб, уни ҳаққа даъват қилдилар.

Мусо алайҳиссаломнинг бу журъатини кўриб Фиръавн ғоят дарғазаб бўлди ва олий ва кибр ҳолида:

- Эй йигитча! Сен ким бўлибсанки, менинг мажлисимда туриб менга ақл ўргатасан?! Сен дарёдан тутиб олганимиз ўша гўдак эмасмисан?!

У (Фиръавн): «Биз сени гўдаклигингдан ўз ичимизда тарбия қилмадикми?! Умрингнинг бир неча йилини бизнинг ичимизда ўтказмадингми?!»

Ва нонкўрлардан бўлиб, қиладиган ишингни қилиб қўймадингми?!» деди.

Мусо ғазабланмади.

Мусо ёлғон гапирмади.

Мусо тонмади.

Мусо узр-баҳоналар келтирмади.

Мусо кўрқмасдан, яширмасдан, виқорли туриб деди:

У (Мусо): «Ўша ишни қилган бўлсам, билмасдан қилганман.

Бас, сизлардан хавфсираб қочиб кетдим. Кейин Аллоҳ менга ҳикмат берди ва мени Пайғамбарлардан қилди.

Мусо алайҳиссалом сўзларини давом эттирдилар:

- Эй Фиръавн! Сен мени боқиб олганингни миннат қиляпсан. Лекин, бир ўйлаб кўргин; Мен сенинг қўлингга тарбиялашинг учун қандай тушиб қолдим?!.

- Агар сен гўдакларни қатлиом қилишга буюрмаганингда онам мени Нилга оқизмасди ва мен сенинг қўлингга тушмасдим.

- Сенинг шунчалик зулмларинг, зўравонликларинг олдида наҳот мана шу кичкина марҳаматинг эслашга арзиса?!.

- Сен қавмимни эшак ва ҳайвон қаторида кўрдинг.

- Уларни итдек ҳайдадинг, хорладинг! Дахшатли азобларга солдинг. Энди мана шу қавмдан бир болани боқиб олган бўлсанг нима бўпти?!

- Яна тағин сен бу ишни ўзинг билмаган ҳолда қилгансан.

“Ўша менга қилаётган миннатинг Бани Исроилни қул қилиб олганингдандир”, деди”.

21

الدعوة إلى الله

وَعَجَزَ فِرْعَوْنُ وَلَمْ يَجِدْ جَوَابًا، فَأَرَادَ أَنْ يَتَخَلَّصَ فَقَالَ: (وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ) {الشعراء - 23} الَّذِي أَسْمَعُكَ تَذَكُّرُهُ؟ (قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ) {الشعراء - 24}.

غَضِبَ فِرْعَوْنُ مِنْ هَذَا الْجَوَابِ وَأَرَادَ أَنْ يَعْضَبَ أَهْلَ الْمَجْلِسِ وَيَتَعَجَّبُوا.

(فَقَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ: أَلَا تَسْتَمِعُونَ) {الشعراء - 25}.

وَلَمْ يَقْطَعْ مُوسَى الْكَلَامَ بَلْ ضَرَبَ فِرْعَوْنَ ضَرْبَةً ثَانِيَةً. (قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ) {الشعراء - 26}. وَاشْتَدَّ غَضَبُ فِرْعَوْنَ وَلَمْ يَصْبِرْ وَقَالَ: (إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ) {الشعراء - 27}.

وَلَمْ يَقْطَعْ مُوسَى الْكَلَامَ وَضَرَبَ فِرْعَوْنَ ضَرْبَةً ثَالِثَةً. (قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ) {الشعراء - 28}. وَأَرَادَ فِرْعَوْنُ أَنْ يَشْغَلَ مُوسَى عَنْ هَذَا الْمَوْضُوعِ الْمُرِّ. وَأَرَادَ فِرْعَوْنُ أَنْ يُثِيرَ غَضَبَ مَلِيئِهِ. فَقَالَ: (وَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى؟!).

قَالَ فِرْعَوْنُ فِي نَفْسِهِ: إِذَا قَالَ مُوسَى إِنَّهُمْ كَانُوا عَلَى الْحَقِّ. قُلْتُ: فَإِنَّهُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْأَصْنَامَ! وَإِذَا قَالَ مُوسَى إِنَّهُمْ كَانُوا فِي ضَلَالَةٍ وَسَفَاهَةٍ. غَضِبَ أَهْلُ الْمَجْلِسِ وَقَالُوا إِنَّ مُوسَى سَبَّ آبَاءَنَا. وَلَكِنَّ مُوسَى كَانَ أَعْقَلَ مِنْ فِرْعَوْنَ وَكَانَ مُوسَى عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ، فَقَالَ: (عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى) {طه - 52}. ثُمَّ أَنْشَأَ مُوسَى يَقُولُ مَا كَانَ فِرْعَوْنُ يَفِرُّ مِنْهُ وَيَتَخَلَّصُ:

(لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى، الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً) {طه - 52-53}. وَتَحْيِرَ فِرْعَوْنَ وَبُهْتَ وَلَمْ يَدْرِ مَا يَقُولُ فَقَالَ مَا تَقُولُهُ الْمُلُوكُ كُلُّهُمْ إِذَا عَجَزُوا وَغَضِبُوا.

(قَالَ لئنِ اتَّخَذَتِ إِلَهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ) {الشعراء - 29}.

21

Аллоҳга даъват

Мусонинг ҳақ сўзларига эътироз билдиришдан ожиз қолиб, жавоб топа олмагач Фиръавн мунозарада ютиб чиқмоқчи бўлди:

- Эй Мусо! Сен айтаётганингни эшитиб қолдим, барча оламлар Парвардигори ким ўзи?

Мусо деди:

У (Мусо): «Агар англамоқчи бўлсангиз, У осмонлару ер ва уларнинг орасидаги нарсаларнинг Роббидир», деди.

Бу жавобни эшитиб дарғазаб бўлган Фиръавн давра аҳлини ҳам гиж-гижлай бошлади.

- **«Бас (Фиръавн) атрофидагиларга деди: (Унинг нималар деяётганини) эшитяпсизларми?».**

Лекин Мусо ўз сўзини тўхтатмасдан Фиръавнга иккинчи зарбани берди.

«(Мусо) деди: «(У) сизларнинг Парвардигорингиз ва аввалги оталарингизнинг (ҳам) Парвардигоридир».

Фиръавнни ғазаби қаттиқлашиб, сабр қила олмади:

«Албатта сизларга юборилган расулларингиз аниқ мажнундир».

Мусо алайҳиссалом эса ўз сўзини ҳамон давом қиларди: **«(Мусо) деди: Агар сизлар ақл юргизиб**

кўрсангизлар, (Аллоҳ) мағрибу машриқ ва улар ўртасидаги (барча) нарсанинг Парвардигоридир».

Фиръавн Мусо алайҳиссаломни ўзи учун аччиқ бўлган бу масаладан чалғитишни ният қилди.

У халқни Мусога қарши қилиб қўймоқчи бўлди.

«(Фиръавн) деди: «У холда авваги авлодларнинг холи недур?» (Яъни Парвардигоринг уларни ҳам азоблаганми?)

Фиръавн ўзича ўйлади; Агар Мусо «аввалги авлодлар ҳақ устида бўлганлар» деса, «улар ҳам бут-санамларга сиғинишган» дейман.

Агар «улар адашган нодон кимсалар бўлган» деса, мажлис аҳлининг ғазаби келади ва у кишилар оталарини ҳақоратланган ҳисоблайдилар.

Лекин Мусо Фиръавндан ақллироқ эди. Парвардигори унга илм ва ҳикмат берганди:

«(Мусо) айтди: «Улар ҳақидаги билим Парвардигорим ҳузуридаги Китобда - Лавҳул Махфуздадир. Парвардигорим адашмас ва унутмас».

Сўнг Мусо шу пайтгача Фиръавн кўрқиб-қочиқ келаётган масала ҳақида сўз бошлади:

Парвардигорим адашмас ва унутмас.

«У зот ерни сизлар учун бешиқ-қароргоҳ қилиб қўйди ва унда йўллар пайдо қилди ҳамда осмондан сув (ёмғир-қор) ёғдирди».

Лом-лим дея олмай қолган Фиръавн ғазабланган ва жавобдан ожиз қолган шоҳлар томонидан айтиладиган маълум жумлаларни яна бир бор такрорлади.

«(Фиръавн) деди: «Агар мендан ўзга илоҳни (ўзингга илоҳ қилиб) олсанг, албатта мен сени зиндонбандлардан қилурман!».

22

معجزات موسى

وَلَمَّا أَطْلَقَ فِرْعَوْنُ سَهْمَهُ، أَرَادَ مُوسَى أَنْ يَرْمِيَهُ بِسَهْمِ اللَّهِ. (قَالَ أَوْلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ؟!)
 (قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ) {الشعراء 30-31}.

(فَأَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ) {الشعراء - 32}. (وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ
 لِلنَّاطِرِينَ) {الشعراء - 32}. وَوَجَدَ فِرْعَوْنُ مَقَالًا يَقُولُهُ لِحُلَسَائِهِ. (قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ)
 {الشعراء - 34}. وَوَأَفَقَ أَهْلَ الْمَجَلِسِ (قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ) {يونس - 76}.

(قَالَ مُوسَى أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ هَذَا وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ) {يونس - 77}. وَرَمَى
 فِرْعَوْنُ مُوسَى بِسَهْمٍ آخَرَ فَقَالَ: (قَالُوا أَجِئْنَا لِنَتْلِفَتْنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَتَكُونَ لَكُمْ الْكِبْرِيَاءُ فِي
 الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمْ بِمُؤْمِنِينَ) {يونس - 78}.

وَأَرَادَ فِرْعَوْنُ أَنْ يُخَوِّفَ الْمَلَأَ مِنْ مُوسَى فِعْلَ الْمُلُوكِ. فَقَالَ: (يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ
 بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ) {الشعراء - 35}. أَشَارَ الْمَلَأُ عَلَى الْمَلِكِ أَنْ يَجْمَعَ السَّحْرَةَ مِنْ مَمْلَكَتِهِ وَيَرْمِيَ
 بِهِمْ مُوسَى. وَهَكَذَا كَانَ: نُودِيَ فِي مَمْلَكَةِ مِصْرَ (أَلَا مَنْ كَانَ يَعْرِفُ السَّحْرَ فَلْيَحْضُرْ إِلَى الْمَلِكِ).
 وَاجْتَمَعَ السَّحْرَةُ مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ مِنْ نَوَاحِي الْمَمْلَكَةِ. وَكَانَ يَوْمَ الزَّيْنَةِ هُوَ الْمِيعَادُ.
 (وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ، لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحْرَةَ إِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ) {الشعراء - 39-40}.

22

Мусонинг мўъжизалари

Фиръавн ўзининг ғазаб ўқларини бўшатгач, Мусо уни Аллоҳ ўқи билан отмоқчи бўлди.

«(Мусо) деди» Ёки мен сенга очик-ойдин нарса келтирсам-чи?!»

«(Фиръавн) деди: «Агар ростгўй кишилардан бўлиб, оят-мўъжиза билан келган бўлсанг, қани уни келтир».

«Шунда (Мусо тутиб турган) асосини ташлаган эди, баногоҳ у асо ростакам аждарга айланди. Кейин қўлини (чўнтагидан) чиқарган эди, баногоҳ у караб турганларга (кундан ҳам) оқ бўлиб кўринди. (Ҳолбуки, Мусо қорамағиз одам эди)».

Фиръавн ҳамсуҳбатларига айтиш учун яна гап топди.

«(Фиръавн) атрофидаги кишиларга деди: «Албатта бу билимдон сеҳргардир».

Мажлис аҳли ҳам унинг сўзини қувватлаб:

«Бу очик сеҳр» дедилар».

«Мусо деди: «Сизларга ҳақиқат келган вақтда («Бу сеҳр»), дейсизларми?! Сеҳрми шу? Ахир сеҳргарлар муваффақият қозонолмайдилар-ку?!»

Фиръавн Мусога бошқа ўқ отди ва:

«Улар дедилар: «Сен бизларни ота-боболаримизни амал қилган ҳолда топган динимиздан буриш учун ва икковингиз еримизга эга бўлиб олиш учун келдингми?! Биз сизларга иймон келтиргувчи эмасмиз!».

Фиръавн халқни подшоҳлар қилиғи каби Мусо алайҳиссаломга қарши қайрамоқчи бўлди:

«Фиръавн айтди: «У сизларни ўз ерингиздан чиқармоқчи, нима дейсизлар?»

Шунда кишилар Фиръавнга қуйидагича маслаҳат бердилар:

- Сен мамлакатингдаги жами ўтқир сеҳргарларни тўплагин. Улар Мусони мағлуб қилсинлар.

Шундай қилиб бутун Миср мамлакати бўйлаб жарчилар тарқатилди:

- «Огоҳ бўлингизким, кимда-ким сеҳр (қилиш)ни билса, шоҳ хузурига борсин».

Мамлакатнинг турли бурчакларидан сеҳргарлар йиғилди.

Зийнат куни деб аталган байрам куни ваъдалашилган вақт бўлди.

«Одамларга айтилди: «Сизлар тўплангувчимисизлар? Шояд биз, агар улар ғолиб бўлсалар, сеҳргарларга эргашсак».

23

إلى الميدان

وَتَرَى النَّاسَ يَخْرُجُونَ مِنْ بُيُوتِهِمْ ضُحَى! وَيَمْشُونَ إِلَى الْمِيدَانِ أَفْوَاجًا. وَيَمْشُونَ إِلَى الْمِيدَانِ
أَطْفَالًا، وَشُيُوخًا، وَرِجَالًا وَنِسَاءً. وَلَمْ يَبْقَ فِي الْبَيْتِ إِلَّا مَرِيضٌ أَوْ عَاجِزٌ.
وَلَا تَسْمَعُ فِي الْمَطْرِئَةِ إِلَّا حَدِيثَ السَّحْرِ وَأَسْمَاءَ السَّحْرَةِ. هَلْ جَاءَ سَاحِرٌ أُسْوَانَ الْأَكْبَرُ أَيْضًا؟ نَعَمْ
وَسَاحِرُ الْأَقْصَرِ وَسَاحِرُ الْحِيزَةِ الشَّهِيرُ! مَاذَا تَرَى يَا أَحْيَى مَنْ يَغْلِبُ؟ إِنَّ مِصْرَ قَدْ أَلْقَتْ أَفْلَاذَ كَبِدِهَا تَرَى
يَغْلِبُهُمْ أَحَدًا! وَكَيْفَ يَغْلِبُهُمْ مُوسَى وَأَخُوهُ وَأَيْنَ تَعَلَّمَا السَّحْرَ؟
نَشَأَ فِي قَصْرِ الْمَلِكِ ثُمَّ خَرَجَ مِنْ مِصْرَ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ وَكَانَ فِي مَدِينِ سِنِينَ. فَأَيْنَ تَعَلَّمَا السَّحْرَ؟ أَفِي
مِصْرَ؟ لَا!

أَفِي مَدِينِ؟ مَا سَمِعْنَا أَنَّ هُنَالِكَ فَنَّا!

وَجَاءَ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَهُمْ بَيْنَ يَأْسٍ وَرَجَاءٍ وَلَعَلَّ الْيَأْسَ أَغْلَبَ، اللَّهُ يَرْحَمُ ابْنَ عِمْرَانَ! اللَّهُ يَنْصُرُ بَنِي
إِسْرَائِيلَ!

وَجَاءَ السَّحْرَةُ وَأَقْبَلُوا بِخَيْلَائِهِمْ وَفَخَرَّهِمْ وَخَرَجُوا فِي مَلَابِسَ مُلَوَّنَةٍ وَخَرَجُوا يَحْمِلُونَ الْعِصِيَّ
وَالْحِبَالَ. وَخَرَجُوا يَضْحَكُونَ وَيَمْرَحُونَ، الْيَوْمَ يَوْمُ الْفَنِّ! الْيَوْمَ يَرَى الْمَلِكُ صَنِيعَنَا، الْيَوْمَ يَرَى الْقَوْمَ فَضْلَنَا!
(فَلَمَّا جَاءَ السَّحْرَةُ قَالُوا لِالْفِرْعَوْنَ أَتِنَّا لَنَا لِأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْعَالِينَ) {الشعراء - 41}.

(قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُفْرَبِينَ) {الشعراء - 42}. وَهَذِهِ هِيَ جَائِزَةُ الْمُلُوكِ! وَهَذَا عَطَاءُ الْمُلُوكِ! وَهَذَا الَّذِي يُخَدَعُ بِهِ الرَّجَالُ! وَهَذَا الَّذِي يُصَادُ بِهِ الْأَبْطَالُ! وَفَرِحَ السَّحَرَةُ بِمَوَاعِيدِ فِرْعَوْنَ.

23

Майдонга

Ваъда куни чошгоҳда одамлар тўп-тўп бўлиб уйларидан майдонга чиқишганини кўрасан

Болалар, йигитлару қариялар, эркагу аёл майдонга қараб юрардилар.

Уйда беморлар ва юра олмайдиган ожизлардан бошқа ҳеч ким қолмади.

Фиръавннинг бош шаҳри бўлмиш Матарийя фақат сеҳр ва сеҳргарлар исмлари ҳақида гаплашар эди;

- Усвон шаҳрининг энг катта сеҳргари ҳам келибдими?

- Ҳа, яна тағин Уқсур, ва Жийза шаҳрининг машҳур сеҳргарлари ҳам шу ерда.

- Эй биродар нима деб ўйлайсиз - ким енгар экан?

- Мисрнинг энг зўр сеҳргарлари йиғилган бўлса, уларга ким ҳам бас кела олади?!

- Мусо ва унинг оғаси сеҳр қилишни қачон-қаерда ўрганибдики, бу машҳур сеҳргарлардан устун чиқса?!

- Мусо саройда катта бўлган бир йигит. Сўнг Мисрдан кўркқан ҳолда қочиб кетган эди. У Мадян шаҳрида бир неча йил бўлган. Иккови сеҳрни қаерда ўрганди экан!

Мисрда сеҳргарликни ўрганмаган эди. Мадянда эса сеҳрдан таълим берадиган фан борлигини эшитмаганмиз.

Майдонда Бани Исроил ҳам умид ва ноумидлик орасида юрагини ҳовучлаб турарди. Уларда умидга қараганда кўрқув ҳисси кўпроқ эди. Имрон ўғлига Аллоҳнинг ўзи раҳм қилсин!

Бани Исроилга Аллоҳнинг ўзи мададкор бўлсин!

Майдонга кибру ғурур билан сеҳргарлар кириб келишди. Турфа либосларга бурканган бу зотларнинг қўлларида асо ва иплар бор эди.

Улар «бу кун бизнинг сеҳр кунимиз» дея шўх-шодон келар эдилар:

- Бугун шоҳ бизнинг нималарга қодир эканимизни кўради. Одамларнинг ўзи бизнинг афзаллигимизга гувоҳ бўлади!

«(Шундан кейин) сеҳргарлар Фиръавн олдига келишиб: «Агар биз ғолиб бўлсак, албатта (катта) мукофот (берурсан)» дейишди».

«У: «Ҳа, (агар ғолиб бўлсангизлар) албатта сизлар менинг яқинларимдан бўлурсизлар» деди.

Шоҳлар берадиган мукофот мана шундай бўлади.

Кишилар шу мукофот билан алданади.

Ботир-пахлавонлар шу мукофот билан овланади. Сеҳргарлар Фиръавннинг ваъдасини эшитиб беҳад шод бўлдилар.

24

بين الحق والباطل

(قَالَ لَهُمْ مُوسَى أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ) {الشعراء - 43}. (فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ

فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ) {الشعراء - 44}. (وَرَأَى النَّاسُ عَجَبًا، حَيَاتٌ تَسْعَى فِي الْمِيدَانِ، وَدَهَشَ النَّاسُ وَتَرَجَعُوا إِلَى الْخَلْفِ وَهَتَفُوا: حَيَاتٌ! حَيَاتٌ!

وَصَاحَتِ النِّسَاءُ وَبَكَتِ الْأَطْفَالُ وَعَلَا الْهَتَافُ فِي الْمِيدَانِ: حَيَاتٌ! حَيَاتٌ!

وَرَأَى مُوسَى مَا رَأَى النَّاسُ وَتَعَجَّبَ (فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيَّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى)
 {طه - 66}. وَخَطَرَ فِي قَلْبِ مُوسَى خَاطِرٌ خَوْفٍ! وَلِمَاذَا لَا يَخَافُ مُوسَى؟
 هَذَا يَوْمُ الرَّهَانِ! وَعِنْدَ الْإِمْتِحَانِ يُكْرَمُ الرَّجُلُ أَوْ يُهَانُ! وَإِذَا غَلَبَ السَّحْرَةَ - لَا قَدَّرَ اللَّهُ ذَلِكَ. وَإِذَا
 غَلَبَ مُوسَى - لَا سَمَحَ اللَّهُ بِذَلِكَ. فَمَاذَا يَكُونُ؟ الْعِيَاذُ بِاللَّهِ!
 وَلَيْسَ غَلَبَ مُوسَى غَلَبَ رَجُلٍ، بَلْ هُوَ غَلَبَ دِينَ أَمَامَ مَلِكٍ. بَلْ هُوَ غَلَبَ حَقَّ أَمَامَ بَاطِلٍ. لَا قَدَّرَ
 اللَّهُ ذَلِكَ! لَا سَمَحَ اللَّهُ بِذَلِكَ! وَلَكِنَّ اللَّهَ شَجَعَهُ وَقَالَ: (لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى) {طه - 68}. (وَأَلْقِ
 مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدَ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى) {طه - 68}.
 (قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السَّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ *
 وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ) {يونس - 81-82}. (فَأَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا
 هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ) {الشعراء - 45}. (فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) {الأعراف - 118}.
 وَدَهَشَ السَّحْرَةَ وَبُهْتُوا. أَيُّ شَيْءٍ هَذَا؟ إِنَّا نَعْرِفُ السَّحْرَ وَأَصْلَهُ وَإِنَّا نَعْرِفُ السَّحْرَ وَأَنْوَاعَهُ. وَنَحْنُ أَسَاتِذَةُ
 الْفَنِّ! وَنَحْنُ أُمَّةُ الْفَنِّ! هَذَا لَيْسَ مِنَ السَّحْرِ! هَذَا لَيْسَ مِنَ السَّحْرِ! لَوْ كَانَ مِنَ السَّحْرِ لَضَرَبْنَا السَّحْرَ
 بِالسَّحْرِ وَقَرَعْنَا الْفَنَّ بِالْفَنِّ! وَلَكِنْ اضْمَحَلَّ فُتْنَا أَمَامَ هَذَا، وَذَابَ كَمَا يَذُوبُ التَّدَى أَمَامَ الشَّمْسِ.
 فَمِنْ أَيْنَ هَذَا؟ هَذَا مِنَ اللَّهِ!
 اقْتَنَعَ السَّحْرَةَ بِأَنَّ مُوسَى نَبِيٌّ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ مَنَحَهُ مُعْجَزَةً فَصَرَخُوا وَهَتَفُوا:
 (آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى) {طه - 70}. (وَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ * قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ
 * رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ) {الأعراف - 120-122}.

24

Ҳақ ва ботил

«Мусо уларга деди: «Сизлар ташлайдиган нарсангизни ташлангизлар».

«Бас (сехргарлар) иплари ва асоларини ташладилар ва «Фиръавн иззатига қасамки, албатта биз ғолиблардирмиз», дедилар».

Шунда кишилар ғалати нарсанинг гувоҳи бўлдилар; Майдонда илонлар судралиб юрарди. Одамлар даҳшатга тушди. Ҳамма «Илон, илон» дея қичқириб ўзини орқага отди.

Аёллар бақирди, ёш болалар йиғлади ва майдонда “илон, илон”, деган қичқириқлар баланд бўлди.

Мусо ҳам одамлар кўраётган нарсани кўриб ажабланар эди.

«(Улар қўлларидаги асо ва ипларни ташлаган эдилар) баногоҳ иплари ва асолари сеҳр қилганлари сабабли (Мусога) юриб кетаётгандек туюлди».

Мусонинг қалбига кўрқув кирди.

Ахир қандай қилиб ҳам кўрқмасин?!

Бу кун ечим-синов кунидир.

Имтиҳон соатларида киши ё хурмат топади ва ё хорланади.

Худо кўрсатмасин, агар сеҳргарлар ғолиб чиқса-чи?!

Тўсатдан Мусо мағлуб бўлиб қолса-я?! –Аллоҳ бунга изн бермасин.

Унда нима бўлади?! Аллоҳ асрасин!!!

Мусонинг ғалабаси бир кишининг ғалабаси эмас. Балки у подшоҳ Фиръавн устидан қозонган ғалабасидир.

Балки ботил олдидаги ҳақнинг ғалабасидир.

Мағлубликни Худо кўрсаимасин ва изн ҳам бермасин.

Лекин Аллоҳ ўз набийсига далда бериб:

«Кўрқмагин. Албатта сен ўзинг ғолиб бўлувчисан. Қўлингдаги нарсани (яъни асойингни) ташлагин, улар ясаган нарсаларни ютиб юборур. Уларнинг ясаган нарсалари фақат бир сеҳргарнинг макри-ҳийласи холос. Сеҳргар эса қаерда бўлмасин зафар топмас».

Мусо деди: «(Мана шу) сизлар қилган иш сеҳрдир. Албатта Аллоҳ уни ботил қилур. Зеро, Аллоҳ бузғунчи кимсаларнинг

ишини ўнгламайди. Ва гарчи жинойтчи кимсалар истамасалар-да, Аллоҳ ўз сўзлари (*яъни амру фармонлари*) билан ҳақиқатни рўёбга чиқарур».

Сўнгра Мусо асосини ташлаган эди, бирдан у уларнинг уйдирмаларини юта бошлади.

Бас, ҳақиқат қарор топди, уларнинг қилган ҳаракатлари эса ботил бўлди».

Энди сеҳргарлар даҳшатга тушиб, эсанкираб қолишди;

- Бу нима ўзи?! Сеҳр нималигини, унинг аслини ва турларини биз яхши биламиз.

- Сеҳр қилишда бизнинг олдимизга тушадигани йўқ! Биз шу соҳанинг устози ва пешволаримиз!

- Мусо кўрсатган нарса сеҳр эмас!

- Сеҳр эмас!

- Агар сеҳр бўлганида, биз ҳам унга қарши сеҳр қилардик, сеҳрга сеҳр билан жавоб берардик!

- Бизнинг ҳунаримиз унинг олдида чилпарчин бўлди. Худди қуёш қаршисида намлик қуриб битганидек буткул йўқолди.

- Бу қаердан бўлиши мумкин?!

- Бу Аллоҳ томонидандир!

Сеҳргарлар Мусо алайҳиссаломнинг пайғамбарлигига ва Аллоҳ томонидан унга мўъжиза берилганига тўла амин бўлдилар. Ҳамда бақирган ва қичқирган ҳолда:

“Ҳорун ва Мусонинг Парвардигорига иймон келтирдик”, дейишди.

«Сеҳргарлар сажда қилган ҳолларида ерга ташланиб; «Барча оламларнинг Парвардигорига – Мусо ва Ҳоруннинг Парвардигорига иймон келтирдик», дедилар».

وعيد فرعون

وَحِنَّ جُنُونُ فِرْعَوْنَ! وَقَامَ فِرْعَوْنُ وَقَعَدَ وَبَرَقَ فِرْعَوْنُ وَرَعَدَ مِسْكِينُ فِرْعَوْنَ وَقَعَّ مَا لَمْ يَكُنْ يَرْجُوهُ!
إِنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَهْزِمَ مُوسَى بِالسَّحَرَةِ، فَأَصْبَحَ السَّحَرَةُ جُنْدَ مُوسَى.

إِنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَسُدَّ النَّاسَ عَنْ مُوسَى فَجَاءَ بِالسَّحَرَةِ فِإِذَا بِهِمْ أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ! إِنَّ سِيهَامَهُ ارْتَدَّتْ عَلَيْهِ.
وَكَانَ فِرْعَوْنُ يَعْتَقِدُ أَنَّهُ مَلِكُ الْعُقُولِ كَمَا أَنَّهُ مَلِكُ الْأَجْسَامِ. وَأَنَّ لَهُ سُلْطَانًا عَلَى الْقُلُوبِ كَمَا أَنَّ لَهُ سُلْطَانًا
عَلَى الْأَلْسِنَةِ. وَلَيْسَ لِأَحَدٍ فِي مِصْرَ أَنْ يَعْتَقِدَ شَيْئًا أَوْ يُؤْمِنَ بِشَيْءٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَقَالَ فِي كِبَرٍ وَجَبْرُوتٍ.

{آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ} {الشعراء - 49} = {طه - 71}. وَرَمَاهُمْ فِرْعَوْنُ بِسَهْمٍ مِنْ سِهَامِ
الْمُلُوكِ فَقَالَ: {إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحَرَ} {الشعراء - 49} = {طه - 71}. وَرَمَاهُمْ بِسَهْمٍ
ثَانٍ فَقَالَ: {إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَكْرَتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ} {الأعراف -
123}. وَرَمَاهُمْ بِسَهْمٍ ثَالِثٍ مَسْمُومٍ هُوَ السَّهْمُ الْأَخِيرُ فِي كِنَانَةِ الْمُلُوكِ.

{لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَأَلْصَبَّيْكُمْ أَجْمَعِينَ} {الشعراء - 49}. وَتَلَقَّى الْمُؤْمِنُونَ
السَّهَامَ كُلَّهَا بِحِنَّةِ الْإِيمَانِ وَالصَّبْرِ وَقَالُوا: لَا ضَيْرَ {إِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ} {الزحرف - 14}.
{إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ} {الشعراء - 51}. وَقَالُوا فِي إِيْمَانٍ
وَحِمَاسَةٍ:

{إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السَّحْرِ، وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى * إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ
مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى * وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَئِكَ لَهُمُ
الدَّرَجَاتُ الْعُلَى * جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّى} {طه -
73-76}.

Фиръавнинг таҳиди

Фиръавнинг жиннилиги кўзиди.

Фиръавн жойида ўтиролмайд қолди.

Момоқалди роқ бўлиб гулдиради, яшин бўлиб чакнади..

Бечора Фиръавн! Бугун у кутмаган нарсалар бўлди.

У Мусони сеҳргарлар билан мағлуб қилмоқчи эди. Сеҳргарлар эса энди Мусонинг қўшинига айланди.

Фиръавн сеҳргарларни халқни Мусо алайҳиссаломга эргашишидан қайтаришлари учун йиққан эди. Ваҳоланки Мусога биринчи бўлиб шу сеҳргарлар иймон келтиришди.

Фиръавн отган ўқлар унинг ўзига келиб тегди...

Фиръавн ўзини жисмларга ҳукмрон бўлгани каби кишиларнинг ақлига ҳам, қалбларига ҳам тилларига ҳам ҳукмрон деб биларди.

Унингча, Мисрда ҳеч ким Фиръавн изнисиз ҳеч нарсага эътиқод қилмаслиги ва иймон келтирмаслиги керак эди. Шу боис у кибру-ҳавоси ва куч-қудратига ишонган ҳолда деди;

- «Мен изн бермай туриб унга иймон келтирдингизми?»

Фиръавн подшоҳлар ўқларидан бирини отиб:

Шак-шубҳасиз у сизларга сеҳр ўргатган каттангиздир».

Уларга иккинчи ўқни отиб:

«Шубҳасиз бу (қилмишингиз) ушбу шаҳардан унинг аҳолисини чиқариш учун қилган макрингиздир. Энди яқинда билурсиз».

Ва ниҳоят Фиръавн ўзининг садоғидаги сўнгги-учинчи Кинона подшоҳларининг заҳарли ўқини отди.

- «Албатта оёқ-қўлларингизни қарама-қаршисига (ўнг қўл, чап оёгингизни) кесурман, сўнгра барчангизни дорга осурман».

Мўминлар Фиръавн отган заҳарли ўқларни иймон ва сабр қалқони билан тўсдилар.

- «Улар дедилар; «Зарари йўқ. Зеро, бизлар Парвардигоримизга қайтувчидирмиз. Албатта бизлар (Мусога биринчи иймон келтирган кишилар бўлганимиз сабабли) Парвардигоримиз хато-гуноҳларимизни мағфират этишини умид қилурмиз».

Улар иймонлари билан собит туриб қизғинлик ила дедилар:

«Бизлар эса хатоларимизни ва сен бизларни мажбур қилган сеҳргарликдан иборат (гуноҳимизни) мағфират қилиши учун Парвардигоримизга иймон келтирдик. Аллоҳ(нинг савоби) яхшироқ ва (азоби) узунроқдир». Ҳеч шубҳа йўқки, кимда-ким Парвардигорининг (ҳузурига) жиноятчи-кофир бўлган ҳолда келса, у ҳолда албатта унинг учун жаҳаннам бор бўлиб, (у кофир) у жойда на ўла олур ва на яшай олур. Ким У зотга яхши амаллар қилган мўмин ҳолида келса, бас, ана ўша (кишилар) учун юксак даражалар - остидан дарёлар оқадиган, улар абадий қоладиган жаннатлар бўлур. Бу (ширку-куфрдан) пок бўлган кишиларнинг мукофотидир!».

26

سفاهة فرعون

وَاهْتَمَّ فِرْعَوْنُ بِأَمْرِ مُوسَى كَثِيرًا وَطَارَ نَوْمُهُ. وَبَقِيَ فِرْعَوْنُ لَا يَطِيبُ لَهُ طَعَامٌ وَلَا شَرَابٌ. وَأَثَارَ غَضَبِهِ الْآخِرُونَ أَيْضًا وَقَالُوا: (أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذُرُكَ وَالْهَتَكَ) {الأعراف - 127}.

وَعَضِبَ فِرْعَوْنُ وَتَارَ. (قَالَ سَنُقْتِلُ أَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ).

وَأَرَادَ فِرْعَوْنُ أَنْ يَصُدَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَأَهْلَ مِصْرَ عَنْ مُوسَى بِكُلِّ حِيلَةٍ.

(وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ). (أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ) {الزخرف - 51-52}.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ فِي رَزَانَةٍ وَحِلْمٍ: (يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي) {القصص - 38}. كَانَتْهُ
 فَتَشَّ كَثِيرًا وَفَكَّرَ كَثِيرًا وَنَصَحَ لِقَوْمِهِ. وَقَالَ فِي سَفَاهَةٍ وَجُنُونٍ: (فَاوْقِدْ لِي يَا هَامَانَ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي
 صَرْحًا لَعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ) {القصص - 38}.
 وَأَوْقَدَ هَامَانُ عَلَى الطِّينِ، وَبَنَى صَرْحًا وَلَكِنْ إِلَى أَيْنَ؟ تَعِبَ هَامَانُ وَتَعِبَ الْبَنَّاؤُونَ وَنَفِدَ الطِّينُ
 وَالْأَجْرُ. وَلَا يَزَالُ فِرْعَوْنُ بَعِيدًا لَمْ يَصِلْ إِلَى السَّحَابِ فَضْلًا عَنِ الْقَمَرِ. وَلَمْ يَصِلْ إِلَى الْقَمَرِ فَضْلًا عَنِ
 الشَّمْسِ. وَلَمْ يَصِلْ إِلَى الشَّمْسِ فَضْلًا عَنِ الْكَوَاكِبِ. وَلَمْ يَصِلْ إِلَى الْكَوَاكِبِ فَضْلًا عَنِ السَّمَاءِ. وَخَابَ
 فِرْعَوْنُ وَخَجِلَ وَعَجَزَ فِرْعَوْنُ وَقَعَدَ. مَسْكِينٌ أَلَا يَدْرِي أَنَّ اللَّهَ (خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى) {طه -
 4}. (لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى) {طه - 6}.
 (وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌ) {الزحرف - 84}. وَلَمْ يَجِدْ فِرْعَوْنُ حِيلَةً إِلَّا أَنْ يَقْتُلَ
 مُوسَى وَحُجَّتْهُ أَنَّ مُوسَى يُظْهِرُ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ.
 (وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذُرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ
 الْفَسَادَ) {غافر - 26}.

26

Фиръавнинг нодонлиги

Фиръавн Мусонинг ишига қаттиқ аҳамият берганидан ҳаловати йўқолди, уйқуси ўчди. Еган-ичгани ўзига татимай қолди.

Сарой аъёнлари Фиръавн ғазабини яна алангалатдилар:

- «(Эй Фиръавн), Мусо ва қавмининг ерда бузғунчилик қилиб юришига ҳамда сени ва худоларингни тарк этишига қўйиб берасанми?!».

Ғазабланган Фиръавн деди;

- «Уларнинг ўғилларини ўлдириб, аёлларини тирик қолдиражакмиз. Албатта биз уларнинг устида ғолибдирмиз».

Фиръавн Бани Исроил ва Миср аҳлини Мусодан ажратиб олиш учун барча макр-ҳийлаларни қўллади.

Фиръавн қавмига нидо қилиб:

- Эй қавмим! Кўрмаяпсизларми, Миср мулки ва оёқларим тагидан оқувчи мана бу анҳорлар меники эмасми?!

Мен мана бу хор, гапини очик баён қила олмайдиган кимсадан яхши эмасманми?

«Фиръавн вазминлик ва босиқлик билан;

“Эй одамлар, мен сизлар учун ўзимдан бошқа бирон илоҳ борлигини билган эмасман”.

Гўёки кўп тафтиш қилиб, кўп фикрлаб, қавмига насиҳат қилароқ, беақл ва жунунликда:

Бас сен эй Ҳомон, лойни пишириб, (*ғишт қуйиб*) мен учун бир баланд қаср бино қил, шоядки мен (*унинг устига чиқиб*) Мусонинг худосини кўрсам. Албатта мен уни ёлғончи кимсалардан деб ўйламоқдадирман».

Ҳомон усталарни йиғиб лойни пишириб баланд қаср қуришга киришди. Лекин ожиз инсон боласининг чиранишлари қаерга ҳам етарди?!

Ҳомон ҳам, усталар ҳам ҳолдан тойишди. Лой, ғишт тамом бўлди.

Фиръавн ой нари турсин булутга ҳам етмади.

Қуёш нари турсин ойга ҳам етмади.

Юлдузлар нари турсин қуёшга ҳам етмади.

Осмонлар нари турсин юлдузларга ҳам етмади.

Фиръавн ноумид бўлди, хижолат чекди ва ожиз қолиб ўтириб қолди.

Бечора Фиръавн! Наҳот у юксак осмонлару ерни Аллоҳ таоло яратганини билмаса?!

Осмонлардаги нарсалару ердаги нарсалар, уларнинг орасидаги нарсалару ер остидаги нарсалар Уникидир.

Фиръавн Мусо алайҳиссаломни ўлдиришдан бошқа йўл топа олмади. У «Мусо ер юзида бузғунчилик, фасод тарқатяпти», дея ҳужжат келтирди.

«Фиръавн деди: «Мени қўйинглар, Мусони ўлдирай. (Қани) у Парвардигорига дуо-илтижо қилсин-чи, унга нажот берармикин. Дарҳақиқат мен (Мусо) сизларнинг динингизни ўзгартириб юборишидан ёки ер юзида бузғунчилик авж олдиришидан қўрқмоқдаман».

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1

مؤمن آل فرعون

وَلَمَّا أَرَادَ فِرْعَوْنُ أَنْ يَقْتُلَ مُوسَىٰ قَالَ رَجُلٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ وَقَالَ: (أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ) {غافر - 28}. وَقَالَ الرَّجُلُ الرَّشِيدُ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ: لِمَ أَذًا تَتَعَرَّضُونَ لِمُوسَىٰ وَلِمَ أَذًا تُؤْذُونَهُ؟ إِذَا لَمْ تُؤْمِنُوا بِهِ فَاتْرُكُوهُ وَشَأْنُهُ وَخَلُّوا سَبِيلَهُ. (إِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ) {غافر - 28}.

وَإِذَا آذَيْتُمُوهُ وَوَقَعْتُمْ بِهِ وَكَانَ نَبِيًّا فَلَكُمْ الْوَيْلُ.

(وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ) {غافر - 28}.

وَيَا إِخْوَانِي لَا تَعْتَرُوا بِمُلْكِكُمْ، وَلَا تَعْتَرُوا بِقُوَّتِكُمْ وَجُنُودِكُمْ.

(يَا قَوْمِ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا؟!) {غافر -

.{29}

وَكَانَ جَوَابُ فِرْعَوْنَ أَنْ قَالَ: (مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ) {غافر - 29}.

وَأَرَادَ الرَّجُلُ الرَّشِيدُ أَنْ يُحَدِّثَ قَوْمَهُ سُوءَ الْعَاقِبَةِ وَمَصِيرَ الظَّالِمِينَ فَقَالَ:

(وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ، مِثْلَ دَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ

وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ) {غافر - 30-31}.

وَخَوْفَهُمُ الرَّجُلُ الرَّشِيدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟

(يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ، وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ) {عبس

.{37-34}

(الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ) {الزخرف - 67}.

(فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ) {المؤمنون - 101}.

يَوْمَ يَنَادِي الْمَلِكُ الْجَبَّارُ: (لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ اللَّهُ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ) {غافر - 16}.

يَوْمَ يَفِرُّ النَّاسُ وَيَصْرُخُونَ وَيُنَادِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَيَوْمَ يُؤَلَّوْنَ مُدِيرِينَ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ.

فَقَالَ الرَّجُلُ الرَّشِيدُ: (وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ، يَوْمَ تُؤَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ) {غافر - 32-33}.

وَقَالَ الرَّجُلُ الرَّشِيدُ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ وَهَبَكُمْ نِعْمَةً وَلَكِنَّكُمْ مَا عَرَفْتُمْ فَضَلَّهَا وَمَا قَدَرْتُمُوهَا حَقَّ قَدْرِهَا حَتَّى إِذَا ذَهَبَتْ تَأَسَّفْتُمْ عَلَيْهَا.

ذَلِكَ يُوسُفُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ صَلَاةُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ الَّذِي مَا عَرَفْتُمُوهُ وَلَمْ تَقْدِرُوهُ قَدْرَهُ.

وَلَكِنَّهُ لَمَّا مَاتَ قُلْتُمْ: سُبْحَانَ اللَّهِ نَبِيِّ وَلَا كَيْسُف. مَلِكٌ وَلَا كَيْسُف! رَجُلٌ وَلَا كَيْسُف! وَمَنْ لَنَا بِنَبِيِّ بَعْدَهُ؟! مَنْ لَنَا بِمِثْلِهِ؟! أَبَدًا! لَنْ يَأْتِيَ مِثْلَهُ! (وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلِ الْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا) {غافر - 34}. كَذَلِكَ تَفْعَلُونَ بَعْدَ هَذَا النَّبِيِّ أَيْضًا! وَتَنْدُمُونَ!

1

Фиръавн хонадонидаги мўмин киши

Фиръавн Мусо алайҳиссаломни ўлдирмоқчи бўлди.

«(Шунда) Фиръавн хонадонидан бўлган, ўзининг иймонини яшириб юрадиган бир мўмин киши ўрнидан туриб деди:

«Бир кишини «менинг Парвардигорим Аллохдир, дегани учун ўлдирурмисизлар?!» холбуки у сизларга Парвардигорингиз томонидан аниқ ҳужжатлар келтиргандир».

Фиръавн оиласидаги тўғри йўлдаги киши:

- Нима учун Мусога қарши чиқяпсиз, унга озорлар бераяпсиз?! Агар иймон келтирмасангизлар ҳам, майли, уни тинч қўйинглар. Индаманглар, ўз йўлида кетаверсин.

«Агар у ёлғончи бўлса, ёлғони ўз бўйнига».

Агар унга озор бериб, айблайверсангиз-у, у набий бўлса унда ҳолингизга вой бўлади. Бордию ростгўйлардан бўлса ваъда қилаётган (*азоблардан*) айримлари етиб қолади-ку!

- Азиз оғаларим! Бу кун сиз молу мулкингиз, куч-қувватингиз ва беҳисоб қўшинларингиз билан мағрурланиб, алданиб қолмангиз.

«Эй қавмим, бугун-ку мулку давлат сизларники, мана шу ерда ғолибсизлар. Энди агар Аллоҳнинг азоби келар бўлса ким бизларга (ундан нажот топишимиз учун) ёрдам берур?!».

Фиръавн жавоб бериб айтди; «Мен сизларга фақат ўзим раъй қилаётган нарсани (яъни Мусони ўлдиргани) маслаҳатларинигина кўрсатурман ва мен сизларни фақат тўғри йўлга етакларман».

Тўғри йўлдаги киши қавмини золимларнинг оқибати нақадар ёмон бўлишини айтиб огоҳлантирмоқчи бўлди.

Тўғри йўлдаги киши деди: **«Эй қавмим ҳақиқатан мен сизларнинг устингизга ҳам худди Нуҳ қавми, Од, Самуд(қабилалари) ва улардан кейинги (куфр йўлини тутган) кимсаларнинг иши тушиб қолишидан кўрқурман. Ҳолбуки, Аллоҳ ўз бандаларига зулм қилишни истамас (яъни Аллоҳ ўша фирқаларни ҳалок қилиши билан уларга зулм қилгани йўқ, балки улар ўзларини куфру тугёнлари сабабли ҳалокатга мустаҳиқ бўлдилар)»**

Тўғри йўлдаги киши уларни даҳшатли қиёмат куни билан кўрқитарди.

У Қиёмат кун қандай кун бўлишини биласизми?!

«У кунда киши ўз оға-инисидан ҳам, онаси ва отасидан ҳам, хотину бола-чақасидан ҳам қочур! (Чунки) улардан хар бир киши учун у кунда ўзига етарли ташвиш бўлур».

«Дўстлар у кунда бир-бирларига душмандир. Магар такво эгаларигина (бундай эмаслар)».

«У кунда улар ўртасида насаблар бўлмас ва (улар) бир-бирларидан сўрамаслар».

У кунда барча нарсанинг эгаси, якка-ю ягона подшоҳ нидо қилур:

«Бу кун мулк-эгалик кимники?!

«Ягона ва Қахҳор Аллохникидир».

У кунда одамлар даҳшат ичида қолади. Инсонлар дод-вой солиб бир-бирларини ёрдамга чақирадилар, ўзларича дўзах азобидан қочиб қутулмоқчи бўладилар. Лекин, Аллоҳ азобидан асраб-тўсиб қолгувчи бирон паноҳ топилмас!

Тўғри йўлдаги киши:

«Эй қавмим, ҳақиқатан мен сизлар ҳақингизда (кишилар бир-бирларига) нидо қилиб қоладиган кундан (яъни қиёмат кунда дўзах азобига дучор бўлиб, дод-вой қилиб қолишингиздан) қўрқурман».

«У кунда сизлар (жаҳаннам даҳшатларидан) юз ўгириб қочурсизлар, (аммо) сизлар учун Аллоҳ(нинг азобидан) сақловчи-тўсувчи бўлмас».

«Кимни Аллоҳ йўлдан оздирса, бас унинг учун бирон ҳидоят қилувчи бўлмас».

Аллоҳ сизларга неъмат ато этганида, унинг фазлини билиб, қадрига етмадингиз. Қачон ўша неъмат йўқолган эди, афсус-надомат чекдингиз. Мана масалан Юсуф алайҳиссалом келганида уни тан олмаган эдингиз, қадрига етмаган эдингиз.

Лекин у дунёдан ўтиб кетгач, «Субҳоналлоҳ! Унақа пайғамбар, унақа адолатли шоҳ, унақа улуғ инсон йўқ эди», дея надомат чеккансиз.

Сизлар «Энди Юсуфдақаси ҳеч бўлмайди. Юсуфдақаси ҳеч келмайди», деб пушаймон қилгансиз.

«Дарвоқе илгари Юсуф сизларга (ўзининг пайғамбар эканлигини исботлайдиган) аниқ хужжатлар келтирганида ҳам, у сизларга келтирган нарсалардан шубҳа-гумон қилиб туриб олган эдинглар. То қачон у ҳалок бўлганида эса: «(Энди Юсуфдан) сўнг Аллоҳ ҳаргиз пайғамбар юбормас, деддинглар».

Худди шунингдек, мана шу пайғамбардан кейин ҳам афсуснадомат қилиб қоласизлар.

2

نصيحة الرجل

وَوَعِظَ الرَّجُلُ قَوْمَهُ وَبَدَلَ لَهُمْ وُدَّهُ وَنَصِيحَتَهُ. (وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِيكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ) {غافر - 38}. وَعَلِمَ الرَّجُلُ الرَّشِيدُ أَنَّ الْقَوْمَ فِي سَكْرَةٍ مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا. وَأَنَّ فِرْعَوْنَ مَعْرُورٌ بِمُلْكِهِ وَقُوَّتِهِ. وَلَكِنَّ هَذِهِ الْحَيَاةَ حُلْمٌ مِنَ الْأَحْلَامِ وَأَنَّ الدُّنْيَا ظِلٌّ زَائِلٌ. وَعَرَفَ الرَّجُلُ مَا يَمْنَعُ الْقَوْمَ مِنْ اتِّبَاعِ مُوسَى، ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ سُكَارَى بِسَكْرَةِ الدُّنْيَا. وَالسُّكَرَانُ مَا يَسْمَعُ وَمَا يَشْعُرُ. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ حَيْثُ لَا يَسْمَعُونَ صَوْتَ مُوسَى.

فَأَرَادَ أَنْ يُنَبِّهَهُمْ مِنْ غَفْلَتِهِمْ فَقَالَ: (يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ) {غافر - 39}. وَطَفِقَ الْجُهَّالُ مِنْ قَوْمِهِ يَدْعُونَهُ إِلَى الْكُفْرِ وَالشِّرْكِ وَيَدْعُونَهُ إِلَى دِينِ الْآبَاءِ.

فَإِذَا قَالَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى اللَّهِ! قَالُوا لَهُ ارْجِعْ إِلَى دِينِ الْآبَاءِ!

وَلَمَّا بَالِغُوا فِي الدَّعْوَةِ قَالَ لَهُمْ: (وَيَا قَوْمِ مَالِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ) {غافر - 41}. (تَدْعُونَنِي لِأَكْفَرِ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ) {غافر 42}.

وَقَالَ لَهُمُ الرَّجُلُ الرَّشِيدُ: أَيُّ نَبِيِّ جَاءَ مِنْ آلِهَتِكُمْ؟ وَأَيُّ كِتَابٍ نَزَلَ؟ وَمَنْ دَعَا إِلَيْهِ؟ (إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاءُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ) {النجم 23}.

وَهَؤُلَاءِ رُسُلُ اللَّهِ دَعَوْا إِلَى اللَّهِ، ذَلِكَ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيُوسُفُ وَهَذَا نَبِيُّ اللَّهِ مُوسَى. وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ! وَفِي كُلِّ مَكَانٍ لَهُ دَعْوَةٌ!

(لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ) {غافر - 43}. وَلَمَّا يَتَسَرَ الرَّجُلُ مِنْ هِدَايَتِهِمْ وَسَيِّمَ الرَّجُلُ مِنْ بِلَادَتِهِمْ تَرَكَهُمْ وَقَالَ لَهُمْ:

(فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفَوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) {غافر - 44}.
وَعَضِبَ النَّاسُ وَأَرَادَ آلُ فِرْعَوْنَ أَنْ يَقْتُلُوهُ وَلَكِنَّ اللَّهَ عَصَمَهُ وَأَهْلَكَ أَعْدَاءَهُ.

(فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ) {غافر - 45}.

2

Кишининг панд-насихати

Мўмин киши қавмдошларига астойдил ва дўстона панд-насихатлар қиларди.

«Иймон келтирган киши деди: Эй қавмим! Сизлар менга эргашишлар, мен сизларни тўғри йўлга етаклайман».

Тўғри йўлдаги киши билдики, қавмдошлари ҳали дунё ҳаёти билан маст-аласт юришибди.

Фиръавн молу давлати ва куч қуввати билан мағрур, алданган.

Лекин бу ҳаёт ширин ҳаёллар олами ва бу дунё завол топиб, йўқ бўлувчидир.

Мана шу дунё мастлиги одамларни Мусо алайҳиссаломга эргашишдан тўсиб турганини у киши билди. Чунки улар дунё мастлиги билан маст-аласт эдилар.

Зеро маст кишиларнинг ҳуши ўзида бўлмайди. Улар на эшитадилар ва на ҳис қиладилар.

Мана шу сабаб улар Мусонинг овозини эшитишмади.

Мўмин қавмини мана шу ғафлатдан уйғотишга қасд қилди:

«Эй қавмим, бу ҳаёти дунё фақат бир (*арзимас*) матодир. Албатта охиратгина (*мангу*) қароргоҳ бўлган диёрдир».

Жоҳил одамлар мўмин кишини куфр ва ширкка чорладилар. Ота-боболари дининга қайтишни маслаҳат бердилар. Уларга «Аллоҳга қайтингиз!», дейилса, улар «Ота-боболаримиз динини ушлайлик», дея жавоб беришди.

Қавмдошлари ҳадеб залолатга чақиравергач, мўмин киши деди;

«Эй қавмим, нега мен сизларни нажотга-жаннатга чорласам, сизлар мени дўзахга чақирмоқдасизлар-а?»

Сизлар мени Аллоҳга кофир бўлишга ва (*ўзим илоҳ эканлигини*) билмайдиган нарсаларни У зотга шерик қилишга чақирмоқдасизлар. Мен эса сизларни қудратли, бениҳоя мағфиратли зотга чақирмоқдаман».

- Сизларнинг олиҳаларингиз тарафидан бирон бир пайғамбар келдими? Қайси китоб нозил бўлди? Ким унга даъват қилди. Улар фақат сизлар ҳамда оталарингиз ўзларича тўқиб олган номлар холос. Аллоҳ таоло ҳеч қачон бут-санамлар ҳақида ҳужжат туширмаган.

Мана бу Иброҳим, Юсуф ва мана бу Аллоҳнинг набийси Мусо... фақат Аллоҳга дават этганлар. Зеро ҳар бир нарса Аллоҳ талонинг борлигига далолат қилади. Борлиқнинг ҳамма бурчагидан ёлғиз унга даъват келади.

«Шак-шубҳа йўқки, албатта сизлар мени (*ибодат қилишга*) чақираётган бутларингиз (*жонсиз нарсалар бўлгани сабабли*) на дунёда ва на охиратда (*бирон кимсани ўзларига ибодат қилиш учун*) даъват қила олмас».

Қавмининг ҳидоятга келишидан буткул ноумид бўлиб, уларни беақликларидан зериккан мўмин киши уларни тарк қилди. Ва дедики:

«Хали (бошларингизга азоб тушганида албатта ҳозир) мен сизларга айтаётган сўзларни эслайсизлар. Мен ўз ишимни Аллоҳга топширурман. Зеро, Аллоҳ бандаларини кўриб тургувчидир».

Дарғазаб бўлган Фиръавн малайлари мўминни ўлдиришга қарор қилдилар.

Лекин Аллоҳ таоло уни сақлаб қолди. Душманларини эса ҳалок қилди.

«Бас, Аллоҳ у (иймон келтирган киши)ни уларнинг макр-ҳийлаларидан сақлади ва Фиръавн хонадонини ёмон азоб ўраб олди».

3

زوجة فرعون

وَكَانَ فِرْعَوْنُ يَعْتَقِدُ أَنَّهُ مَلِكُ الْعُقُولِ كَمَا أَنَّهُ مَلِكُ الْأَجْسَامِ. وَأَنَّ لَهُ سُلْطَانًا عَلَى الْقُلُوبِ كَمَا أَنَّ لَهُ سُلْطَانًا عَلَى الْأَلْسِنَةِ. وَلَيْسَ لِأَحَدٍ فِي مِصْرَ أَنْ يَعْتَقِدَ شَيْئًا أَوْ يُؤْمِنَ بِشَيْءٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

وَكَانَ إِذَا آمَنَ أَحَدٌ بِمُوسَى فِي أَقْصَى مَمْلَكَةِ مِصْرَ جَنَّ جُنُونٌ فِرْعَوْنَ. وَقَامَ فِرْعَوْنُ وَقَعَدَ، وَبَرَقَ فِرْعَوْنُ وَرَعَدَ. وَقَالَ كَيْفَ يَكُونُ لَهُ أَنْ يُؤْمِنَ بِمُوسَى قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَهُ؟! يَعْيشُ فِي مَمْلَكَتِي وَيَعْصِيَنِي، وَيَأْكُلُ رِزْقِي وَيَكْفُرُنِي؟! أَنَا أَوْلَى بِكُلِّ رَجُلٍ فِي مِصْرَ مِنْ نَفْسِهِ! وَيَنْسَى فِرْعَوْنُ أَنَّهُ يَعِيشُ فِي مَمْلَكَةِ اللَّهِ وَيَعْصِيَهُ، وَيَأْكُلُ رِزْقَ اللَّهِ وَيَكْفُرُ بِهِ. وَأَرَاهُ اللَّهُ آيَةً فِي بَيْتِهِ، آيَةً فِي أَهْلِهِ. أَرَاهُ اللَّهُ أَنَّهُ مَلِكُ الْعُقُولِ كَمَا أَنَّهُ مَلِكُ الْأَجْسَامِ. وَأَنَّ لَهُ سُلْطَانًا عَلَى الْقُلُوبِ كَمَا أَنَّ لَهُ سُلْطَانًا عَلَى الْأَلْسِنَةِ. وَأَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الرَّجُلِ وَأَهْلِهِ، وَأَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ. دَخَلَ الْإِيمَانَ فِي بَيْتِ فِرْعَوْنَ وَهُوَ لَا يَشْعُرُ، وَلَا يَمْلِكُ شَيْئًا.

وَأَمَّنتُ امْرَأَةً فِرْعَوْنَ بِاللَّهِ وَكَفَرْتُ بِفِرْعَوْنَ. وَأَمَّنتُ بِمُوسَى عَلَى رَغْمِ زَوْجِهَا مَلِكِ مِصْرَ. آمَنَتْ بِمُوسَى أَعْلَمَ خَلْقِ اللَّهِ بِفِرْعَوْنَ وَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيْهِ. وَلَمْ يَصْنَعْ شَرْطَةَ فِرْعَوْنَ شَيْئًا وَلَمْ يَشْعُرُوا بِذَلِكَ وَلَهُمْ شَامَةُ النَّمْلِ وَعَيْونُ الْغُرَابِ. وَلَمْ يَشْعُرْ بِذَلِكَ فِرْعَوْنُ وَهُوَ أَقْرَبُ النَّاسِ إِلَيْهَا. وَلَوْ عَلِمَ ذَلِكَ فِرْعَوْنُ مَاذَا فَعَلَ؟ إِنَّهُ يَمْلِكُ الْجِسْمَ وَلَكِنَّهُ لَا يَمْلِكُ الْعَقْلَ. وَإِنَّ لَهُ سُلْطَانًا عَلَى اللِّسَانِ وَلَيْسَ لَهُ عَلَى الْقَلْبِ سُلْطَانٌ.

عَلَى الْمَرْأَةِ أَنْ تُطِيعَ زَوْجَهَا وَلَكِنْ لَا طَاقَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ. عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُطِيعَ أَبَوَيْهِ وَأَنْ يَكُونَ بِهِمَا بَارًّا رَشِيدًا وَلَكِنْ لَيْسَ لَهُ أَنْ يُطِيعَهُمَا فِي الشِّرْكِ.

(وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعُهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ) {لقمان - 15}.

وَاسْتَقَامَتِ امْرَأَةٌ فِرْعَوْنَ عَلَى الْإِيمَانِ، وَكَانَتْ تَعْبُدُ اللَّهَ فِي بَيْتِ عَدُوِّ اللَّهِ. وَكَانَتْ تَخَافُ اللَّهَ وَتَتَّبِعُهُ إِلَى اللَّهِ مِمَّا يَعْمَلُ فِرْعَوْنُ. وَرَضِيَ اللَّهُ عَنِ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ وَأَنْجَاهَا اللَّهُ مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَضَرَبَهَا اللَّهُ مَثَلًا لِلْمُؤْمِنِينَ لِإِيمَانِهَا وَشَجَاعَتِهَا.

(وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَةَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) {التحریم - 11}.

3

Фиръавннинг хотини

Ўзини ақлларга ҳам, қалбларга ҳам - худди жасад ва тилларга ҳукмрон бўлгани каби ҳоким ҳисоблайдиган Фиръавн Мисрда бирон кишининг ундан бошқага иймон келтиришини тасаввур қила олмасди.

Агар Миср мамлакатининг узоқ чеккасидаги бир киши Мусо алайҳиссаломга иймон келтирса, ўша куни Фиръавннинг жиннилиги қўзиб кетар эди.

Гоҳ ўтириб, гоҳ туриб, момақалдиروقдек гулдираб, яшиндек чақнаб ёниб безовта бўларди.

- Қандай қилиб мендан бесўроқ Мусога иймон келтиради?!

- Менинг мамлакатимда яшаб туриб менга бўйсунмаса! Мен берган ризқ-неъматларни еб, яна менга куфрони неъмат қилса-я!

- Ахир, Мисрдаги ҳар бир кишига ўзидан ҳам кўра мен ҳақдорроқ эмасманми?!

Лекин Фиръавн ўзининг Аллоҳ ерида яшаб туриб у зотга исён қилаётганини ўйламасди. Аллоҳ берган ризқ-рўзни еб, сўнг яна унга куфр келтираётганини унутиб қўйган эди.

Аллоҳ таоло унга ўз уйида, аҳли оиласида бир оят-аломат кўрсатиб қўйди.

Аллоҳ таоло ақлларга ҳам, қалбларга ҳам - худди жасад ва тилларга ҳукмрон бўлгани каби ҳоким эканлигини намоён қилди.

Аллоҳ таоло агар хоҳласа киши билан аҳли оиласи ўртасини ажратиб қўяди. Хоҳласа инсон билан унинг қалби орасига тўсиқ ташлайди!

Иймон Фиръавн хонадонига ҳам кириб келди. Фиръавннинг ўзи ҳали ҳеч нарсадан хабарсиз эди. Унинг қўлидан бирон иш келмасди.

Эри Миср мамлакатининг султони бўлишига қарамасдан Фиръавннинг аёли Мусога иймон келтирди.

Фиръавннинг энг суюкли ва энг яхши билувчи кишиси унинг Парвардигорлик даъвосини рад этди.

Бу ерда шоҳнинг чумолидек сезгир, қарғадек ўткиркўз жаллодлари ҳам ожиз қолдилар. Улар ҳеч нарсани сезмадилар.

Энг яқин кишисининг Аллоҳга иймон келтирганидан Фиръавн ҳануз беҳабар эди.

Хўш, агар хабар топганида нима қила оларди?

Чунки унинг ҳукми жисмга ўтиши мумкин, тилларга тушов солиши мумкин. Лекин, ақлларга ва қалбларга асло ҳукмронлик қила олмайди.

Тўғри, аёл эрига итоат этиши керак. Лекин, Аллоҳга исён бўладиган ишларда махлуқга итоат қилинмайди.

Фарзанд ота-онасига қулоқ солмоғи, уларга меҳрибон-мушфиқ бўлмоғи лозим.

Фақат агар улар ширкка даъват қилсалар, сўзлари эътиборга олинмайди.

«Биз инсонни ота-онасига яхшилик қилишига буюрдик (яъни ота-она хоҳ яхши, хоҳ ёмон бўлсин, хоҳ мусулмон, хоҳ кофир бўлсин уларга яхшилик қилиш фарзанднинг бурчидир, аммо) агар улар сен ўзинг билмаган нарсаларни (яъни сохта «худо» ларни) менга шерик қилишинг учун зўрласалар, у ҳолда уларга итоат этмагин! (Барчангиз) менга қайтурсиз, бас (ана ўша кунда) мен сизларга қилиб ўтган амалларингизнинг хабарини берурман».

Иймон неъматига мушаррар бўлган аёл Аллоҳ душманининг уйида туриб Аллоҳга ибодат қила бошлади.

У Фиръавннинг ярамас кирдикорларидан ўзини йироқ қилиб, Аллоҳга илтижолар қилиб талпинар эди.

Аллоҳ таоло Фиръавннинг аёлидан рози бўлди ва уни эри ҳамда унинг ёмон амалларидан қутқарди.

Бу аёл иймони ва шижоати учун Қуръонда барча мўминларга намуна қилиб Аллоҳ зарбул масал қилди.

«Аллоҳ иймон келтирган зотлар (ва улар ўзлари ҳақиқий мўмин бўлсалар, яқин одамларининг кофир ҳолда бўлиши уларга зиён қилмаслиги) ҳақида Фиръавннинг аёлини мисол келтирди. Ўшанда (яъни Фиръавн у аёлнинг Мусо пайгамбарга иймон келтирганини билиб қолгач азоблаган чоғида) у: «Парвардигорим ўзинг мен учун ҳузурингда - жаннатда бир уй бино қилгин, менга Фиръавн ва унинг қилмишидан нажот бергин ва менга бу золим қавмдан нажот бергин», деди».

4

محنة بني إسرائيل

وَلَمَّا عَلِمَ النَّاسُ عَدَاوَةَ فِرْعَوْنَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ تَقَرَّبُوا إِلَى فِرْعَوْنَ بَعْدَاوَتِهِمْ وَإِيدَائِهِمْ. وَاجْتَرَأَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ لِأَطْفَالٍ وَهَرَبَتْهُمْ الْكِلَابُ. فَفِي كُلِّ يَوْمٍ مِحْنَةٌ جَدِيدَةٌ! وَفِي كُلِّ يَوْمٍ بَلِيَّةٌ نَازِلَةٌ. وَمُوسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ يُسَلِّهِمْ وَيُوصِيهِمْ بِالصَّبْرِ، وَيَقُولُ لَهُمْ:

(اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ) {الأعراف - 128}.

وَسَمِعَ بَنُو إِسْرَائِيلَ هَذِهِ الْمِحْنَةَ وَهَذَا الْأَذَى وَقَالُوا لِمُوسَى: لَمْ تَنْفَعْنَا شَيْئًا! لَمْ تُعِنِ عَنَّا شَيْئًا! (قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا) {الأعراف - 129}. وَلَكِنَّ مُوسَى لَمْ يَجْزَعْ! وَلَكِنَّ مُوسَى لَمْ يَبْسُ! (قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ) {الأعراف - 129}. (وَقَالَ مُوسَى يَا قَوْمِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ، فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِقَوْمِ الظَّالِمِينَ * وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ) {يونس - 84-86}.

وَكَانَ فِرْعَوْنُ يَمْنَعُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عِبَادَةِ اللَّهِ، وَيَعْضَبُ إِذَا رَأَاهُمْ يَعْبُدُونَ اللَّهَ وَيُصَلُّونَ لَهُ. وَكَانَ يَمْنَعُهُمْ مِنْ أَنْ يَتَّخِذُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ، وَكَانَ يَعْضَبُ أَنْ يُعْبَدَ اللَّهُ فِي أَرْضِهِ.

مَا أَجْهَلَ فِرْعَوْنَ! الْأَرْضُ لِلَّهِ لَا لِفِرْعَوْنَ! وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ عِبَادَ اللَّهِ أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ عَلَى أَرْضِ اللَّهِ؟! وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ دَعَا إِلَى عِبَادَتِهِ عَلَى أَرْضِ اللَّهِ؟! وَلَكِنَّ فِرْعَوْنَ مَا كَانَ يَقْدِرُ أَنْ يَمْنَعَ أَحَدًا يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ فِي بَيْتِهِ! فَأَمَرَ اللَّهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ مُوسَى:

(وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ) {يونس - 87}. وَعَجَزَ فِرْعَوْنُ وَعَجِزَتْ شُرْطَتُهُ أَنْ يَحُولُوا بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَعِبَادَةِ اللَّهِ! وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْعَبْدِ وَرَبِّهِ؟! وَمَنْ رَسُولُ بَيْنَ الْمُسْلِمِ وَعِبَادَةِ اللَّهِ!؟

Бани Исроилнинг бало-синовга солиниши

Бани Исроилга нисбатан Фиръавннинг адоватини кўрган халқ ҳам Исроил фарзандларига зулм-зўравонлик қилишда Фиръавнга яқинлашдилар.

Ҳатто ёш болалар Исроил фарзандларини сўқар, маҳалла итлари эса олдига солиб қувлар эди.

Ҳар куни янги бир бало, ҳар куни ташвишли бир хабар Бани Исроил бошида ҳозир у нозир бўларди.

Мусо алайҳиссалом қавмини сабр қилишга чорлаб тасалли берар эди;

- «(Эй қавмим) Аллоҳдан мадад тилаб, сабр-тоқат қилингиз! Бу ер шак-шубҳасиз Аллоҳникидир. Уни ўзи хоҳлаган бандаларига мерос қилиб берур. Оқибат-натижа эса тақводорларники бўлур».

Лекин Бани Исроил бу синов ва қийинчиликни ёмон қабул қилди. Улар Мусо алайҳиссаломга «Сен бизга ҳеч қандай фойда беролмадинг. Бизга ёрдамнинг тегмади» дея маломат қилишди.

«Улар айтдилар: «Сен бизга (пайгамбар бўлиб) келишингдан илгари ҳам (яъни ўшанда ҳам Фиръавн ўғилларимизни ўлдириб, аёлларимизни тирик қолдириб, зулм қилган эди), Сен келганингдан кейин ҳам озор кўрдик».

Фақат Мусо алайҳиссалом бесабрлик ҳам қилмади умидсизликка тушмади ҳам.

«У (Мусо) деди: «Шояд Парвардигорингиз душманларингизни ҳалок этиб, сизларни бу ерга халифа қилса ва қандай амаллар қилишингизни кўрса».

«Эй қавмим, агар Аллоҳга иймон келтирар экансизлар, демак мусулмон бўлсангизлар, Унинг ўзигагина суянинглар-таваккул қилинглар!»

«Бас, улар айтдилар: «Аллоҳнинг ўзига таваккул қилдик. Парвардигоро, бизларни бу золим қавмга мафтун-алданувчи қилиб қўйма. Ва ўзинг раҳм айлаб бизларни бу кофир қавмдан қутқар».

Фиръавн Бани Исроилни Аллоҳга ибодат қилишдан қаттиқ қайтарар, агар улар ибодат этсалар ғоятда дарғазаб бўлар эди.

У Аллоҳнинг ерида масжидларнинг Аллоҳ учун бўлишини хоҳламасди. Аллоҳнинг ерида Аллоҳга ибодат қилинса ғазаби келарди?!

Фиръавн бу даражада нодон бўлмаса?!

Ахир ер - Фиръавнники эмас - Аллоҳнинг мулки-ку!?

Аллоҳнинг қулларини Аллоҳнинг ерида Аллоҳга ибодат қилишдан тўсган кимсадан ҳам золиброқ ким бор?!!

Аллоҳ ерида туриб бандаларни ўзига ибодат қилишга чақираётган кимса энг золим кимса эмасми?!!

Лекин, Фиръавн барибир ожиз қолди. У ҳеч кимни ўз уйида хоҳлаган ишини қилишдан қайтара олмасди.

Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссалом орқали Бани Исроилга қуйидагича амр этди;

«Бу уйлариңизни қибла-намозгоҳ қилиб (у уйларда) намозни тўкис адо қилинглар».

Фиръавн ҳам, унинг жаллодлари ҳам Бани Исроилни Аллоҳ ибодатидан тўса олмади.

Ахир банда билан унинг Парвардигори ўртасини тўсиб бўларканми?! Мусулмонни Аллоҳ ибодатидан ким тўса олади?!

5

المجاعات

وَلَمَّا طَغَىٰ فِرْعَوْنُ وَأَصْرَفَ فِي الْعُقَلَةِ وَالْعِنَادِ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُنَبِّهَهُ. إِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ! إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ!

وَكَانَ فِرْعَوْنُ بَلِيدًا جَدًّا، ضَاعَتْ فِيهِ الْحِكْمَةُ وَالْمَوْعِظَةُ. وَالْحِمَارُ لَا يَتَّبِعُهُ حَتَّىٰ يُضْرَبَ! فَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُنَبِّهَهُ! وَمِصْرُ بِلَادٌ مُّخَصَّصَةٌ خَضْرَاءُ، بِلَادُ الْخَيْرَاتِ وَالْأَثْمَارِ وَبِلَادُ الْحُبُوبِ. وَقَدْ عَلِمْتُمْ كَيْفَ أَنْجَدَتْ مِصْرُ بِلَادًا بَعِيدَةً أَيَّامَ الْمَجَاعَةِ فِي عَهْدِ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. وَكَيْفَ أَنْجَدَتْ مِصْرُ أَهْلَ الشَّامِ وَأَهْلَ كَنْعَانَ! وَالنَّيْلُ هُوَ الَّذِي يُرْوِي أَرْضَ مِصْرَ وَيَسْقِي زُرُوعَهُمْ. وَهُوَ مَنبَعُ السَّعَادَةِ وَالْخَيْرِ فِي مِصْرَ. وَكَانَ فِرْعَوْنُ وَأَهْلُ مِصْرَ يَظُنُّونَ أَنَّ النَّيْلَ هُوَ مِفْتَاحُ الرِّزْقِ. وَأَنَّ مِصْرَ غَنِيَّةٌ بِالنَّيْلِ عَنِ الْمَطَرِ وَعَنْ كُلِّ شَيْءٍ. وَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الرِّزْقِ. وَأَنَّ اللَّهَ يَسْطُرُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ. وَأَنَّ النَّيْلَ يَجْرِي بِأَمْرِهِ وَيَفِيضُ بِأَمْرِهِ. وَأَمَرَ اللَّهُ النَّيْلَ فَعَاضَ مَاؤُهُ وَذَهَبَ فِي الْأَرْضِ. فَمَاذَا يُرْوِي زُرُوعَ أَهْلِ مِصْرَ؟! نَقَصَتْ ثَمَرَاتُهُمْ وَنَقَصَتْ حُبُوبُهُمْ وَكَانَتْ مَجَاعَةٌ بَعْدَ مَجَاعَةٍ!

وَعَجَزَ فِرْعَوْنُ وَعَجَزَ هَامَانُ وَعَجَزَتْ شَرْطَةُ فِرْعَوْنِ عَنْ كُلِّ حِيلَةٍ. هُنَالِكَ عَلِمَ أَهْلُ مِصْرَ أَنَّ فِرْعَوْنَ لَيْسَ رَبَّهُمْ، وَأَنَّ الرِّزْقَ بِيَدِ اللَّهِ! وَلَكِنَّ ذَلِكَ لَمْ يَنْفَعِ فِرْعَوْنَ، وَلَمْ يَنْفَعِ أَهْلَ مِصْرَ وَلَمْ يُنَبِّهَهُمْ! وَحَالَ الشَّيْطَانُ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْمَوْعِظَةِ وَالْعِبْرَةِ. قَالُوا هَذِهِ الْمَجَاعَاتُ وَهَذِهِ السَّنُونَ مِنْ شُؤْمِ مُوسَىٰ وَقَوْمِهِ! يَا لِلْعَجَبِ! أَلَمْ يَكُنْ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ؟! أَلَمْ يَكُنْ بَنُو إِسْرَائِيلَ مُنْذُ زَمَنٍ بَعِيدٍ؟! بَلْ ذَلِكَ مِنْ شُؤْمِ أَعْمَالِهِمْ!! بَلْ ذَلِكَ مِنْ شُؤْمِ كُفْرِهِمْ!

وَعَانَ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَقَالُوا إِنَّا لَا نَخْضَعُ لِهَذَا السَّحْرِ.

(وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِنَسْحَرَنَّ بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ) {الأعراف - 132}.

5

Очарчилик

Фиръавн туғёнга келиб ғафлат ва қайсарлигида қаттиқ туриб олгач, Аллоҳ таоло унга ўзини ўнглаб олиши учун танбех бермоқни ирода қилди.

У зот бандаларининг кофир ҳолда юришларига асло рози бўлмас!

Аллоҳ таоло ер юзида ғасоднинг ёйилишини яхши кўрмайди.

Фиръавн жуда нодон подшоҳ бўлганлигидан панд-насихатлар унга таъсир қилмасди.

Эшак то урмагунингизча ўз ҳолатини ўзгартирмай ётаверади.

Аллоҳ таоло Фиръавнни ғафлат уйқусидан кўзғатмоқни ирода этди.

Миср ям-яшил диёр! У турли лазиз мевалар, дон-дунларга бой ўлка.

Юсуф алайҳиссалом замонидаги очарчилик йилларида узок ўлкалар хусусан Шом ва Канъон аҳолиси Мисрдан дон ташиб кун кечирганларини яхши биласиз.

Нил дарёси Миср ерларини суғориб, экинларни сув билан таъминлаб туради.

У Мисрда саодат ва хайр булоғи ҳисобланади.

Фиръавн ва бутун Миср аҳли Нилни ризқ-рўз калити деб билишарди.

Мана шу серсув дарё туфайли мисрликлар ёмғир суви ва бундан бошқа нарсалардан беҳожатдирлар.

Инсонлар аслида ризқ-рўз калитлари Аллоҳ хузурида эканлигидан ғофилдирлар.

Зеро У зот ўзи хоҳлаган бандасига мўл-кўл ризқ бериб неъматлантиради. Аллоҳ кимгадир кам, кимгадир кўп ризқ ато қилади.

Нил ҳам Унинг амри билан қирғоқларидан тошиб оқади.

Аллоҳ таоло Нилга куримоқликни амр этди.

Нил суви ерга сингиб кетди.

Энди Миср аҳолисининг экин-тикини қаердан сув ичади?!

Ҳосилдан барака кетди. Ҳирмон тўлмади. Натижада очлик кетидан очлик бошланди.

Фиръавн ҳам, Ҳомон ҳам нима қилишни билмай ҳайрон эди. Фиръавн миршаби ҳам очарчилик қаршисида ожиз қолганди.

Миср аҳолиси Фиръавннинг ҳеч қанақа илоҳлари эмаслигини ва ризқ-рўз бериш ёлғиз Аллоҳ ихтиёрида эканини англай бошладилар.

Лекин бу на Фиръавнга ва на Миср аҳлига бирон фойда бермади.

Улар ўзларини ўнглаб олмадилар, ғафлат уйқусидан бош кўтармадилар. Шайтон Миср аҳлини мавъизага кар, ибрат олишдан кўр қилиб қўйганди.

Мисрликлар мана шу очарчиликка Мусо ва унинг қавмининг шум қадами сабаб бўлди, деб айтдилар!

Во ажабо! Ахир Мусо Мисрга кеча келгани йўқ эди-ку!

Бани Исроил ҳам узок йиллардан буён шу ерда яшаб келарди-ку!

Йўқ! Бу балолар Мусо ва унинг қавмининг шум қадамлигидан эмас, балки Миср аҳолисининг машъум қилмишлари-ю куфру исён ботқоғига ботганлиги сабабдандир.

Фиръавн ва унинг қавми ҳануз ўзларининг куфроний қайсарлигидан кечмаганди. Биз ушбу сеҳрга бўйин эгмаймиз, дейишар эди.

«Улар (Мусога): «Бизларни сеҳрлаш учун қандай оят-мўъжиза келтирсанг ҳам биз сенга ҳаргиз иймон келтиргувчи эмасмиз», дедилар».

6

خمس آيات

وَبَعَثَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ آيَةً أُخْرَى. أَرْسَلَ عَلَيْهِمُ الْأَمْطَارَ، فَفَاضَ النَّيْلُ. وَأَمْطَرَتِ السَّمَاءُ وَأَمْطَرَتْ وَأَمْطَرَتْ وَأَمْطَرَتْ. حَتَّى غَرِقَتِ الزُّرُوعُ وَالْحُقُولُ، وَتَلَفَتِ الْحُبُوبُ وَالنَّمَارُ. وَعَادَ الْمَطَرُ عَلَيْهِمْ وَبَالًا. وَبَيْنَمَا هُمْ يَشْكُونَ قَلَّةَ الْمَاءِ إِذَا هُمْ يَشْكُونَ كَثْرَةَ الْمِيَاهِ. ثُمَّ أَرْسَلَ عَلَيْهِمُ الْجَرَادَ يَأْكُلُ الزُّرُوعَ وَالْحُقُولَ وَيَقَعُ عَلَى الْأَشْجَارِ فَلَا يَذَرُ مِنْهَا شَيْئًا. وَعَجَزَتِ جُنُودُ فِرْعَوْنَ وَشَرَطَتْهُ عَنْ قِتَالِ جُنْدِ اللَّهِ. وَكَيْفَ يُقَاتِلُونَهُ وَلَا تَعْمَلُ فِيهِ السُّيُوفُ وَلَا تَعْمَلُ فِيهِ السَّهَامُ.

هُنَالِكَ عَلِمَ أَهْلُ مِصْرَ ضَعْفَ فِرْعَوْنَ، وَعَجَزَ هَامَانَ، وَقَلَّةَ حِيلَةِ الشَّرْطَةِ. وَلَكِنَّهُمْ لَمْ يَعْتَبِرُوا! وَلَكِنَّهُمْ لَمْ يَنْتَبَهُوا! فَبَعَثَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ جُنْدًا آخَرَ، ذَلِكَ هُوَ الْقُمَّلُ. وَتَسَلَّطَ عَلَيْهِمُ الْقُمَّلُ، فَالْعِيَادُ بِاللَّهِ! الْقُمَّلُ فِي الْفِرَاشِ، وَالْقُمَّلُ فِي الثِّيَابِ، وَالْقُمَّلُ فِي الرَّأْسِ، وَالْقُمَّلُ فِي الشَّعْرِ.

فَطَارَ نَوْمُهُمْ وَبَاتُوا يَقْضَعُونَ الْقُمَّلَ وَيَسْبُونَهُ، حَتَّى يُصْبِحُوا. وَكَيْفَ يُقَاتِلُونَهُ وَالْقُمَّلُ لَا تَعْمَلُ فِيهِ السُّيُوفُ وَلَا تَعْمَلُ فِيهِ السَّهَامُ، وَلَا يُنْجِدُهُمْ فِي ذَلِكَ جُنُودُهُمْ وَشَرَطَتْهُمْ. ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الضَّفَادِعَ، فِيهَا الطَّعَامُ الضَّفَادِعُ، وَفِي الشَّرَابِ الضَّفَادِعُ، وَبَيْنَ مَلَابِسِهِمْ الضَّفَادِعُ. وَسَعِمُوا هَذِهِ الضَّفَادِعَ وَتَنَعَّصَ عَيْشُهُمْ. وَانْتَشَرَتِ الضَّفَادِعُ وَفَشَتْ فِي جَمِيعِ أَنْحَاءِ الْبَيْتِ. تَلِكَ تَنَقُّ وَهَذِهِ تَثْبُ هُنَا وَتَلِكَ تَقْفِزُ هُنَاكَ. وَلَا يَقْتُلُونَ وَاحِدَةً إِلَّا وَتَأْتِي عَشْرٌ وَلَا يُخْرِجُونَ وَاحِدَةً إِلَّا وَتَظْهَرُ خَمْسٌ كَأَنَّهَا تُوَلَّدُ فِي الْبَيْتِ.

عَجَزَتِ الْحُرَّاسُ وَعَجَزَتِ الشَّرْطَةُ عَنِ الضَّفَادِعِ. وَبَعَثَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ آيَةً خَامِسَةً، ذَلِكَ هُوَ الدَّمُّ. فَسَالَ الرَّعَافُ مِنْ أَنْفِهِمْ وَضَعُفُوا وَتَعَبُوا جِدًّا. وَعَجَزَ الْأَطْبَاءُ عَنِ الْعِلَاجِ وَلَمْ يَنْفَعَهُمْ دَوَاءٌ. وَكَلَّمَا رَأَوْا آيَةً قَالُوا لِمُوسَى: اذْعُ لَنَا رَبِّكَ أَنْ يَكْشِفَ عَنَّا الْبَلَاءَ وَتُتُوبَ وَتُؤْمِنَ وَتُرْسِلَ مَعَكَ بَنِي إِسْرَائِيلَ.

فَلَمَّا كَشَفَ اللَّهُ عَنْهُمْ الْبَلَاءَ نَكثُوا عَهْدَهُمْ. (فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ) {الأعراف - 133}.

6

Беш оят-аломат

Аллоҳ таоло уларга кетма-кет балолар юбора бошлади.

Парвардигор улар устига сув балосини юборди. Осмондан ёмғир қуйди. Нил тўлиб тошди. Осмондан ёмғир ёғаверди, ёғаверди, ёғаверди. Экин майдонлари ва далаларни сув босди. Дон ва меваларга қаттиқ талофат етди. Аслида раҳмат бўлган ёмғир уларга бало бўлиб келганди. Авваллари мисрликлар қурғоқчиликдан шикоят қилган бўлсалар, энди сув тошқинидан нолир эдилар.

Сўнг улар устига чигирткаларни юборди. Мўр-малахдай бостириб келаётган тўлқин ҳеч нарсани қолдирмай екинлар ва дарахтларни еб, йўлда давом этар эди.

Фиръавн кўшинлари Аллоҳ кўшини олдида ожиз қолишди. Ахир улар чигирткаларга қарши қандай ҳам жанг қилсинлар?!

Чигирткага найза санчиб, уларга қарши қилич кўтариш ҳам бефойда эди.

Ҳозир яна бир бор барчанинг кўз олдида Фиръавннинг заифлиги, Ҳомоннинг ожизлиги ва миршабларининг хийласи озлиги очиқ кўриниб қолди. Лекин Миср аҳли ҳали ҳам бу балолардан ибрат олмасдилар. Ғафлат уйқусида тош қотиб ётар эдилар.

Аллоҳ улар устига яна бир кўшин юборди. Бу сон-саноксиз битлар лашкари эди. Мисрнинг ҳамма ёғини бит босиб кетди. Тўшакларда, кийимларда битлар ғужғон ўйнарди. Сочлар, баданлар битлар билан тўлди.

Фиръавн қавми тун бўйи ухламасдан қашланиб, тирноқлари билан тонггача бит ўлдириб, сўкиб чиқишар эди. Одатдагидек Фиръавннинг беҳисоб кўшини ва миршаблари бу ерда ҳам

фақат томошабин бўлишга ярарди. Қиличлар, найзалар, ўқ-ёйлар билан битларга қарши ҳеч нима қилиб бўлмасди.

Кейин, Миср аҳли устига Аллоҳ қурбақани ёғдирди. Овқатлар ичи қурбақа, сувлар қурбақа, кийимлар қурбақа...

Яшашнинг ҳаловати қолмади. Ушбу қурбақалардан зерикишди.

Одамлар уйларининг қай бурчагига қарамасин, бақрайиб турган қурбақани кўрардилар.

Уйлар қурбақаларнинг қуриллашию вақиллашига тўлиб кетди. У ёқдан бу ёққа сакрар эди.

Одамлар битта қурбақани ўлдирсалар, ўрнига яна ўнтаси пайдо бўларди. Уйдан битта қурбақа ирғитилмасдан туриб, яна бештаси кўринар эди. Гўёки улар уйда болалаётгандек.

Кўриқчилар ҳам миршаблар ҳам қурбақалардан чарчашди...

Аллоҳ таоло (бу кофир қавмга ибрат бўлсин деб) бешинчи оят-аломатни – қон балосини юборди.

Одамлар бурунларидан тинимсиз қон келиши оқибатида жуда ҳолсизланиб, чарчаб қолишди.

Ҳеч қандай дори-дармон қонни тўхтата олмасди. Табиблар бу ғалати дард олдида ожиз эдилар.

Кофир қавм ҳар гал бошига бало келганида Мусо алайҳиссаломга ёлворардилар;

- Парвардигорингга дуо қил. Биздан бу балони кўтарсин! Энди тавба этиб биз ҳам мўминлардан бўламиз. Бани Исроилни сен билан кўшиб юборамиз...

Лекин, бошларидан бало аригач, яна аҳдларидан қайтар эдилар.

«(Улар) устига тўфон (сел), чигиртка, бит, бақа ва қон (балоларини) очик оят-мўъжизалар қилиб

юбордик. (Лекин) улар кибр-ҳаво қилдилар ва жинойтчи-осий қавм бўлдилар. Қачонки уларнинг устига бу азоб тушгач; «Эй Мусо, сенга берган ваъдаси ҳаққи-ҳурмати, Парвардигоринга дуо қил. Қасамки, агар бизлардан шу азобни кўтарсанг, албатта сенга(Пайгамбарлигинга) иймон келтирурмиз ва Бани Исроилни сен билан бирга (Ўз ватанларига) жўнатурмиз,» дедилар. Энди улардан бу азобимизни (улар) етиб боргувчи бўлган муддатгача (яъни қиёмат кунигача) кўтарганимизда эса, баногоҳ (ичган қасамларини) бузиб турибдилар».

7

الخروج

وَصَاقَتْ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَرْضُ مِصْرَ وَهِيَ وَاسِعَةٌ. وَمَا يَصْنَعُونَ بِخَصْبِ مِصْرَ وَخَيْرَاتِهَا وَهُمْ فِي سِجْنٍ يَذُوقُونَ كُلَّ يَوْمٍ صُنُوفًا مِنَ الْعَذَابِ وَالْهَوَانِ؟!
إِلَىٰ مَتَىٰ يَصْبِرُونَ، أَلَيْسُوا بَنِي آدَمَ يَشْعُرُونَ بِالْأَذَىٰ وَالْأَلَمِ؟! وَأَوْحَىٰ اللَّهُ إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ يَسْرِ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ لَيْلًا وَيَخْرُجَ بِهِمْ مِنْ مِصْرَ. وَأَحْسَٰ بِذَلِكَ شَرْطَةَ فِرْعَوْنَ وَلَهُمْ عِيُونَ الْغُرَابِ وَشَامَّةُ التَّمَلِّ وَأَخْبِرُوا بِذَلِكَ فِرْعَوْنَ.

سَارَ مُوسَىٰ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ فِي اللَّيْلِ نَحْوَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ وَهُمْ اثْنَا عَشَرَ سِبْطًا كُلُّ سِبْطٍ عَلَيْهِ أَمِيرٌ. وَالطَّرِيقُ إِلَىٰ الشَّامِ طَرِيقٌ وَاضِحٌ مَعْلُومٌ، بَرٌّ وَرَمْلٌ بَيْنَ الْبَرِّينِ وَقَدْ جَاذَهُ مُوسَىٰ مَرَّتَيْنِ. وَلَكِنَّ مُوسَىٰ أَرَادَ أَمْرًا وَأَرَادَ اللَّهُ أَمْرًا وَكَانَ مَا أَرَادَهُ اللَّهُ.

أَخْطَأَ مُوسَىٰ الطَّرِيقَ، وَحَيْثُ أَخْطَأَ مُوسَىٰ أَصَابَ الْقَدْرُ. ظَنَّ مُوسَىٰ أَنَّهُ يَسِيرُ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَىٰ جَانِبِ الشَّامِ. فَإِذَا بِهِمْ فِي ظِلَامِ اللَّيْلِ إِلَىٰ جَانِبِ الشَّرْقِ. وَإِذَا بِهِمْ أَمَامَ الْبَحْرِ الْأَحْمَرِ تَتَلَاطَمُ أَمْوَاجُهُ. يَا حَافِظُ! يَا سَاتِرُ! أَيْنَ نَحْنُ؟

كَانَ الْجَوَابُ إِنَّنَا أَمَامَ الْبَحْرِ! التَّفَتُّوا إِلَى الْوَرَاءِ فَإِذَا بِعُبَارٍ سَاطِعٍ! وَإِذَا بِجُنْدٍ عَظِيمٍ قَدْ سَدَّ الْأُفُقَ!
هُنَالِكَ ارْتَفَعَتِ الْأَصْوَاتُ. يَا ابْنَ عِمْرَانَ! مَاذَا أَنْكَرْتَ مِنَّا حَتَّى دَبَّرْتَ قَتْلَهُ! وَجِئْتَ بِنَا إِلَى شَطِّ الْبَحْرِ
لِيَقْتُلَنَا فِرْعَوْنُ قَتْلَ الْفِيرَانَ حَيْثُ لَا فِرَارَ وَلَا نَجَاةَ.

لَا نَذْكُرُ إِلَيْكَ سُوءًا فَلِمَآذَا هَذَا الْإِنْتِقَامُ؟! أَلَمْ يَكْفِكَ مَا أَصَابَنَا مِنَ الْجُهْدِ وَالْبَلَاءِ لِأَجْلِكَ حَتَّى جِئْتَ
بِنَا إِلَى هُنَا؟! هَا هُوَ الْبَحْرُ أَمَامَنَا، وَهَآ هُوَ الْعَدُوُّ وَرَاءَنَا، وَلَيْسَ لَنَا إِلَّا الْمَوْتُ! هُنَالِكَ أَظْلَمَتِ الدُّنْيَا فِي
عُيُونِ بَنِي إِسْرَائِيلَ، وَزَاعَتِ الْأَبْصَارُ وَاسْتَوْلَى الْيَأْسُ ثُمَّ خَفَّتِ الْأَصْوَاتُ.

هُنَالِكَ تَزَلَّزَلَ كُلُّ أَحَدٍ، وَحُقَّ لِلْجِبَالِ الرَّاسِيَاتِ أَنْ تَتَزَلَّزَلَ. وَلَكِنَّ إِيمَانَ مُوسَى بِرَبِّهِ لَمْ يَتَزَلَّزَلْ وَسَمِعَ
النَّاسُ صَوْتًا فِيهِ جَلَالُ التُّبُوءِ. (كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ) {الشعراء - 62}.

وَأَمَرَ اللَّهُ مُوسَى أَنْ يَضْرِبَ بِعَصَاهُ الْبَحْرَ. فَضْرَبَ فَانْفَلَقَ الْبَحْرُ وَقَامَ الْمَاءُ عَلَى كُلِّ جَانِبٍ كَالْجِبَلِ.
وَإِذَا اثْنَا عَشَرَ طَرِيقًا لِأَنْتِي عَشْرَ سَبْطًا لِكُلِّ سَبْطٍ طَرِيقٌ. وَسَارَ الْقَوْمُ آمِنِينَ وَوَصَلُوا إِلَى بَرِّ الْأَمْنِ وَالسَّلَامِ.

7

Бани Исроилнинг Мисрдан чиқиб кетиши

Мисрнинг кенг ерлари Бани Исроил учун торлик қилиб қолди. Ахир, ҳар куни минг турли азоб ва хўрлик кўрувчи Исроил фарзандларига Мисрнинг ям-яшил водийлари қандай ҳам қувонч бағишласин?!

Бани Исроил тоқайгача сабр қилади? Улар ҳам жони оғрийдиган одамлар-ку!?

Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломга тунда Бани Исроилни олиб Мисрдан чиқиб кетишни ваҳий қилди.

Лекин шоҳнинг чумолидек сезгир, қарғадек ўткиркўз айғоқчилари бу хабарни Фиръавнга етказдилар.

Мусо алайҳиссалом Бани Исроилни олиб муқаддас замин - Шом томон тунда йўлга чиқди. Бани Исроил 12 гуруҳга бўлинган бўлиб, ҳар бир гуруҳнинг ўз амири бор эди.

Шом йўли Мусо алайҳиссаломга маълум ва аниқ бўлиб, икки қуруқлик орасидаги йўл эди. Мусо алайҳиссалом у ердан аввал ҳам икки марта юрган эдилар. (Бир гал Мадянга боришда, иккинчиси Мисрга қайтишда).

Лекин Мусонинг хоҳлагани эмас, Аллоҳнинг хоҳлагани бўлади.

Мусо алайҳиссалом тақдири азалда ёзилганидек, билган йўлидан адашиб кетди.

У Бани Исроил билан шимол томонга кетяпман, деб ўйласада, тун қоронғусида ўзининг шарққа қараб юраётганлигини сезмасди.

Кутилмаганда улар мавж уриб ётган қизил денгиз қаршисидан чиқиб қолдилар.

- Ё Аллоҳ, ё Парвардигор! Биз қаердамиз ўзи?!!

Бизлар денгиз олдидамиз, дея жавоб бўлди.

Бани Исроил ортларига бурилиб узоқдан кўтарилган қалин ғуборни кўрдилар.

Орқадан уфқни тўсиб Фиръавннинг катта кўшини таъқиб қилиб келарди.

Исроил фарзандлари умидсизликка тушиб дод-фарёд кўтаришди.

Эй Имроннинг ўғли! Биз сенга нима ёмонлик қилувдик? Фиръавн бизни худди сичқон боласидек ўлдириб ташлаши учун денгиз қирғоғига олиб келдингми? Ахир бу ердан ҳеч қаёққа қочиб кетиб бўлмайдими-ку!?

Нима учун биздан интиқом оляпсан? Сенга бирон ёмон сўз дедикми?

Шу пайтгача сен сабабли кўрган жабру ситамларимиз каммиди? Энди шу ерга бошлаб келдингми?

Олдинда пишқирган денгиз, ортда эса қутурган душманлар.

Бу кун биз аниқ ҳалок бўламиз.

Бани Исроил кўзига дунё қоронғу бўлди. Кўзлар даҳшатдан дум-думалоқ бўлиб қолди. Овозлар бўғилди. Умидсизлик Исроил қавмини тўла қамраб олди.

Бугун саросимага тушмаган одам қолмади. Ҳа, ҳатто азим тоғлар ҳам бу кўрқув қаршисида ларзага келиши мумкин.

Лекин Мусонинг Парвардигорига бўлган иймони заррача сусаймади – ларзага келмади.

Инсонлар нубувват нури ёғилиб турган сўзни эшитдилар.

«Йўк, аниқки мен билан бирга Парвардигорим бор. Албатта у мени (нажот) йўлига бошлар».

Аллоҳ таоло Мусога асоси билан денгизни уришга амр қилди. Мусо Парвардигори амрини бажариб, асосини урди. Шунда денгиз ёрилиб сув худди тоғдек бўлакраниб қолди.

Ўн икки гуруҳ учун ўн икки йўл пайдо бўлди. Демак ҳар-бир гуруҳга алоҳида йўл.

Бани Исроил қавми денгиздан эсон-омон ерига етиб олди.

8

غرق فرعون

وَرَأَى فِرْعَوْنُ كَيْفَ سَارَ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَعَبَّرُوا الْبَحْرَ آمِنِينَ. وَقَالَ فِرْعَوْنُ لِحُنُودِهِ: اُنظُرُوا إِلَى الْبَحْرِ كَيْفَ انْفَلَقَ طَوْعًا لِأَمْرِي حَتَّى آخَذَ هَؤُلَاءِ الْفَارِسِينَ. وَتَقَدَّمَ فِرْعَوْنُ بِحُنُودِهِ، فَجَزَعَ بَنُو إِسْرَائِيلَ مَرَّةً أُخْرَى. هَا هُوَ الْعَدُوُّ، هَا هُوَ الظَّالِمُ يُرِيدُ أَنْ يَعْبَرَ الطَّرِيقَ إِلَيْنَا. وَلَا يَمْنَعُهُ مِنَّا شَيْءٌ، وَسَيَلْحَقُنَا وَيَأْخُذُنَا إِلَى مِصْرَ مَأْسُورِينَ أَذِلَّةً أَوْ يَقْتُلُنَا فِي هَذِهِ الْبَرِّيَّةِ غُرَبَاءَ.

وَأَرَادَ مُوسَى أَنْ يَضْرِبَ بِعَصَاهُ الْبَرَّ فَيَعُودُ بَحْرًا كَمَا كَانَ وَلَكِنْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: أَتُرِكَ الْبَحْرَ سَاكِنًا
(إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ) {الدخان - 24}.

وَلَمَّا وَصَلَ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ إِلَى عَرْضِ الْبَحْرِ (وَهُوَ بَرٌّ) انطَبَقَ عَلَيْهِمْ. وَلَمَّا رَأَى فِرْعَوْنُ الْجِدَّ زَالَتْ
سَكَرَتُهُ. (حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ)
{يونس - 90}. وَلَكِنْ هِيَآتَ (وَلَيْسَتْ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ
قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ) {النساء - 18}. (وَيَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنْتْ
مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا) {الأنعام - 158}. فَقِيلَ لَهُ (الآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ
الْمُفْسِدِينَ) {يونس - 91}.

وَمَاتَ فِرْعَوْنُ فِي الْبَحْرِ غَرَقًا. مَاتَ الْجَبَّارُ الَّذِي قَتَلَ الْوَفَا مِنَ الْأَطْفَالِ وَالرِّجَالِ ذَبْحًا وَخَنَقًا. مَاتَ
الطَّاغِيَةُ الَّذِي قَتَلَ أُلُوفَ آلَافٍ صَبْرًا وَشَنَقًا. مَاتَ مَلِكُ مِصْرَ بَعِيدًا عَنِ عَرْشِهِ بَعِيدًا عَنِ قَصْرِهِ، بَعِيدًا عَنِ
سُلْطَانِهِ لَا طِيبُ يُدَاوِيهِ وَلَا صَدِيقٌ يُوَاسِيهِ، وَلَا عَيْنٌ تَبْكِيهِ.

وَكَانَ بَنُو إِسْرَائِيلَ فِي شَكٍّ عَنِ مَوْتِهِ يَقُولُونَ إِنَّ فِرْعَوْنَ لَا يَمُوتُ. أَمَا كُنَّا نَرَاهُ يَقْضِي أَيَّامًا وَلَا
يَأْكُلُ وَلَا يَشْرَبُ؟! وَقَذَفَ الْبَحْرُ جُثَّتَهُ فَأَيَّمُوا بِمَوْتِهِ.

وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِفِرْعَوْنَ: (فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدْنِكَ لَتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَ آيَةً) {يونس - 92} وَكَانَتْ
جُثَّةُ فِرْعَوْنَ آيَةً لِلنَّاظِرِينَ وَعِبْرَةً لِلْمُعْتَبِرِينَ. وَغَرِقَ جُنْدُ فِرْعَوْنَ عَنِ آخِرِهِ وَمَا نَجَا مِنْهُمْ أَحَدٌ. وَخَلَفُوا مِصْرَ
وَرَاءَهُمْ وَلَمْ يَجِدُوا فِي أَرْضِهَا الْوَاسِعَةِ ذِرَاعًا لِمَدْفَنٍ.

(كَمْ تَرَكَوْا مِنْ جَنَاتٍ وَعَيْوُنٍ، وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ، وَنِعْمَةَ كَانُوا فِيهَا فَآكِهِينَ، كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا
قَوْمًا آخَرِينَ، فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ) {الدخان - 25-29}.

8

Фиръавнинг ғарқ бўлиши

Бани Исроилнинг денгиз ўртасидан очилган йўлдан соғ-омон
ўтиб кетганини кўрган Фиръавн ўз қўшинига қараб деди;

Қаранглар! Қочоқларни тутмоғим учун менинг амримга бўйсуниб денгиз ёрилди!

Фиръавн қўшини билан олға интилди. Бани Исроилни яна қўрқув камради.

Золим душман биз томон денгиз ўртасидан эмин-эркин ўтиб келмоқда.

Тамом, биз қўлга тушдик.

Фиръавн ҳозир бизни яна хорлаб, асир қилиб Мисрга олиб кетади ёки мана шу кимсасиз ерда қилич тиғидан ўтказади.

Мусо алайҳиссалом денгиз қайтадан аслига келиши учун асоси билан ерни урмоқчи бўлди.

Шунда Аллоҳ таоло ваҳий қилди;

Эй Мусо, денгизга тегинма «албатта улар ғарқ қилинувчи қўшиндир».

Фиръавн ва унинг қўшини пайдо бўлган йўл ўртасига етгач денгиз ҳаракатга келди. Улар тўлқинлар тагида қолишди.

Ўлишини аниқ билгач, Фиръавн ўзининг куфр-кибр мастлигидан уйғонди.

«Энди унга (Фиръавнга денгизда) ғарқ бўлиш (пайти) етганида эса, у деди; ҳеч қандай илоҳ йўқ, магар Бани Исроил иймон келтирган зот - Аллоҳгина борлигига иймон келтирдим. Мен ҳам мусулмонлардан - Аллоҳга бўйсинувчиларданман».

Лекин, энди Фиръавн учун тавба қилиш фурсати ўтган эди.

«На гуноҳ ишларни мудом қилиб юриб, қачонки бировларига ўлим келганида «энди тавба қилдим» дейдиган ва на кофир ҳолда ўлиб кетадиган кимсаларнинг тавбалари қабул қилинмас».

«Парвардигорингизнинг айрим оятлари келадиган кунда эса илгари иймон келтирмаган ёки иймонида яхшилик касб қилмаган бирон жонга (энди келтирган) иймони фойда бермас».

Фиръавнга шундай дейилди.

- «Энди-я! Ахир сен илгари (яъни шу пайтгача) итоатсизлик қилган ва бузғунчи кимсалардан бўлган эдинг-ку!».

Фиръавн денгизга ғарқ бўлиб вафот қилди.

Минглаб гўдакларни қатл қилдирган қонхўр ўлди!

Минг-минглаб кишиларни зиндонбанд қилиб чиритган, осган, сўйган золим жон таслим этди!

Миср подшоҳи тахтидан, кошонасидан, салтанатидан йироқда жон берди.

Унинг бошида на даволовчи табиб, на меҳрибон дўст ва на йиғловчи бир кўз турмади!

Бани Исроил ҳали ҳам Фиръавннинг ўлганига шубҳа қиларди. Улар «Фиръавн ўлмайди» дейишарди.

- Ахир у неча кунлаб емасдан, ичмасдан юрар эди-ку?!..

Фақат денгиз унинг жасадини қирғоққа чиқариб ташлаганидан кейингина «Фиръавн аниқ ўлибди» дедилар.

Аллоҳ таоло Фиръавнга хитобан шундай деди:

«Мана бугун ўзингдан кейинги кишиларга оят-ибрат бўлишинг учун сени жасадингни қутқарурмиз».

Фиръавн жасади инсон фарзандларига оят-ибрат бўлиши учун асраб қўйилди.

Бани Исроилни таъқиб этган қўшиндан бирон киши ҳам омон қолмади.

Шундай муаззам Миср мамлакатидан уларга бир аршин ҳам қабр насиб қилмади.

«Улар қанчадан-қанча боғларни, чашмаларни, экинзорларни ва улуғ-ғўзал жойларни қолдириб (ўзлари гарқ бўлиб) кетдилар ва (қанчадан-қанча) ўзлари вақтичоғлик қилган неъматларни (қолдириб кетдилар)! Мана шундай! Биз у (неъматларни бошқа) бир қавмга мерос қилиб бердик. Бас, уларга осмон ҳам, ер ҳам (аза тутиб) йиғламади, уларга (тавба-тазарруъ учун) муҳлат ҳам берилмади!».

9

في البرية!

وَصَلَ بَنُو إِسْرَائِيلَ إِلَى بَرِّ الْأَمْنِ وَالسَّلَامِ وَتَنَفَّسُوا فِي هَوَائِهِ كَالْأَحْرَارِ الْأَشْرَافِ. هُنَالِكَ لَا يَخَافُونَ فِرْعَوْنَ وَلَا يَخَافُونَ هَامَانَ وَلَا يَخَافُونَ شَرْطَتَهُ. هُنَالِكَ يَمَشُونَ آمِنِينَ مُطْمَئِنِّينَ لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ. وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا أَهْلَ الْحَضَرِ وَكَانَتِ الشَّمْسُ تُؤْذِيهِمْ فِي الْبَرِّيَّةِ. وَكَانُوا ضُيُوفَ اللَّهِ! أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمُلُوكِ كَيْفَ يَكْرُمُونَ ضُيُوفَهُمْ؟! وَكَيْفَ يَضْرِبُونَ لَهُمُ الْخِيَامَ تَقِيهِمْ حَرَّ الشَّمْسِ!؟
إِنَّ كِرَامَةَ اللَّهِ فَوْقَ كُلِّ كِرَامَةٍ! وَأَمَرَ اللَّهُ الْعَمَامَ أَنْ يُظْلَهُمْ، فَكَانُوا يَمَشُونَ فِي ظِلِّ الْعَمَامِ، وَكَانَ الْعَمَامُ يَسِيرُ مَعَهُمْ حَيْثُ سَارُوا وَيَقِفُ أَيْنَمَا وَقَفُوا.

وَعَطَشَ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَلَا مَاءَ فِي الْبَرِّيَّةِ، وَلَا نَهْرَ وَلَا بَيْتَرَ. ذَهَبُوا إِلَى مُوسَى، يَشْكُونَ إِلَيْهِ الْعَطَشَ كَمَا يَشْكُو الطِّفْلُ إِلَى أُمِّهِ وَيَسْتَعِيْثُهَا. وَدَعَا مُوسَى رَبَّهُ! وَمَنْ لَهُ غَيْرُهُ!؟

فَقَالَ: (اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ). (فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ) {البقرة - 60}. وَجَاعَ بَنُو إِسْرَائِيلَ فَشَكَّوْا إِلَى مُوسَى الْجُوعَ كَمَا يَشْكُو الطِّفْلُ إِلَى أُمِّهِ وَيَسْتَعِيْثُهَا. وَقَالُوا إِنَّكَ أَخْرَجْتَنَا مِنْ مِصْرَ أَرْضِ الْفَوَاحِشِ وَالشَّمْرَاتِ وَأَرْضِ الْخَيْرَاتِ وَالطَّيِّبَاتِ فَمَنْ لَنَا بِطَعَامٍ فِي هَذِهِ الْبَرِّيَّةِ!؟

دَعَا مُوسَى رَبَّهُ! وَمَنْ لَهُ غَيْرُهُ؟! فَأَنْزَلَ عَلَيْهِمُ الطَّعَامَ. أَنْزَلَ لَهُمْ عَلَى أَوْرَاقِ الْأَشْجَارِ مِثْلَ الْحَلْوَى،
وَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ طَيْرًا يَأْخُذُونَهُ مِنَ الْأَشْجَارِ بِسُهُولَةٍ. ذَلِكَ هُوَ الْمَنُّ وَالسَّلْوَى، ضِيَافَةُ اللَّهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ فِي
الْبَرِّيَّةِ.

9

Сахрода

Фиръавн таъқибидан соғ-саломат қутулган Бани Исроил бежавотир ерга етганларида шарафли озод кишилардек енгил нафас олдилар.

Бу ерда уларга на Фиръавн на Ҳомон ва на Фиръавн миршаблари хавф соларди.

Энди кўркмасдан эмин-эркин, хотиржам, Аллоҳдан бошқа бирор кишидан кўркмасдан юришлари мумкин эди.

Лекин, ям-яшил водийда ўсган Бани Исроил сахро куёшидан озор чекарди.

Ҳозир Исроил фарзандлари Аллоҳнинг меҳмони эдилар.

Сиз шоҳларнинг ўз меҳмонларига қандай иззат-икром кўрсатишни биласизми? Албатта, азиз меҳмонларни жазирама офтобдан эҳтиёт қилиб шоҳона чодирлар тикилади...

Аллоҳ иззат-икромни эса ҳар қандай меҳмоннавозликдан юқори бўлади.

Пок Парвардигор амри билан Бани Исроилга булут соябон қилинди.

Исроил фарзандларини куёш тиғидан сақловчи бу булутлар улар билан ҳамиша бирга юрарди.

Мусонинг қавми тўхтаса, булут ҳам тўхтар, юрсалар, у ҳам самода суза бошлар эди.

Исроил болалари чанқашди. Саҳрода на бир қудуқ ва на бир кўл кўзга ташланмасди.

Бани Исроил Онасидан ёрдам кутган гўдак мисоли Мусога ташналик азобидан шикоят қилди.

Мусо алайҳиссалом Парвардигорига илтижо этди.

Ахир ундан ўзга мададкор борми?!

«Эсланг (эй бани Исроил) Мусо ўз қавми учун сув тилаганида, «Асоингни тошга ургил», дедик. Бас, ундан ўн икки чашма отилиб чиқди ҳар бир қабилага (улар ўн икки уруг эдилар) ўз суви маълум бўлди».

Қорни очган Исроил фарзандлари яна Мусо алайҳиссалом олдига югуришди:

- Сен бизни турли лазиз меваларга бой бўлган хушманзара Миср еридан олиб чиқдинг. Энди, мана бу куп-куруқ саҳрода бизга ким бирон егулик беради?!

Мусо яна Парвардигорига дуо-илтижолар қилди. Ахир ундан бошқа кимга ҳам илтижо қилинади?!

Аллоҳ таоло уларга егуликлар туширди.

Ҳолва каби лазиз ширинликлар дарахт баргларига қуйилиб туширилди.

Уларга қушларни юборди. Дарахтлар устидаги қушларни сира қийналмасдан ушлар эдилар.

Мана шу Аллоҳ томонидан берилган «ширинлик ва беданалар» эди.

Мана шу – яйдоқ саҳрода Бани Исроилнинг Аллоҳ томонидан меҳмон қилиниши эди.

10

كفران بني إسرائيل

وَلَكِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَفْسَدَ ذَوْقَهُمْ وَخَلَقَهُمُ الْعُبُودِيَّةَ الطَّوِيلَةَ. وَكَانُوا لَا يَقْرُونَ عَلَى شَيْءٍ، وَكَانُوا لَا يَسْكُنُونَ إِلَى شَيْءٍ وَكَانُوا فِي طِبَاعِهِمْ أَطْفَالًا. وَكَانُوا قَلِيلِي التَّشْكُرِ كَثِيرِي التَّشْكِي سَرِيعِي السَّامَةِ يُحِبُّونَ مَا مُنِعُوا وَيَكْرَهُونَ مَا أُعْطُوا.

وَلَمْ يَلْبَثُوا قَلِيلًا أَنْ قَالُوا لِمُوسَى: قَدْ سَمِعْنَا هَذَا الطَّعَامَ الْوَاحِدَ، وَقَدْ سَمِعْنَا هَذَا اللَّحْمَ وَهَذِهِ الْحَلْوَى. وَقَدْ اشْتَهَيْنَا الْخَضَرَ وَالْبُقُولَ.

(يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقَثَائِهَا وَفُومِهَا وَعَدْسِهَا وَبَصَلِهَا) {البقرة - 61}.

تَعَجَّبَ مُوسَى مِنْ هَذَا السُّؤَالِ الْغَرِيبِ وَقَالَ بِصَوْتٍ فِيهِ الْإِنْكَارُ وَفِيهِ الْاسْتِعْجَابُ وَفِيهِ الْعِتَابُ.

(أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ) {البقرة - 61}!؟

أَبُقُولًا وَخَضَرَ مَكَانَ طُيُورٍ وَحَلْوَى لَمْ تَمَسَّهَا يَدُ إِنْسَانٍ؟! أَطَعَامَ الْفَلَاحِينَ بَدَلَ طَعَامِ الْمُلُوكِ؟ يَا لِفَسَادِ الذَّوْقِ! يَا لِسُوءِ الْإِخْتِيَارِ! وَلَكِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمْ يَتَنَازَلُوا عَنْ سُؤَالِهِمْ، وَلَمْ يَزَالُوا يَطْلُبُونَ الْخَضَرَ وَالْبُقُولَ.

فَقَالَ مُوسَى: إِنَّ مَا سَأَلْتُمْ يُوجَدُ فِي كُلِّ قَرْيَةٍ وَمِصْرَ. (اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ) {البقرة -

.{61}

10

Бани Исроилнинг Куфрони неъмат

Лекин узок давом этган қуллик Бани Исроилга ўз таъсирини ўтказган, уларнинг хулқ-атвори ва ҳаётдан завқ олиш ҳиссини бузган эди.

Бани Исроил бола табиатли бўлиб қолганди. Улар ҳеч бир нарсада узоқ вақт тура олмасдилар. Бесабр, беқарор кишиларга айланишган эди.

Шукри кам, нолиши кўп, ноз-зерикиши хўб бу қавм таъқиқланган нарсани хуш кўриб, берилган неъматларни ёқтирмасди.

Ҳали ҳеч қанча ўтмасдан туриб улар яна нолишга ўтдилар:

Эй Мусо, бир хил таом жонимизга тегди. Гўшту ҳолвалардан зерикдик.

Ерда ўсадиган кўк-сабзавотлардан егимиз келяпти.

- «Эй Мусо, бир хил таомга ҳеч қаноат қила олмаяпмиз. Парвардигоринга дуо қил, бизга ерда униб-ўсадиган сабзавотлардан, бодринг, саримсоқ, мош, пиёзга ўхшаган ўсимликлардан чиқариб берсин».

Мусо уларнинг бу ғалати сўровларидан таажжубга тушиб ҳам инкор, ҳам ҳайрат, ҳам танбеҳ оҳангида деди;

- «Яхши нарсани паст нарсага алмаштиришни истайсизларми?»

- Қуш гўштлири, ҳолвалар каби инсон кўли тегмаган ноз-неъматларни ташлаб кўк-сабзавотларни орзу қиласизларми?

- Шоҳлар таомини деҳқонлар егулигига алмашасизларми?

- Эҳ сизларда таъм билишдаги завқ бузилган-ку?!

- Эҳ мунча ёмон нарсани ихтиёр қиласизлар!

Лекин Бани Исроил кўкат ва сабзавот талабида туриб олиб қайта-қайта сўрайвергач, Мусо алайҳиссалом уларга деди:

- Хоҳлаган қишлоқ ва шаҳрингиздан айтаётган нарсаларингизни топасиз.

«Қайси шаҳарга тушсангизлар сўраган нарсаларингиз турибди-ку?».

11

عناد بني إسرائيل

وَكَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ فِي طِبَاعِهِمْ أَطْفَالًا، وَأَطْفَالًا مُعَانِدِينَ. وَكُلَّمَا أُمِرُوا بِأَمْرٍ يُخَالِفُونَهُ إِلَى ضِدِّهِ وَيَسْتَهْزِءُونَ بِهِ. كَأَنَّهُمْ يَرَوْنَ مِنَ الْوَاجِبِ أَنْ يُبَدِّلُوا مَا يُقَالُ لَهُمْ. كَطِفْلِ عَنِيدٍ يُقَالُ لَهُ قُمْ فَيَجْلِسُ وَيُقَالُ لَهُ اجْلِسْ فَيَقُومُ. وَيُقَالُ لَهُ اسْكُتْ فَيَتَكَلَّمُ وَيُقَالُ لَهُ تَكَلَّمْ فَيَسْكُتُ. وَكَانَ فِيهِمْ عِنَادُ الْأَطْفَالِ فِي حُبِّهِ الْأَشْرَارِ فِي هُزْءِ الْأَعْدَاءِ فِي سَفَاهَةِ الْمَجَانِينَ. كَانُوا يُرِيدُونَ أَنْ يَسْكُنُوا قَرْيَةً وَيَأْكُلُوا طَعَامَهُمُ الشَّهِيَّ مِنَ الْخَضِرِ وَالْبُقُولِ.

وَكَانَتْ لَهُمْ لَمَّا قِيلَ لَهُمْ: (اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُبْحًا نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ) {الأعراف - 161}.

غَضِبُوا مِنْ هَذَا الْأَمْرِ الْإِلَهِيِّ، وَدَخَلُوا الْقَرْيَةَ كُرْهًا وَهَزُورًا يَزْحَفُونَ عَلَى أَسْتَاهِهِمْ.

(فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ) {البقرة - 59}. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ بَلَاءً وَبَعَثَ عَلَيْهِمْ

وَبَاءً مَاتُوا مِنْهُ مَوْتَ الْفِيرَانَ.

وَإِذَا أُمِرُوا بِأَمْرٍ أَكْثَرُوا السُّؤَالَ وَالتَّنْقِيرَ. شَأْنُ رَجُلٍ لَا يُرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ فَيَكْثُرُ السُّؤَالَ وَالتَّنْقِيرَ. حَدَّثَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ حَدِيثٌ قَتْلٍ، فَأَهَمَّ ذَلِكَ بَنِي إِسْرَائِيلَ. وَلَمْ يَهْتَدُوا إِلَى الْقَاتِلِ، وَكَانَ السُّؤَالَ عَنِ الْقَاتِلِ حَدِيثَ النَّاسِ. جَاءُوا إِلَى مُوسَى - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - وَقَالُوا: أَعِنَّا يَا نَبِيَّ اللَّهِ فِي هَذِهِ الْقَضِيَّةِ وَادْعُ اللَّهَ يُبَيِّنْ لَنَا الْقَاتِلَ.

11

Бани Исроилнинг қайсарлиги

Исроил фарзандлари ўжар табиатли болага ўхшардилар.

Улар буюрилган ишнинг тескарисини қилишни ва масхаралашни яхши кўришарди.

Бу қавм ўзларига айтилган нарсани албатта алмаштириш керак, деб турарди.

Худди ўжар болалар каби: Агар сиз уларга «Тур!», десангиз ўтириб олишади. «Ўтир!», деган буйруқни эшитишлари билан сакраб туришади. «Жим бўл!», дейилганда гапириб, «Гапир!», дейилса жим туришади.

Бани Исроилнинг ўжарлигида нодонлик, жинниларча ҳатти-ҳаракат ва мараз ишоралар ҳам бор эди.

Улар бир қишлоққа тушиб унинг сабзаёт ва полиз экинларидан ташкил топган иштаҳали овқатларидан ёмоқчи бўлдилар. Лекин Аллоҳ таоло изн бергач:

«Ушбу қишлоққа (Қуддусга) кирингларда, ундан хоҳлаган жойларингизда еб-ичинглар. Дарвозадан сажда қилган ҳолингизда киринглар ва «авф эт» денглар, биз хатоларингизни мағфират қиламиз ва яхшилик эгаларига зиёда неъматлар ато қиламиз».

Бани Исроил ушбу илоҳий амрдан ўзларича дарғазаб бўлдилар. Улар шаҳарга хоҳламасдан истехзо қилиб орқалари билан ер супириб-судралиб кирдилар.

«Шунда золим кимсалар уларга айтилган сўздан бошқа сўзни алмаштириб айтдилар».

Аллоҳ таоло улар устига бало тушириб, вабо балосини юборди.

Қавм сичқон ўлимидек ўлиб кетди.

Агар уларга бир нарса буюрилса, титкилаб қайта-қайта савол беришаварди.

Киши бир ишни қилгиси келмаса, турли баҳоналар билан вақтни чўзиб юраварди. Ҳадеб саволлар беради.

Бани Исроил орасида қотиллик содир бўлди. Бу нарса Бани Исроилни ташвишга солиб қўйди. Одамлар ҳар қанча

уринмасинлар хақиқий қотилни топиша олмади. Қотил ҳақидаги сўров одамларни кунлик суҳбатига айланиб қолди. Сўнг Мусо алайҳиссалом ҳузурига келдилар:

- Эй Аллоҳнинг Пайғамбари! Мана шу муаммода бизга ёрдам бергин. Парвардигорингга дуо қил. Қотилнинг кимлигини билдирсин.

12

البقرة

وَدَعَا مُوسَى رَبَّهُ فَأُوْحَىٰ إِلَيْهِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ بَذَبْحِ بَقْرَةٍ. هُنَالِكَ حَلَّتِ الْمُصِيبَةُ، وَبَدَأَ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَسْأَلُونَ وَيَسْخَرُونَ. (وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقْرَةَ قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُؤًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ) {البقرة - 67}.

وَهُنَا أَرْسَلُوا الْأَسْئَلَةَ. (قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بَكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ) {البقرة - 68}.

وَلَمْ يَقْفُوا عَلَىٰ هَذَا السُّؤَالِ، بَلْ بَدَأُوا يَسْأَلُونَ عَنْ لَوْئِهَا.

(قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْئِهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْئِهَا تَسْرُ النَّاطِرِينَ) {البقرة - 69}. وَلَمْ يَجِدُوا سُؤَالَ فَاطَّلَقُوا السُّؤَالَ. (قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقْرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا ذُلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا) {البقرة - 70-71}.

وَوُفِّقُوا فِي هَذِهِ الْمَرَّةِ لِأَنَّهُمْ قَالُوا (وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ) {البقرة - 70} فَاهْتَدَوْا. وَلَكِنَّ أَسْئَلَتُهُمْ ضَيَّقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَمْرَ، فَلَوْ ذَبَحُوا أَيَّ بَقْرَةٍ لَكَانَتْ كَافِيَةً، وَلَكِنَّهُمْ شَدَّدُوا فَشَدَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ. وَفَتَّشُوا عَنْ الْبَقْرَةِ الْعَوَانِ الصَّفْرَاءِ الْفَاقِعِ لَوْئِهَا الَّتِي لَا تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ الْمُسَلَّمَةَ الَّتِي لَا شِيَةَ فِيهَا. وَنَدَّرَ وَجُودُ هَذِهِ الْبَقْرَةِ الْعَرَبِيَّةِ فِيمَا بَقْرَةٌ فَارِضٌ وَإِمَّا بَقْرَةٌ بَكْرٌ. وَإِمَّا عَوَانٌ وَلَكِنَّ غَيْرَ صَفْرَاءَ. وَإِمَّا بَقْرَةٌ عَوَانٌ صَفْرَاءُ وَلَكِنَّ لَوْئِهَا غَيْرُ فَاقِعٍ. وَإِمَّا بَقْرَةٌ عَوَانٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْئِهَا وَلَكِنَّهَا بَقْرَةٌ ذُلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ. وَإِمَّا بَقْرَةٌ عَوَانٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْئِهَا لَا تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَكِنَّهَا تَسْقِي الْحَرْثَ.

وَفَتَّشُوا وَفَتَّشُوا وَعَلِمُوا عَاقِبَةَ هَذَا التَّنْقِيرِ، مَا هِيَ؟ مَا لَوْنُهَا؟ مَا هِيَ! وَتَعَبُوا.
 وَأَرَادَ اللَّهُ بَيْتِيماً خَيْرًا فَوَجَدُوا هَذِهِ الْبَقْرَةَ الَّتِي وَصَفَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ فَاشْتَرَوْهَا بِثَمَنِ غَالٍ جَدًّا (فَدَبَّحُوهَا وَمَا
 كَادُوا يَفْعَلُونَ) {البقرة - 71} .
 وَأَمَرَ اللَّهُ أَنْ يُضْرَبَ الْمَقْتُولُ بِجِزءٍ مِنْ أَجْزَاءِ الْبَقْرَةِ فَيَحْيَا وَيُخْبَرَ بِاسْمِ الْقَاتِلِ.
 وَهَكَذَا كَانَ

12

Сигир воқеаси

Мусо алайҳиссалом Аллоҳга дуо қилди.

Пок Парвардигор Бани Исрол қавмига бир сигир сўйишни ваҳий орқали буюрди.

Худди мана шу ерда масала чигаллашди. Бани Исроил яна масхараомуз саволларини бошлаганди.

«Эсланг! Мусо ўз қавмига:

- «Аллоҳ бир сигир сўйишларингни буюрди, деганда улар:

- «Устимиздан куляпсанми?» – дедилар.

Мусо деди:

- «Ундай жоҳиллардан бўлиб қолишдан Аллоҳ паноҳ беришини сўрайман».

Яна савол жўнатиб: Улар дедилар:

- «Парвардигорингга дуо қил, унинг қандайлигини баён қилсин».

(Мусо деди):

- «У зотнинг айтишича, у қари ҳам, ёш ғунажин ҳам бўлмаган ўрта бир сигирдир. Энди фармонни адо этинглар».

Улар шу ерда ҳам тўхташмади. Энди сигирнинг рангини суриштира бошлашди.

Улар дедилар:

- «**Парвардигорингга дуо қил. Унинг рангини баён қилсин».**

(Мусо) айтди:

- «**У зотнинг айтишича, у очик-малларанг сигир бўлиб, кўрганларнинг кўнгли чоғ бўлади».**

Ҳеч қандай савол топа олмаганларидан кейин умумий қилиб яна бир марта сўрашди:

Улар айтдилар:

- «**Парвардигорингга дуо қил, унинг қандайлигини баён қилсин, бу мол бизга иштибоҳли бўлиб қолди. Иншааллоҳ, энди йўлимизни топиб оламиз».**

(Мусо) айтди:

- «**У зотнинг айтишича, у шундай бир сигирки, хор бўлиб ер ҳайдамайди, у билан (сув ташиб) экин суғормайдилар, айбу нуқсонсиз, унда ўз рангидан бошқа ранг-бўёқ йўқ».**

Улар бу гал мувофиқ бўлдилар. Чунки улар: “Иншааллоҳ энди йўлимизни топиб оламиз”, деб айтишган эди. Бас йўлни топишди.

Лекин Бани Исроил сўрайвериб, ўзига-ўзи оғир қилиб кўйганди. Агар улар тўғри келган бир сигирни сўйганларида ҳам кифоя қилган бўларди.

Ўзлари қаттиқ олганидан кейин, Аллоҳ ҳам уларга қаттиқ қилиб кўйди.

Бани Исроил айтилган очик-малларанг сигир, кўрганларнинг кўнгли чоғ бўладиган ер ҳайдамайдиган, у билан (сув ташиб) экин суғорилмайдиган, айбу нуқсонсиз, унда ўз

рангидан бошқа ранг-бўёқ йўқ сигирни узоқ қидирди. Чунки юқоридаги сифатларга эга бўлган сигир жуда ҳам кам учрарди.

Сигир ё қари ёки ёш бўлар эди.

Бир сигир ўрта ёшли бўлсада очик малларанг бўлмас эди.

Яна бири ўрта ёшли ва малларанг бўлсада лекин кўзни қувонтирмас эди.

Яна бири ўрта ёшли ва малларанг ва кўзни қувонтирадиган бўлсада лекин у ер ҳайдарди.

Ва яна бири ўрта ёшли ва малларанг ва кўзни қувонтирадиган ва ер ҳайдамайдиган бўлсада лекин у экинларга сув таширди.

Қидиравердилар, қидиравердилар.

Ниҳоят суриштираверишнинг оқибатини тушундилар. У нима? Ранги қандай? У қанақа? Каби саволларни беравериб чарчашди.

Аллоҳ таоло бир етимнинг бахтини очди. Ваҳийда таърифланган сигир фақат мана шу етимда бор эди.

Бани Исроил сигирни жуда қиммат пулга сотиб олдилар.

“Бас, уни сўйдилар. Сал бўлмаса, қилмасдилар”

Аллоҳ таоло ўлдирилган кишини сигирнинг бир бўлак гўшти билан уришни буюрди. Шунда ўлик тирилиб қотилининг номини айтади.

Худди шундай бўлди....

13

الشريعة

وَخَرَجَ بَنُو إِسْرَائِيلَ مِنْ عَيْشِ الْبَهَائِمِ إِلَى عَيْشِ النَّاسِ. وَصَارُوا يَعِيشُونَ فِي الْبَرِّيَّةِ كَالْأَحْرَارِ الْأَشْرَافِ.
هُنَالِكَ احْتَأَجُّوا إِلَى شَرِيعَةِ إِلَهِيَّةٍ تَحْكُمُ بَيْنَهُمْ وَتُنِيرُ لَهُمُ السَّبِيلَ.

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَعِيشَ كَأِنْسَانٍ إِلَّا بِشَرِيعَةِ إِلَهِيَّةٍ، وَإِلَّا بُنُورٍ مِنْ رَبِّهِ. الْعَالَمُ كُلُّهُ ظَلَامٌ فِي ظَلَامٍ إِلَّا مَنْ أَشْرَقَ لَهُ نُورٌ مِنْ رَبِّهِ. وَذَلِكَ النُّورُ هُوَ نُورُ الْأَنْبِيَاءِ الَّذِي يَهْتَدِي بِهِ النَّاسُ. وَمَنْ لَمْ يَهْتَدِ بِهَذَا النُّورِ كَانَ فِي ضَلَالٍ يَحْبُطُ حَبْطَ عَشْوَاءٍ.

فَالْعَقَائِدُ - بغيرِ هَذَا النُّورِ - أَوْهَامٌ وَخُرَافَاتٌ يَضْحَكُ مِنْهَا الْأَطْفَالُ.

أَمَا سَمِعْتُمْ عَقَائِدَ الْمُشْرِكِينَ وَالْكَفَّارِ وَالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَخُرَافَاتِهِمْ وَأَسَاطِيرَهُمْ؟!

وَالْعِلْمُ جَهْلٌ وَظَنٌّ وَتَخْمِينٌ وَشَكٌّ (إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا) {النجم -

.{28

وَالْأَخْلَاقُ تَفْرِيطٌ وَإِفْرَاطٌ وَتَقْصِيرٌ وَإِسْرَافٌ، أَمَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ لَا يَتَّبِعُونَ الْأَنْبِيَاءَ كَيْفَ يَهْضُمُونَ الْحُقُوقَ وَكَيْفَ يُجَاوِزُونَ الْحُدُودَ وَكَيْفَ يَتَّبِعُونَ الْهَوَى؟!

وَالْحُكْمُ وَالسِّيَاسَةُ ظُلْمٌ وَاسْتِبْدَادٌ وَحَبْطٌ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ وَحُقُوقِهِمْ وَدِمَائِهِمْ.

أَمَا رَأَيْتُمْ أُولِي الْأَمْرِ - مِمَّنْ لَا يَخَافُونَ اللَّهَ وَلَا يَتَّبِعُونَ الشَّرِيعَةَ - كَيْفَ يَخُونُونَ الْأَمَانَاتِ وَكَيْفَ

يَعْبَثُونَ بِأَمْوَالِ اللَّهِ، وَكَيْفَ يَعْبَثُونَ بِدِمَائِ النَّاسِ وَحُقُوقِهِمْ؟!

وَكَيْفَ اسْتَعْبَدُوا النَّاسَ وَجَعَلُوهُمْ شِيْعًا يَذْبَحُونَ رِجَالَهُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَهُمْ، أَتَعْلَمُ كَمْ قُتِلَ فِي

الْحَرْبِ الْأُولَى وَكَمْ قُتِلَ فِي الْحَرْبِ الثَّانِيَةِ؟!

فَالْعَالَمُ كُلُّهُ ظَلَامٌ فِي ظَلَامٍ إِلَّا مَنْ أَشْرَقَ لَهُ نُورٌ مِنْ رَبِّهِ.

(ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ)

{البقرة - 40}. وَالنَّبِيُّ يُعَلِّمُ النَّاسَ كَيْفَ يَعْبُدُونَ اللَّهَ، وَكَذَلِكَ يُعَلِّمُهُمْ كَيْفَ يُعَامِلُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا. وَالنَّبِيُّ

يُعَلِّمُ النَّاسَ آدَابَ الْحَيَاةِ مَعَ آدَابِ الدِّينِ، وَيُعَلِّمُهُمْ آدَابَ الْأَكْلِ وَآدَابَ الشُّرْبِ وَآدَابَ النَّوْمِ وَآدَابَ الْمَجْلِسِ

وَآدَابَ كُلِّ شَيْءٍ. وَيُعَلِّمُهُمُ الْآدَابَ كَمَا يُعَلِّمُ الْوَالِدُ الشَّفِيقُ أَبْنَاءَهُ الْأَعِزَّةَ.

وَالنَّاسُ كَالْأَطْفَالِ الصِّغَارِ يَحْتَاجُونَ فِي كِبَرِهِمْ إِلَى تَرْبِيَةِ الْأَنْبِيَاءِ أَكْثَرَ مِمَّا يَحْتَاجُونَ فِي صِغَرِهِمْ إِلَى

تَرْبِيَةِ الْآبَاءِ. وَالَّذِينَ لَمْ يَتَلَقَّوْا هَذِهِ التَّرْبِيَةَ النَّبَوِيَّةَ وَلَمْ يَتَعَلَّمُوا الْآدَابَ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ كَأَشْجَارِ الْبَرِّيَّةِ، نَبَتَتْ

وَنَشَأَتْ بِنَفْسِهَا فَيْرَى فِيهَا عِوَجًا وَشَوْكًا وَفَسَادًا.

13

Шариат

Бани Исроил энди ҳайвонча яшашдан одамларча яшашни бошлади. Улар чўлда ҳур, эркин эдилар.

Энди бу қавм илоҳий бир шариатга муҳтож эди. Токи улар мана шу шариат билан ҳукм қилсинлар, ҳаёт йўлларини ёритсинлар.

Инсон фақат илоҳий шариат ва Роббиси нури остидагина инсондек яшаши мумкин.

Олам тим қора зулмат. Бу ерда Парвардигор томонидан берилган машъала зарур.

У Пайғамбарлар кўлидаги машъаладир. Одамлар у сабабли йўлларини топадилар.

Кимда-ким мана шу нур ортидан эргашмас экан, ҳаётда мудом кўр туядек адашиб юради.

Илоҳий нурдан ташқарида туриб тўқилган ақидалар болаларга эрмак бўладиган хурофотлардан бошқа нарса эмас.

Сиз мушрику кофирлар - турли адашган кимсалар ақидалари, хурофотлари ва афсоналарини эшитмаганмисиз?

Уларнинг илми жаҳолат, тахмин ва шубҳа-гумон асосига қурилган.

«Улар фақат гумон-тахминга эргашурлар холос. Аниқ-ки, гумон ҳақиқатдан бирон нарсанинг ўрнига ўтмас!».

Жоҳилий ахлоқ бу исроф, қосирлик, ҳаддан ошишлик ва сусткашлиқдир.

Пайғамбарлар йўлига эргашмаган кимсалар ўзгалар ҳақ-ҳуқуқини бемалол ҳазм қилиб юборишганини кўрмаганмисиз.

Улар ҳавои нафсларига эргашиб ўз чегараларидан ташқарига чиқиб кетишади.

Ҳукм юргизиш, сиёсат эса зулм, истибдод ва кишилар моли-ю ҳақ-ҳуқларини топташдан иборат бўлади.

Аллоҳдан кўркмайдиган, шариатга эргашмайдиган подшоҳлар ўз фуқаролари қонини беҳуда тўкишлари, ҳақ-ҳуқуқларини поймол этишлари, оманатларга хиёнат қилишларини наҳот билмасангиз?!

Қанча-қанча кишилар куллик занжирига солинди. Инсонлар гуруҳ-гуруҳга ажратиб юборилди. Аёллар тирик қолдирилиб эрлар қилич тиғидан ўтказилди

Сиз биринчи ва иккинчи жаҳон урушларида неча миллион инсоннинг ёстиғи қуритилганини биласизми?!

Дунё тим қора зулмат.

«(Улар) устма-уст зулматлардир. У ўз кўлини чиқариб (қараса) кўришга яқин бўлмас. Кимга Аллоҳ нури (иймон) бермаса, бас, унинг (учун) ҳеч қандай нур бўлмас».

Пайғамбарлар инсонларга қандай ибодат қилиш кераклигини ўргатиш билан бир қаторда уларга ўзаро муомала-муносабат ҳақида ҳам таълим берган.

Аллоҳ таоло элчиси дин одобидан ҳам, ҳаёт одобидан ҳам таълим берувчи муаллимдир. У инсонларга барча одобларни – ейиш, ичиш, ўтириш, ухлаш... одобларини ўргатади.

Гўё меҳрибон ота бўлиб ўзининг азиз жигарбандларига панд-насиҳат қилади.

Инсонлар Пайғамбарлар қаршисида гўдак мақомида турадилар. Улар гўдакликда оталари тарбиясига қанчалик муҳтож бўлган бўлсалар, улғайган чоғларида Пайғамбар тарбиясига шунчалик муҳтождирлар.

Нубувват таълим-тарбиясидан бебаҳра қолган мана шу кимсалар ёввойи ҳолда ўсган дарахтга ўхшайдилар. Зеро парваришсиз катта бўлган ўсимлик қинғир-қийшиқ, тиконли ва яроқсиз бўлиб ўсади.

14

التوراة

وَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ لَا يَضِيعَ بَنُو إِسْرَائِيلَ كَمَا ضَاعَتْ أُمَّمٌ بَعِيرِ كِتَابٍ وَهَدَىٰ مِنَ اللَّهِ. وَأَرَادَ أَنْ لَا يَخْبَطُوا خَبْطَ عَشَوَاءَ كَمَا خَبَطَتْ أُمَّمٌ خَبْطَ عَشَوَاءَ.

أَمَرَ اللَّهُ مُوسَىٰ أَنْ يَتَطَهَّرَ وَأَنْ يَصُومَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَأْتِي إِلَىٰ طُورِ سَيْنَاءَ حَتَّىٰ يُكَلِّمَهُ رَبُّهُ وَيَتَلَقَّىٰ كِتَابًا يَكُونُ لَهُمُ الْإِمَامَ.

إِخْتَارَ مُوسَىٰ مِنْ قَوْمِهِ سَبْعِينَ رَجُلًا يَكُونُونَ عَلَىٰ ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ، لِأَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَوْمٌ جُحَدُوا. (وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ) {الأعراف - 142}.

لَأَنَّ الْجَمَاعَةَ لَا بُدَّ لَهَا مِنْ إِمَامٍ.

سَارَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِ رَبِّهِ، وَلَكِنَّهُ حَثَّهُ الشَّوْقُ إِلَىٰ رَبِّهِ فَتَعَجَّلَ وَسَبَقَ وَسَبَقَ إِلَىٰ الطُّورِ.

قَالَ اللَّهُ: (وَمَا أَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَىٰ؟). (قَالَ هُمْ أَوْلَاءِ عَلَىٰ أَثْرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ

لِتَرْضَىٰ) {طه - 83-84}.

وَأَمَرَ اللَّهُ أَنْ يُتِمَّ مِيقَاتِ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. وَصَلَ مُوسَىٰ إِلَىٰ طُورِ سَيْنَاءَ فَكَلَّمَهُ رَبُّهُ وَنَاجَاهُ وَقَرَّبَهُ وَأَدْنَاهُ، فزَادَهُ ذَلِكَ شَوْقًا فَقَالَ:

(رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ) {الأعراف - 143}. وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ مُوسَىٰ لَا يَسْتَطِيعُ ذَلِكَ، لِأَنَّ اللَّهَ (لَا

تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) {الأنعام - 103}.

وَإِنَّ الْجِبَالَ لَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تَحْمِلَ كَلَامَهُ فَضْلًا عَنْ نُورِهِ. (لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ

خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ) {الحشر - 21}.

(قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنْ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي). (فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا). (فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ). (قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ) {الأعراف - 143 - 144}.

أَخَذَ مُوسَى الْأَلْوَاحَ وَفِيهَا كُلُّ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ. وَأَمَرَهُ اللَّهُ أَنْ يَأْخُذَهَا بِقُوَّةٍ وَيَأْمُرَ قَوْمَهُ أَنْ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا. وَلَمَّا وَصَلَ مُوسَى إِلَى السَّبْعِينَ رَجُلًا مِنْ قَوْمِهِ وَأَخْبَرَهُمْ بِمَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالُوا فِي وَقَاحَةٍ وَجَسَارَةٍ. (لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً) {البقرة - 55}.

غَضِبَ اللَّهُ عَلَى هَذِهِ الْوَقَاحَةِ وَالْجُرْأَةِ فَأَخَذَتْهُمْ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ. وَرَأَوْا أَنَّهُمْ لَا يَتَحَمَّلُونَ هَذِهِ الصَّاعِقَةَ الَّتِي خَلَقَهَا اللَّهُ فَكَيْفَ يَتَحَمَّلُونَ نُورَ اللَّهِ! وَدَعَا مُوسَى رَبَّهُ وَقَالَ: (رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَآيَايَ أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا؟!) {الأعراف - 155}.

وَأَجَابَ اللَّهُ دُعَاءَهُ وَبَعَثَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ.

14

Таврот

Аллоҳ таоло Бани Исроилни китобсиз-ҳидоятсиз қавмлар каби адашиб-улоқиб кетишни истамади.

Уларни кўр туядек тентираб юрадиган умматлардек бўлиб қолишдан асрамоқни ирода этди.

Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломга покланиб 30 кун рўза тутишни, сўнгра Тур тоғига келишни буюрди. Аллоҳ таоло Тур тоғида Мусо алайҳиссаломга хитоб қилиши ва айнан шу ерда унга китоб нозил этиши керак эди.

Мусо алайҳиссалом қавмидан 70 кишини гувоҳ бўлсин деб ўзи билан бирга олиб кетди. Чунки Бани Исроил ўжар, ҳадеб ҳар нарсани кавлаштираверадиган қавм эди.

«Мусо акаси Ҳорунга деди: «Қавмим устида менинг ўринбосарим бўлгин ва (агар ёмон амал қилсалар) тузатгин».

«Бузғунчи кимсалар йўлига эргашмагин».

Чунки, жамоатга йўлбошчи керак.

Мусо алайҳиссалом Роббиларига нисбатан шавқ кучли бўлганидан ваъдалашилган жой, Тур тоғига ҳаммадан илгари етиб келдилар.

Шунда Аллоҳ деди;

- «Қавмингдан мунчалар кўп илгарилаб кетдинг, эй Мусо!»

У айтди:

- «Улар ана изимдан келурлар. Мен эса сен рози бўлишинг учун шошдим, Парвардигорим!».

Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломга аҳдлашилган қирқ кунни тўлиқ қилишни буюрди. Мусо Тур тоғига етиб келгач Парвардигори билан гаплашди.

Аллоҳ таоло уни Ўзига яқин кишилардан қилди. Бундан тўлқинланиб кетган Мусо Аллоҳдан жамолини кўрсатишни сўради.

Лекин Мусо бунга дош беролмасди. Зеро, «Кўзлар уни идрок қилолмас, У эса кўзларни идрок этар! У меҳрибон ва (ҳар нарсадан) огоҳ зотдир».

Ҳатто буюк тоғлар Аллоҳ жамолини кўя туринг, Унинг каломини кўтаришга дош бера олмайди:

«Агар биз ушбу Куръонни бирон тоғга нозил қилганимизда албатта сиз у (*тоғ*)ни Аллоҳнинг кўркувидан эгилиб, ёрилиб кетган ҳолда кўрган бўлур эдингиз».

- «Сен Мени (*бу дунёда*) ҳаргиз кўролмайсан. Аммо мана бу тоққа боқ (*Мен унга кўринурман*). Бас, агар у (*Мен кўринганимда*) ўрнашган жойида тура олса, сен ҳам мени кўражаксан».

Қачонки, Парвардигори у тоққа кўринган эди, уни майда-майда қилиб ташлади ва (*бу ҳолни кўрган*) Мусо хушсиз ҳолда йиқилди. Ўзига келганидан кейин эса деди:

- «Пок Парвардигор (*ноўрин савол сўрашдан*) Ўзингга тавба қилдим. Энди мен (*сенинг нақадар буюк зот эканлигингга*) иймон келтирувчиларнинг аввали - пешқадамиман».

Аллоҳ айтди:

- «Эй Мусо, ҳақиқатан мен сени одамлар устида Пайғамбарим бўлишингга ва (*бевосита*) каломимни эшитишингга танлаб олдим. Бас, сенга ато этган нарсамни (*яъни Пайгамбарликни*) олгин ва шукр қилгувчилардан бўлгин!».

Мусо алайҳиссалом Бани Исроилга зарур бўлган батафсил баён ва маърузалар битилган лавҳларни олди. Аллоҳ таоло уни қувват билан олиб, қавмини ўша нарсалардан энг яхшиларини олишга амр қилган эди.

Мусо танлаб олган 70 киши ёнига қайтиб Аллоҳ инъоми ҳақида сўз бошлаганида улар сурбетлик билан шундай дедилар;

- «Эй Мусо, Аллоҳни очик равшан кўрмагунимизча ҳаргиз сенга ишонмаймиз!».

Аллоҳ бу сурбетликларидан ғазабланди. Шунда уларни қараб турган ҳолларида чакмоқ урди.

Аллоҳ таоло яратган чакмоқни кўтара олмаган кишилар у зотнинг нурига бардош бера олармидилар?!

Мусо алайҳиссалом Парвардигорига илтижо қилиб деди:

- «Парвардигорим, агар хоҳласанг уларни ҳам, мени ҳам илгари ҳалок қилсанг бўлур эди. Орамиздаги ақлсиз кимсаларнинг қилмишлари сабабли (энди) бизларни ҳалок қиласанми?!»

Аллоҳ таоло Пайғамбарининг илтижоларини қабул қилди. Уларга қайтадан ҳаёт бахш этди. Шояд энди шукр қилсалар?!

15

العجل

وَكَانَ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَعْشُونَ مَعَ الْمُشْرِكِينَ فِي مِصْرَ مِنْذُ قُرُونٍ. وَكَانَ الْأَقْبَاطُ يَعْبُدُونَ أَشْيَاءَ كَثِيرَةً فِي مِصْرَ وَبَنُو إِسْرَائِيلَ يَرَوْنَ ذَلِكَ بَعْضُهُمْ مِنْهُمْ كِرَاهَةً الشَّرِكِ وَتَسْرَبَ إِلَيْهِمْ حُبُّهُ كَمَا يَتَسْرَبُ الْمَاءُ إِلَى بَيْتٍ وَاهِنٍ عَتِيقٍ.

وَكَانُوا كُلَّمَا وَجَدُوا فُرْصَةً انْحَدَرُوا إِلَى الشَّرِكِ كَمَا يَنْحَدِرُ الْمَاءُ إِلَى الْحَدُورِ. وَزَاغَتْ قُلُوبُهُمْ وَفَسَدَ ذَوْقُهُمْ فَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْنَ سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا. جَاذَرُوا الْبَحْرَ (فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ) {الأعراف - 138}.

وَوَضِعَ مُوسَى وَقَالَ: (إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ) {الأعراف - 138}.

يَا لِلْعَجَبِ! يَا لِلظُّلْمِ! إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَنْعَمَ عَلَيْكُمْ وَفَضَّلَكُمْ وَأَتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ. (أَغْيِرَ

اللَّهُ أَبْعِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ) {الأعراف - 140}.

سَارَ مُوسَى إِلَى الطُّورِ وَغَابَ عَنْهُمْ أَيَّامًا فَكَانُوا صَيِّدَ الشَّيْطَانِ وَفَرِيسَةَ الشَّرِكِ. قَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ

السَّامِرِيُّ (فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَى فَنَسِيَ) {طه - 88}..

وَفُتِنَ بَنُو إِسْرَائِيلَ بِهَذَا الْعِجْلِ وَخَرُّوا عَلَيْهِ صُمًّا وَعُمِّيَانًا.

(أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا) {طه - 89}.

(أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا) {الأعراف - 148}.
 وَنَهَاهُمْ هَارُونُ عَنْ ذَلِكَ وَاجْتَهَدَ وَقَالَ: (يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا
 أَمْرِي) {طه - 90}.
 وَلَكِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانُوا مَفْتُونِينَ بِسِحْرِ السَّامِرِيِّ وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ فَقَالُوا: (لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ
 عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ) {طه - 91}.

15

Бузоққа сиғиниш

Бани Исроил Мисрда анча вақт мушриклар билан бирга яшаган эди. Қибтийлар Мисрда жуда кўп нарсага сиғинишларини Бани Исроил ўз кўзлари билан кўрардилар.

Шу боис Исроил фарзандлари аста-секин ширкдан нафратланмай қўйдилар. Худди эски уй деворларидан сув сизиб кирганидек улар қалбига ҳам ширк муҳаббати уй қура бошлади.

Озгина фурсат топилиши биланоқ мисли пастликка югураётган сувдек ширкка қараб чопишарди.

Қалблар бузилган, хоҳиш-истаклар ногўғри йўналишга бурилган эди. Ҳақ йўлни кўра-била туриб ташлаб кетардилар. Залолатга мудом кучоқ очардилар.

Бани Исроил Фиръавн таъқибидан қочиб Қизил денгиздан ўтиб кетди.

«Сўнг улар бутларга сиғиниб турган бир қавм олдидан ўтдилар ва: «Эй Мусо, бизларга ҳам уларнинг илоҳлари каби худо қилиб (ясаб) бер», дедилар».

Уларнинг бу ноўрин тилакларидан Мусонинг жаҳли чикди.

- «Албатта сизлар билмайдиган қавмдирсизлар!».

Во ажаб! Бу не зулм?! Ахир Аллоҳ ҳали дунёда ҳеч кимга бермаган неъматларини сизларга бермади-ми?

Ахир Аллоҳ таоло уларни бутун оламлардан афзал қилиб қўймадими?!

Мусо деди:

- «Мен, сизларни бутун оламлардан афзал қилиб қўйган Аллоҳдан ўзгани (*яъни жонсиз бутни*) сизларга худо қилиб бераманми?».

Мусо Парвардигори билан сўзлашмоқ учун Тур тоғига қараб кетди. Бани Исроил Мусо кетганидан сўнг шайтоннинг ови ва ширкнинг ўлжасига айланди.

Уларнинг орасида Сомирий деган бир бадбахт кимса ҳам яшарди.

«Сўнг (Сомирий ўша зеб-зийнатларни оловда эритиб, худди тирик бузоқ каби) овози бор ҳайкал-бузоқ (ясаб) чиқариб берди. Сўнг (Сомирий ва унинг шериклари): «Сизларнинг ҳам, Мусонинг ҳам илоҳи шу эди, (Мусо) унутиб, (уни бошқа ердан излагани кетибди)», дедилар».

Бани Исроил қавми мана шу бузоқ билан фитналанди.

Улар кўр ва карларча бузоққа сиғина бошладилар.

«Ахир унинг ўзларига бирон сўз қайтара олмаётганини ва бирон зиён ҳам, фойда ҳам етказишга қодир эмаслигини кўрмайдиларми?»!

Ахир улар ўша (бузоқ) ўзларига сўзлай олмаслигини ва ҳидоят ҳам қила олмаслигини билмадиларми?»!

Ҳолбуки (*бузоққа сизинишларидан*) илгари Ҳорун уларни қаттиқ манъ қилиб:

- «Эй қавмим, сизлар бу билан фақат имтиҳон қилиндинглар холос, (*бас, у бузоққа сизинманглар!*) Шакшубҳа йўқки, сизларнинг. Парвардигорингиз ёлғиз Раҳмон

Марҳаматли Аллоҳдир. Бас, менга эргашинглар ва амримга итоат қилинглр!»- деганди».

Лекин Сомирийнинг сеҳри билан алданиб, қалби бузоқ муҳаббатига йўғрилган Бани Исроил бу залолатидан қайтмади.

«Улар: «То бизларга Мусо қайтмагунича, унга (шу бутга) ибодат қилиб–сиғинишдан ҳаргиз ажралмаймиз», деган эдилар».

16

العقاب

وَلَمَّا أَخْبَرَ اللَّهُ مُوسَى أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ رَجَعَ إِلَى قَوْمِهِ غَضَبَانَ أَسِفًا. وَغَضِبَ عَلَى قَوْمِهِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَى أَخِيهِ هَارُونَ.

(قَالَ يَا هَارُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا، أَلَّا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي) {طه - 92-93}.

وَاعْتَدَرَ هَارُونَ وَقَالَ (إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي) {طه -

94}.

(إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونِي). (قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ

أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) {الأعراف - 150-151}.

ثُمَّ التَّفَتَ مُوسَى إِلَى السَّامِرِيِّ قَالَ: فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ؟ وَاعْتَرَفَ السَّامِرِيُّ بِجُرْمِهِ وَقَالَ:

(وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي). (قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ) {طه - 96-97}.

وَعَاقِبَةُ مُوسَى بِالْإِنْفِرَادِ، يَمْشِي وَحْدَهُ وَيَعِيشُ وَحْدَهُ كَالْوَحْشِيِّ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُأْلَفُ. وَأَيُّ عِقَابٍ أَكْبَرُ

مِنْ هَذَا؟!

إِنَّ الَّذِي نَجَسَ أُلُوفًا مِنَ النَّاسِ بِالشَّرْكِ يَجِبُ أَنْ يَتَقَدَّرَهُ النَّاسُ وَيَنْبُدُوهُ. إِنَّ الَّذِي فَرَّقَ بَيْنَ اللَّهِ وَعِبَادِهِ

يَجِبُ أَنْ يُفَرَّقَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ. إِنَّ الَّذِي دَعَا إِلَى الشَّرْكِ فِي أَرْضِ اللَّهِ مُذْنِبٌ يَجِبُ أَنْ تَكُونَ الْأَرْضُ كُلُّهَا

سِجْنًا لَهُ.

ثُمَّ التَّفَتَ مُوسَى إِلَى الْعِجْلِ الْمَلْعُونِ فَأَمَرَ بِإِحْرَاقِهِ فَأُحْرِقَ ثُمَّ نَفَضَهُ فِي الْبَحْرِ. وَرَأَى بَنُو إِسْرَائِيلَ مَصِيرَ الْعِجْلِ الْمَعْبُودِ وَرَأَوْا ضَعْفَهُ وَعَجَزَهُ.

ثُمَّ التَّفَتَ مُوسَى إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ وَقَالَ: (يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ) {البقرة - 54}.

وَكَذَلِكَ فَعَلُوا، وَقَتَلَ الَّذِينَ لَمْ يَعْبُدُوا الْعِجْلَ الَّذِينَ عَبَدُوهُ وَهَكَذَا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ. وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: (إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذَلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ) {الأعراف - 152}.

وَكَذَلِكَ عَبَادُ الْعِجْلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَكَذَلِكَ الْمُشْرِكُونَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ!

16

Жазо-уқубат

Аллоҳ таоло Мусога қавмининг Сомирий сеҳри билан фитналанганини маълум қилди.

Мусо ғоят хафа бўлиб, ғазабланиб қайтди.

У Аллоҳ учун қавмига ва оғаси Ҳорунга ғазаб қилди.

«(Мусо қайтиб келгач) деди:

- «Эй Ҳорун, сен уларнинг йўлдан озганларини кўрган пайтингда менинг ортимдан боришингдан (ва менга бу ҳақда хабар беришингдан) сени нима тўсди?! Менинг амримга итоатсизлик қилдингми?!»

Ҳорун узр айтиб:

«Мен (агар бузоққа сизгинаётганларни қўйиб, йўлдан озмаган кишилар билан сенинг ортингдан борсам) менинг сўзимни кутмай, Бани Исроилни бўлиб юборибсан, дейишингдан кўрқдим».

«Бу қавм мени хўрлаб, ўлдиришларига оз қолди».

(Мусо) деди:

- «Парвардигорим, мени ва биродаримни ўзинг мағфират қилгайсан ва бизни ўз раҳматингга доҳил қилгайсан.

Ўзинг раҳм қилгувчиларнинг раҳмлироғисан».

Сўнг Мусо Сомирийга юзланди;

- Эй Сомирий! Бу нима қилганинг?!

Сомирий ўз гуноҳига иқрор бўлиб:

«Менга нафсим ана шундай қилишни чиройли кўрсатди»,
деди.

(Мусо) деди:

- «Бас йўқол! Энди сен учун ҳаётда **«Менга тегманглар»,**
дейишгина бордир, (яъни умрингнинг охиригача яккамохов
бўлиб қолурсан)».

Мусо уни шундай яккамохов қилиш билан жазолади.

Энди Сомирий то ажали етгунича ваҳший ҳайвондай одамлардан йироқда бир ўзи юради ва бир ўзи яшайди. У улфат бўлмайди ва унга улфат ҳам бўлинмайди.

Инсон учун бундан ҳам қаттиқ жазо борми дунёда?!!

Минглаб кишиларни ширк балчиғи ила булғатган кимсадан ҳазар қилмоқ лозимдир. Аллоҳ билан бандалари ўртасини ажратмоқчи бўлган кимса яккамохов қилинмоғи шарт.

Аллоҳ ерида туриб унга ўзгаларни шерик қилишга чақирган гуноҳкор кимса учун бутун ер юзи зиндон бўлмоғи керак.

Мусо Сомирий ясаган лаънати бузоққа қараб, уни ўтда ёндириб, сўнг кулини денгизга сочиб юборишни буюрди.

Бани Исроил ўзларига маъбуда бўлган бузоқнинг охир-оқибат бир ҳовуч кул эканини ҳамда заифлигию, ожизлигини кўрдилар.

Мусо Бани Исроилга қараб хитоб қилди:

«Қавмим, сизлар бузоққа ибодат қилиш билан ўзингизга зулм қилдингиз. Энди ўзингизни (бир-бирингизни) ўлдириш билан сизни бор қилгувчи зотга тавба қиласиз. Бор қилгувчи зот наздида мана шу (қатл) сизлар учун хайрлироқдир».

Бузоққа сиғинмаган кишилар бузоққа сиғиниб кетганларни қатл қилдилар. Аллоҳ таоло улар тавбасини мана шундай қабул этди.

Аллоҳ таоло деди:

«Шубҳасиз, бузоқни («худо» қилиб) ушлаган кимсаларга Парвардигорлари тарафидан ғазаб ва ҳаёти дунёда хорзорлик етар. (Аллоҳ шаънига) ёлғон тўқувчи кимсаларни мана шундай жазолаймиз».

Бузоққа қул бўлган кимсаларнинг ҳоли, шунингдек мушрикларнинг ҳоли то қиёматга қадар мана шундай бўлади.

17

جبن بني إسرائيل

نَشَأَ بَنُو إِسْرَائِيلَ عَلَى الْعِبُودِيَّةِ فِي مِصْرَ، وَعَلَى الذُّلِّ وَالْهَوَانِ وَشَبَّ عَلَيْهِ الْأَطْفَالُ وَشَابَ عَلَيْهِ الشَّبَّانُ. وَبَرَدَ فِي عُرُوقِهِمُ الدَّمُ. وَأَصْبَحُوا لَا يَحْلُمُونَ بِسِيَادَةِ وَلَا يَتَحَدَّثُونَ بَعَزٍ وَلَا جِهَادٍ. كَانَ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَقْضُونَ أَيَّامَهُمْ فِي الْعُرْبَةِ لَيْسَ لَهُمْ وَطَنٌ وَلَا حُكْمٌ. فَأَرَادَ مُوسَى بِوَحْيِ اللَّهِ أَنْ يَدْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ وَيَسْكُنُوا فِيهَا مُلُوكًا أَحْرَارًا. وَلَكِنَّ مُوسَى كَانَ يَعْرِفُ طَبِيعَةَ الْجَبْنِ وَالضَّعْفِ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ. فَأَرَادَ أَنْ يُشَوِّقَهُمْ وَأَنْ يُهَوِّنَ عَلَيْهِمُ الْأَمْرَ. لِأَنَّ الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ قَدْ اسْتَوْلَى عَلَيْهَا قَوْمٌ جَبَّارُونَ أُولُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ. وَلَا يَدْخُلُ بَنُو إِسْرَائِيلَ الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ حَتَّى يُخْرِجُوا مِنْهَا هَوْلَاءَ الْجَبَّارِينَ. فَذَكَرَ نَعَمَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَمَا فَضَّلَهُمْ بِهِ عَلَى الْعَالَمِينَ، حَتَّى يَنْشَطُوا لِلْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَحَتَّى يَكْرَهُوا هَذِهِ الْحَيَاةَ الدَّلِيلَةَ غَيْرَ اللَّائِقَةِ.

(وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ) {المائدة - 20}.

ثُمَّ قَالَ لَهُمْ إِنَّ أَمَامَكُمْ الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ فَلَيْسَ لَكُمْ إِلَّا أَنْ تَقُومُوا وَتَنْتَرِعُوهَا مِنْ أَعْدَائِكُمْ. وَإِنَّ اللَّهَ إِذَا كَتَبَ لِأَحَدٍ شَيْئًا وَقَدَّرَهُ لَهُ فَقَدْ هَانَ عَلَيْهِ أَنْ يَأْخُذَهُ فَلَا رَادَّ لِقَضَاءِ اللَّهِ.

(يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ) {المائدة - 21}.

وَخَافَ أَنْ تَغْلِبَهُمْ طَبِيعَةُ الْجُبْنِ فَقَالَ: (وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ) {المائدة -

.{21}

وَوَقَعَ مَا كَانَ يَحْذَرُهُ مُوسَى، فَكَانَ جَوَابُهُمْ عَلَى كُلِّ مَا قَالَ مُوسَى. (يَا مُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ

وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا) {المائدة - 22}.

وَقَالُوا فِي وَقَارٍ وَسُكُونٍ: (فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ). (قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ

عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) {المائدة -

.{22-23}

وَلَكِنَّ ذَلِكَ لَمْ يُوَثِّرْ فِيهِمْ وَقَالُوا: إِذَا كَانَ لَا بُدَّ مِنَ الدُّخُولِ فَادْخُلِ أَنْتَ بِمُعْجِزَةٍ، فَإِذَا سَمِعْنَا أَنَّكَ قَدْ

دَخَلْتَهَا، جئنا فَدْخَلْنَا نَحْنُ أَيْضًا آمِنِينَ سَالِمِينَ.

(قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ)

{المائدة - 24}.

هُنَالِكَ غَضِبَ مُوسَى وَيَسَّ مِنْ هَؤُلَاءِ. (قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ

الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ).

(قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ) {المائدة -

.{24-25}

وَفِي هَذِهِ الْمُدَّةِ يَمُوتُ هَذَا الْجِيلُ الَّذِي نَشَأَ فِي مِصْرَ عَلَى الْعُبُودِيَّةِ وَالذُّلِّ. وَيَنْشَأُ جِيلٌ آخَرُ يَنْشَأُ فِي

هَذَا النَّبِيَّةِ عَلَى الشَّدَّةِ وَالْعُسْرِ، وَتِلْكَ أُمَّةٌ الْمُسْتَقْبَلِ وَهَذَا هُوَ مَصِيرُ الْيَهُودِ فِي كُلِّ زَمَانٍ أُمَّةٌ تَائِهَةٌ تَعِيشُ عَلَى

الْعُبُودِيَّةِ وَالذُّلِّ.

Бани Исроилнинг кўрқоқлиги

Мисрда Бани Исроил кул эди. Уларнинг болалари ҳам йигитлари ҳам кул бўлиб ўсди. Хорлик ва озорларга кўникиб кетган Бани Исроил йигитларининг қони қайноқ эмасди.

Улар жанг қилишни, ўзлари ўзларига ҳоким бўлишни унутиб юборган эдилар. Исроил фарзандлари хор-зор бўлиб, беватан ва ҳукмронсиз юришга одатланишди. Аллоҳ ваҳийси билан Мусо алайҳиссалом Исроил фарзандлари муқаддас заминга кадам қўйиб, у ерда хур ва шоҳ ҳолда яшашларини ирода қилдилар.

Лекин қавмининг табиатидаги кўрқоқликдан Мусо хабардор эди.

Уларнинг у ерга нисбатан шавқларини ошириш мақсадида, ишни енгил кўрсатишни хоҳлади.

Муқаддас заминни куч-қувватли, зўравон кимсалар эгаллаб олган эди.

Бани Исроил муқаддас заминдан то зўравон кимсалар чиқиб кетишмагунича кирмасдилар.

Мусо қавмини шаҳарга-муқаддас заминга киришга ундай бошлади. Уларга Аллоҳнинг Бани Исроилга берган неъматларини эслатди. Бутун оламлардан афзал қилинганликларини айтди. Зора Бани Исроил лойиқ бўлмаган бу хор ҳаётдан кечиб Аллоҳ йўлида урушга отланса!

Лекин то шаҳардан зўравон кимсалар чиқиб кетмагунича яҳудийлар у ерга киришга рози бўлмасди.

«Мусо қавмига деди:

- «Эй қавмим, Аллоҳнинг сизларга берган неъматини - орангиздан пайғамбарлар чиқарганини, яна сизларни мулку давлат эгалари қилиб, барча оламлар ичра бирон

кишига бермаган инъомларни сизларга ато этганини ёдга олингиз».

- Қаршингизда муқаддас замин турибди. Сизлар ўрнингиздан туриб, уни душманларингиздан тортиб олмоғингиз лозим. Агар Аллоҳ кишининг пешонасига бир неъматга етишишни ёзган бўлса, уни қўлга киритишни осон қилиб қўяди. Зеро Аллоҳ тақдирини қайтаргувчи йўқдир.

- «Эй қавмим, Аллоҳ сизлар учун ёзиб қўймиш бу муқаддас ерга (*шаҳарга*) кирингиз!».

Улардаги кўрқоқ табиат ғолиб келишидан кўрқиб:

«Ортларингизга қайтиб кетмангиз, акс ҳолда зиён кўрувчиларга айланиб қолурсиз», деганида;

Мусо алайҳиссалом кўрққан нарса содир бўлди. Мусо алайҳиссаломнинг барча айтган нарсаларига қуйидагича жавоб қилишди.

- Улар: «Ё Мусо, у ерда зўравон одамлар бор. То улар чиқмагунларича биз у ерга зинҳор кира олмаймиз. Агар улар чиқиб кетсаларгина биз дохил бўлурмиз», дедилар.

Улар виқор ва сукунат билан:

«Агар улар чиқсалар, биз кирувчидирмиз», дедилар.

(Шунда ўн икки бошлиқ орасидан) Аллоҳдан кўрқадиган ва унинг инъом-марҳаматига муяссар бўлган икки киши:

- «Уларнинг устига дарвозадан тўсатдан кирингиз, ундан кириб олишингиз биланоқ шубҳасиз ғолиб бўлурсиз. Агар мўмин бўлсангизлар, ёлғиз Аллоҳгагина суянинглар!» дедилар».

Лекин бу гап ҳам Бани Исроилга таъсир қилмади.

- Эй Мусо, дейишди улар - Агар шу шаҳарга киришимиз жуда шарт бўлса, сен ўзинг бир мўъжиза билан кириб ола қол. Агар

сенинг кирганингни эшитсак, кейин биз ҳам эмин-эркин кираверамиз.

«(Қавм) айтди:

- Ё Мусо, модомики улар шу жойда экан, биз ҳеч қачон кира олмагаймиз. Бас, боргин, сен ўзинг ва Парвардигоринг улар билан уришаверинглар. Биз эса мана шу ерда ўтириб кутурмиз».

Мусо алайҳиссаломнинг қавмидан ҳафсаласи пир бўлди.

«Мусо айтди:

- Парвардигорим, мен фақат ўзимга ва биродарим (Хорунга) эгаман холос. Бас, Ўзинг биз билан бу итоатсиз қавмнинг орасини ажратгин.

Аллоҳ деди:

- «Энди қирқ йил мобайнида бу ер улар учун харомдир. Улар ерда (сахроларда) адашиб-улоқиб юрурлар. Сен бу итоатсиз қавм қилмишидан маҳзун бўлмагин».

Мана шу муддат ичида Мисрда куллик ва хорликда ўсиб улғайган авлод дунёдан ўтиб кетарди.

Сўнг янги авлод дунёга келади. Бу авлод саргардонликда қийналиб катта бўлади. У келажак авлодлари.

Бани Исроил оқибати ҳамиша мана шундай. Улар мудом адашиб-улоқиб хорликда яшаб ўтадилар.

18

في سبيل العلم

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَامَ مُوسَى خَطِيبًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ فَسُئِلَ:

أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ؟ فَقَالَ: أَنَا أَعْلَمُ! فَعَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِذْ لَمْ يَرِدَّ الْعِلْمَ إِلَى اللَّهِ! فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي بِمَجْمَعِ الْبَحْرَيْنِ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ. قَالَ رَبِّ كَيْفَ بِهِ؟ فَقِيلَ لَهُ: إِحْمِلْ حُوتًا فِي مِكْتَلٍ (زَنْبِيلٍ) فَإِذَا فَقَدْتَهُ فَهُوَ نَمٌّ.

فَانْطَلَقَ وَانْطَلَقَ بِفَتَاهُ يُوشَعُ بْنُ نُونٍ وَحَمَلًا حُوتًا فِي مِكْتَلٍ حَتَّى كَانَا عِنْدَ الصَّخْرَةِ وَضَعَا رُءُوسَهُمَا فَنَامَا: فَانْسَلَّ الْحُوتُ مِنَ الْمِكْتَلِ فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا (مَسْلُكًا). وَكَانَ لِمُوسَى وَفَتَاهُ عَجَبًا. فَانْطَلَقَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِهِمَا وَيَوْمِهِمَا. فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ: آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا (تَعَبًا). وَلَمْ يَجِدْ مُوسَى مَسًّا مِنَ النَّصَبِ حَتَّى جَاوَزَ الْمَكَانَ الَّذِي أُمِرَ بِهِ.

فَقَالَ لَهُ فَتَاهُ: أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ. قَالَ مُوسَى: ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِي! فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا. فَلَمَّا انْتَهَيَا إِلَى الصَّخْرَةِ إِذَا رَجُلٌ مُسَجَّى (مُعْطَى) بِتَوْبٍ فَسَلَّمَ مُوسَى. فَقَالَ الْخَضِرُ: وَأَنْتَى بِأَرْضِكَ السَّلَامُ؟ فَقَالَ: أَنَا مُوسَى! فَقَالَ: مُوسَى بَنِي إِسْرَائِيلَ؟ قَالَ: نَعَمْ! قَالَ مُوسَى: هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا؟ قَالَ: إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا! يَا مُوسَى إِنِّي عَلَى عِلْمٍ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عَلَّمَنِيهِ لَا تَعْلَمُهُ أَنْتَ، وَأَنْتَ عَلَى عِلْمٍ عَلَّمَكُهُ اللَّهُ لَا أَعْلَمُهُ!

قَالَ مُوسَى: سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا. فَانْطَلَقَا يَمْشِيَانِ عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ لَيْسَ لَهُمَا سَفِينَةٌ فَمَرَّتَ بِهِمَا سَفِينَةٌ فَكَلَّمُوهُمْ أَنْ يَحْمِلُوهُمَا. فَعَرَفَ الْخَضِرُ فَحَمَلُوهُمَا بِغَيْرِ نَوْلٍ (أُجْرَةٍ). فَجَاءَ عُصْفُورٌ فَوَقَعَ عَلَى حَرْفِ السَّفِينَةِ، فَنَقَرَ نَقْرَةً أَوْ نَقْرَتَيْنِ مِنَ الْبَحْرِ. فَقَالَ الْخَضِرُ: يَا مُوسَى مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ إِلَّا كَنَقْرَةِ هَذَا الْعُصْفُورِ فِي الْبَحْرِ.

فَعَمَدَ الْخَضِرُ إِلَى لَوْحٍ مِنْ أَلْوَابِ السَّفِينَةِ فَنَزَعَهُ. فَقَالَ مُوسَى: قَوْمٌ حَمَلُونَا بِغَيْرِ نَوْلٍ عَمَدْتَ إِلَى سَفِينَتِهِمْ فَخَرَقْتَهَا لِتُغْرَقَ أَهْلُهَا؟

قَالَ الْخَضِرُ: أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا؟! قَالَ مُوسَى: لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا. فَكَانَتْ الْأُولَى مِنْ مُوسَى نَسِيَانًا.

فَانْطَلَقَا فَإِذَا بِغُلَامٍ يَلْعَبُ مَعَ الْغُلَمَانِ فَأَخَذَ الْخَضِرُ بِرَأْسِهِ مِنْ أَعْلَاهُ فَاقْتَلَعَ رَأْسَهُ بِيَدِهِ. فَقَالَ مُوسَى: أَقْتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ! قَالَ: أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا؟! فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطَعَمَا أَهْلُهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقُضَ.

قَامَ الْخَضِرُ بِيَدِهِ فَأَقَامَهُ. فَقَالَ مُوسَى: لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا! فَقَالَ: هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ!

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (يَرْحَمُ اللَّهُ مُوسَى لَوَدِدْنَا لَوْ صَبَرَ حَتَّى يُقَصَّ عَلَيْنَا مِنْ أَمْرِهِمَا!).

18

Илм йўлида

Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилинади:

Бир куни Мусо Бани Исроил орасида хутба қилаётганда ундан «Дунёда энг илмли ким?», деб сўрашди.

Мусо: "Энг илмлиси менман", деди.

Мусонинг «Энг илмли зот Аллохдир!» демаганлиги учун Парвардигори олам унга танбеҳ берди.

Аллоҳ таоло Мусога ваҳий қилди:

- Икки денгиз қўшиладиган жойдаги бир бандам сендан илмлироқ.

Мусо сўради:

- Парвардигор, мен у бандангни қандай топаман?

Унга айтилди:

- Сен саватга бир балиқ солиб йўлга туш. Қаерда балиқни йўқотсанг уни ўша ердан топасан.

Мусо Юша ибн Нун исмлик йигити билан саватда балиқ кўтариб йўлга тушди. Улар бир қоятош олдида тўхтаб, уни бошларига қўйиб уйқуга кетдилар. Шунда балиқ саватдан чиқиб денгизга шўнғиди.

Мусо ҳам, хизматкор йигит ҳам ҳеч нарсани сезмасдан ажабланганча қолишди. Улар яна қолган тунги ва кундузги йўлларида давом этишди.

Тонг отгач, Мусо Юша ибн Нунга буюрди:

- Нонуштамизни келтир! Дарҳақиқат биз бу сафаримизда жуда толиқдик.

Улар тўхташлари керак бўлган жойдан ўтиб кетмагунларига қадар сира қийналмаган эдилар.

- Қоятош ёнида тўхтаганимизни эслайсизми?- деди Юша – Ана ўша ерда балиқни унутиб қолдирибман.

- Ахир, биз излаётган нарса ҳам шу эди-ку! -деди Мусо.

Улар келган излари бўйлаб орқага қайтдилар.

Дам олган қоятошлари ёнига етганларида у ерда кийимига ўралган бир кишини учратишди.

Мусо унга салом берди.

- Сенинг юртингда бу салом қаердан бўлсин? деди Ҳизр.

- Мен Мусоман.

- Бани Исроилнинг Мусосими?

- Ҳа. Сизга билдирилган илмдан менга ҳам таълим беришингиз учун сизга эргашсам майлими?

- Мен билан бирга юришга сабр қилолмайсан. Эй Мусо, Аллоҳ менга шундай бир илм берганки, сен уни билмайсан. Сенга ҳам бир илмни Аллоҳ берганки, мен уни билмайман.

- Иншаоллоҳ, сиз менинг сабрли кишилардан эканимга ўзингиз амин бўласиз. Мен ҳеч бир ишда сизга қарши чиқмайман.

Мусо билан Ҳизр денгиз соҳили бўйлаб юриб кетишди.

Уларда кема йўқ эди. Баногоҳ денгиздан кема ўтиб қолди. Улар кемадагилардан ўзлари билан бирга олиб кетишларини гаплашишди.

Кемадагилар Ҳизрни таниганликлари учун ҳеч қандай ҳақ олмасдан Мусо иккисини кемага ўтқиздилар.

Иттифоқо, кема четига бир чумчуқ келиб кўнди-да, денгиз сувидан бир-икки чўқинди.

Шунда Ҳизр Мусога деди:

Эй Мусо, сенинг ҳам, менинг ҳам илмим Аллоҳ илми олдида мана шу денгиздан чумчуқнинг бир чўқишичалик холос.

Тўсатдан Ҳизр кема тахталаридан бирини суғуриб олиб кемани чўктиришга қасд қилди.

Мусо деди:

- Улар биздан ҳеч қандай ҳақ олмасдан кемаларига чиқарсалар-у, сиз одамларни чўктириш учун кемани тешасизми?

- Мен сенга «Мен билан юришга сабр қилолмайсан,» демабмидим?!

- Унутиб кўйганим учун мени айбламанг ва бу ишим сабабли мени оғир ҳолга солманг.

Бу Мусонинг биринчи унутиши эди.

Улар кемадан тушиб йўлларида давом этишди.

(Қаршиларидан бир тўп бола чиқди.) Баногоҳ Ҳизр болалар билан ўйнаб юрган бир болани бошининг тепа қисмидан ушладида, кўли билан шартта узиб ташлади.

- Ҳеч кимни ўлдирмаган, бегуноҳ бир боланинг қонини тўкдингиз-ку?!

Мен сенга «Мен билан бирга юришга сабр қилолмайсан» демабмидим?

(Мусо яна узр сўради).

Улар бир қишлоққа кириб боришди. Қишлоқ аҳлидан таом сўраган эдилар, уларни меҳмон қилишдан бош тортишди. Қишлоқда йиқилиб кетай деб турган бир деворни Ҳизр алайҳиссалом тиклаб қўйди.

Мусо алайҳиссалом яна ўзларини тўхтата олмадилар:

- Агар хоҳлаганингизда, бу ишингиз учун улардан ҳақ олсангиз бўларди.

- Мана шу сен билан менинг ажрашишимиздир.

Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар:

«Аллоҳ Мусони Ўз раҳматига олсин. Қани эди, Мусо сабр қилганида-ю, иккисининг қиссаси бизга (тўла) ҳикоя этилганда».

19

التأويل

ثُمَّ نَبَأَ الْحَضِرُ مُوسَى. فَقَالَ:

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ صَالِحَةٍ غَضَبًا.

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنِينَ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا. فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا.

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا، وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا، فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ. وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي، ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا.

هُنَالِكَ عَرَفَ مُوسَى أَنَّ أَحَدًا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُحِيطَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَنَّ بَعْضَ عِلْمِهِ عِنْدَ بَعْضٍ وَبَعْضُهُ عِنْدَ بَعْضٍ، وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ.

Шарҳ ва таъвили

Сўнг Ҳизр алайҳиссалом Мусога деди:

«Энди мен сени сабр қилишга тоқатинг етмаган нарсаларнинг таъвили (*шарҳи*)дан огоҳ қилурман.

Кема хусусига келсак, у денгизда ишлайдиган мискин-бечораларники эди. Бас, мен уни айбли қилиб қўймоқчи бўлдим. (*Чунки*) уларнинг (*кемадагиларнинг*) ортида (*кўзлаб кетаётган манзилларида*) барча (*бутун*) кемаларни талон-тарож қилиб, тортиб олгувчи бир подшоҳ бор эди.

Ҳалиги боланинг эса ота-оналари мўмин кишилар эдилар. Бас, биз у (*бола*) тугён ва куфр билан уларни қийнаб қўйишидан кўрқдик.

Шу сабабдан, уларга Парвардигор (*бола*)дан кўра покизарок, ундан кўра меҳрибонрок (*бошқа бир болани*) бадал-эваз қилиб беришини истадик.

Энди девор эса шу шаҳардаги икки етим боланики бўлиб, унинг остида улар учун бир хазина бор эди. Уларнинг оталари жуда яхши киши эди.

Бас, улар вояга етиб, парвардигорингнинг раҳмат-марҳамати бўлмиш хазиналарини чиқариб олишларини Парвардигоринг ирода қилди.

Мен бу (*ишларнинг биронтасини*) ўз-ўзимча қилганим йўқ. Мана шу сен сабр қилишга тоқатинг етмаган нарсаларнинг таъвилидир».

Аллоҳ таоло илмини қамраб олишга ҳеч ким қодир эмаслигини Мусо алайҳиссалом тушунди. Унинг баъзи илмлари баъзи кишиларда. Ва яна баъзилари (*бошқа*) баъзи кимсалардадир.

Хар қандай илм эгаси устида барча нарсдан огоҳ Аллоҳ туради.

20

بنو إسرائيل بعد موسى

وَتُوفِّيَ مُوسَى وَبَنُو إِسْرَائِيلَ يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ عِقَابًا مِنَ اللَّهِ وَجَزَاءَ أَعْمَالِهِمْ. وَضَرَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةَ وَالْمَسْكَنَةَ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ. إِنَّهُمْ قَدْ أَسْحَطُوا اللَّهَ الَّذِي جَعَلَ فِيهِمْ أَنْبِيَاءَ، وَجَعَلَهُمْ مُلُوكًا، وَأَتَاهُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ فِي عَصْرِهِمْ. الَّذِي أَنْجَاهُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَهُمْ.

الَّذِي فَارَقَ بِهِمُ الْبَحْرَ فَأَنْجَاهُمْ وَأَغْرَقَ آلَ فِرْعَوْنَ وَهُمْ يَنْظُرُونَ. الَّذِي ظَلَلَ عَلَيْهِمُ الْعَمَامَ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى. الَّذِي فَجَّرَ لَهُمْ مِنَ الْأَرْضِ عَيْنُونًا، وَوَسَّعَ لَهُمْ فِي مَأْكَلٍ وَمَشْرَبٍ. وَكَانَ جَزَاءَ كُلِّ ذَلِكَ أَنْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَعَصَوْا وَعْتَدَوْا.

وَأَغْضَبُوا نَبِيَّهُمْ مُوسَى أَشْفَقَ خَلَقَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَأَشْفَقَ عَلَيْهِمْ مِنْ آبَائِهِمْ وَأُمَّهَاتِهِمْ. ذَلِكَ الَّذِي كَانَ يَحْنُو عَلَيْهِمْ حُنُوَ الْمُرْضِعِ عَلَى الْفَطِيمِ وَالْأُمِّ الْحُنُونَ عَلَى الْيَتِيمِ. ذَلِكَ الَّذِي سَبَّوهُ دَعَا لَهُمْ وَكَلَّمَا ضَحِكُوا عَلَيْهِ بَكَى لَهُمْ وَكَلَّمَا جَفَوْهُ رَثَى لَهُمْ. ذَلِكَ الَّذِي خَلَّصَهُمْ مِنْ أَسْرِ فِرْعَوْنَ وَأَخْرَجَهُمْ مِنْ سِجْنِ مِصْرَ إِلَى بَرِّ الْحُرِّيَّةِ وَالشَّرَفِ، وَمِنْ حَيَاةِ الْعَبِيدِ الْأَشْقِيَاءِ، إِلَى حَيَاةِ الْأَحْرَارِ الشُّرَفَاءِ.

قَدْ أَغْضَبُوهُ وَأَذَوْهُ وَعَانَدُوهُ وَسَخِرُوا مِنْهُ وَجَعَلُوهُ أَهْوَنَ رَجُلٍ فِيهِمْ وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا. أَلَا يَسْتَحِقُّونَ هَذَا الْعِقَابَ وَالْجِزْيَ وَالذَّلَّ وَالْمَسْكَنَةَ وَالْتِيَةَ الدَّائِمَ وَالْأَلَّ يُفْلِحُوا أَبَدًا؟ بَلَى! إِنَّهُمْ يَسْتَحِقُّونَ كُلَّ ذَلِكَ وَأَكْثَرَ بِأَعْمَالِهِمْ: (وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) {آل عمران - 117}.

Бани Исроил Мусо алайҳиссаломдан кейин

Бани Исроил қилмишига яраша жазо олиб саҳрода улоқиб юрганида, Мусо алайҳиссалом вафот этди.

Аллоҳ таоло уларга хор-зорликни зарб қилиб қўйди. Улар Аллоҳ ғазабига учрадилар.

Парвардигори олам Бани Исроилга ўз даврида ҳеч кимга берилмаган неъматларни берганди. Уларни ҳукмрон қилиб ҳамда ораларидан пайғамбарлар чиқарган эди.

Фиръавн бани Исроилни даҳшатли азобларга соларди. Эрларини ўлдириб, аёлларини тирик қолдирарди. Аллоҳ таоло уларни Фиръавн оиласи зулмидан қутқарди.

Денгизни ёриб уларга йўл очди. Кўз ўнгиларида Фиръавн ва унинг яқинларини фарқ қилди.

Бани Исроил устига булутларни соябон этди. Осмондан ширинликлар ва бедана гўшти ёғдирди.

Ерларида зилол булоқларни оқизиб қўйди. Ейиш-ичишларини кенг қилди.

Мана шу неъматларнинг барчасига улар куфр билан, исён билан жавоб бердилар.

Бани Исроил уларга энг кўп ачинадиган пайғамбарлари Мусо алайҳиссаломни ҳам дарғазаб қилишди.

Йўқса Мусо уларга ота-оналаридан ҳам меҳрибонроқ эди.

Эмизувчи аёл эмизишдан чиқаргандаги меҳрибонлиги каби ёки меҳрибон она етим гўдаги атрофида парвона бўлгани каби Мусо ҳам Бани Исроилга парвона эди.

Уни ҳақорат қилсалар, уларни дуо қиларди. Устидан кулсалар, уларга ачиниб йиғларди. Ҳар қанча озор берсалар ҳам уларга қайғурарди.

Фиръавн қуллигидан, Миср зиндонидан, бадбахт қуллик ҳаётидан уларни озодликка, ҳур инсонлар ҳаётига олиб чиққанди.

Аллоҳ олдида эътиборли бўлган Мусо алайҳиссаломни ўзларича паст кўрар, масхара қилар, озор берар ва қайсарлик қилардилар.

Мана шундай қавм хорликка, азобга, доимий адашиб-улоқишга ва абадий муваффақият қозонмасликка лойиқ эмасми?!!

Ҳа, улар ўзларининг қилмишлари сабабли бундан ҳам қаттиқроқ жазога лойиқлар.

«Аллоҳ уларга зулм қилмади. Ва лекин улар ўзларига (ўзлари) зулм қилдилар».